

Univerzita Karlova
Právnická fakulta
katedra obchodního práva

Rigorózní práce:

**Pravomoc rozhodce
ve vztazích s mezinárodním prvkem**
(Srovnání českého a francouzského práva)

Jméno konzultanta:

Prof. JUDr. Monika Pauknerová, CSc.

Jméno zpracovatele:

Mgr. Michaela Orságová

Únor 2006

„Prohlašuji, že jsem tuto rigorózní práci zpracovala samostatně a že jsem vyznačila prameny, z nichž jsem pro svou práci čerpala způsobem ve vědecké práci obvyklým“.

N Praze dne 21. 2. 2006

A handwritten signature in black ink, appearing to be 'Orsajl'.

Osnova

I. část. Rozhodčí smlouva, základ pravomoci rozhodce

1. kapitola. Pravidla rozhodná pro rozhodčí smlouvu
2. kapitola. Právní úprava rozhodčí smlouvy

II. část. Pravomoc rozhodce ~ povaha a režim

1. kapitola. Povaha pravomoci rozhodce
2. kapitola. Režim pravomoci rozhodce

III. část. Konflikt pravomocí mezi rozhodci a státními soudy

1. kapitola. Právní vymezení konfliktů pravomocí
2. kapitola. Řešení konfliktů pravomocí
3. kapitola. Exkurs: Konflikty pravomocí v anglosaském právu

Obsah

Osnova	3
Seznam zkratk	6
Úvod	8
1. Pojmové vymezení	9
2. Prameny právní úpravy rozhodčího řízení	13
I. část. Rozhodčí smlouva, základ pravomoci rozhodce	16
1. kapitola. Pravidla rozhodná pro rozhodčí smlouvu	16
A. Metoda kolizní	16
1. Právo rozhodné pro přípustnost rozhodčí smlouvy	17
2. Právo rozhodné pro ostatní náležitosti rozhodčí smlouvy	18
B. Metody alternativní	20
1. Metoda přímá	20
2. Metoda absence norem	22
2. kapitola. Právní úprava rozhodčí smlouvy	23
A. Podmínky platnosti rozhodčí smlouvy	23
1. Podmínky přípustnosti rozhodčí smlouvy	24
2. Ostatní podmínky platnosti rozhodčí smlouvy	25
B. Účinky rozhodčí smlouvy	27
1. Účinky rozhodčí smlouvy vůči stranám	27
a) Zásada přenesení pravomoci soudů na rozhodce	27
b) Zásada autonomie rozhodčí smlouvy	28
2. Účinky rozhodčí smlouvy vůči třetím osobám	30
a) Zásada přechodu rozhodčí smlouvy na právní nástupce	30
b) Přejetí a rozšíření rozhodčí smlouvy na třetí osoby ve francouzském právu	31
Shrnutí I. části	33
II. část. Pravomoc rozhodce	35
1. kapitola. Právní vymezení pravomoci rozhodce	35
A. Povaha pravomoci rozhodce	35
1. Povaha pravomoci rozhodce v platném právu	35
a) Povaha pravomoci rozhodce v českém právu	36
b) Povaha pravomoci rozhodce ve francouzském právu	36
2. Teorie povahy pravomoci rozhodce	37
a) Jednotlivé teorie	37
b) Kritické pojetí povahy pravomoci rozhodce	39
B. Meze pravomoci rozhodce	40
1. Meze vyplývající z nedostatku <i>imperii</i>	40
2. Meze vyplývající z rozhodčí smlouvy	41

2. kapitola. Režim pravomoci rozhodce.....	42
A. Zásada pravomoc-pravomoc	43
1. Platná právní úprava zásady pravomoc-pravomoc.....	44
2. Účinky zásady pravomoc-pravomoc	45
a) Pozitivní účinek zásady pravomoc-pravomoc.....	45
b) Negativní účinek zásady pravomoc-pravomoc	47
B. Subjekty a moment rozhodování o pravomoci rozhodce	49
1. Subjekty a moment rozhodování o pravomoci rozhodce podle platného práva	50
2. Subjekty a moment rozhodování o pravomoci rozhodce z hlediska vhodnosti	55
III. část. Konflikt pravomocí mezi rozhodci a státními soudy	59
1. kapitola. Právní vymezení konfliktů pravomocí.....	62
A. Právní úprava konfliktů pravomocí.....	62
1. Úprava konfliktů v národním právu	62
2. Konkurenční pravomoc v oblasti arbitrovatelných sporů	63
B. Vztah rozhodce k právním řádům	64
1. Lokalizace arbitráže v českém právu.....	64
2. Možná delokalizace arbitráže ve francouzském právu.....	65
2. kapitola. Řešení konfliktů pravomocí	68
A. Překážka litispendence a spojení věcí	69
1. Překážka litispendence	70
2. Spojení souvisejících věcí	75
B. Překážka věci rozhodnuté.....	77
1. Překážka věci rozhodnuté pravomocných rozsudků o pravomoci	78
2. Nezávazná povaha rozhodnutí rozhodce o pravomoci	82
3. kapitola. Exkurs: Konflikty pravomocí v anglosaském právu.....	85
A. Anti-suit injunctions – ochrana rozhodnutí o pravomoci	85
1. Legalita použití anti-suit injunctions v mezinárodní arbitráži?.....	87
2. Postoj rozhodce vůči <i>anti-suit injunctions</i>	90
B. Doktrína forum non conveniens – dispozice s pravomocí	92
1. Podstata doktríny forum non conveniens	92
2. Vyloučení doktríny <i>forum non conveniens</i> z oblasti mezinárodní arbitráže	95
Shrnutí III. části	97
Závěr.....	99
Literatura.....	101

Seznam zkratek

Bull. ASA	<i>Bulletin de l'Association suisse de l'arbitrage</i>
Bull. civ.	<i>Bulletin des arrêts de la Cour de cassation – chambres civiles</i>
CA	odvolací soud (<i>cour d'appel</i>)
Cass. civ. 1re	první občanskoprávní senát kasačního soudu
Cass. civ. 2e	druhý občanskoprávní senát kasačního soudu
Cass. civ.	občanskoprávní senát kasačního soudu
Com.	senát kasačního soudu pro obchodní věci
ESD	Evropský soudní dvůr
EÚ	Evropská úmluva o mezinárodní obchodní arbitráži, uzavřená dne 21. dubna 1961 v Ženevě, vyhláška č. 176/1964 Sb.
fr.	francouzský
fr. OZ	fr. občanský zákoník (<i>Code civil</i>)
Gaz. Pal.	Gazette du Palais
JCP éd. E.	<i>Juris-Classeur Périodique (La Semaine Juridique), édition entreprise</i>
JCP	<i>Juris-Classeur Périodique (La Semaine Juridique)</i>
JDI	<i>Journal du droit international (Clunet)</i>
<i>loc. cit.</i>	<i>loco citato</i>
NCPC	Nový zákoník občanského procesu (<i>Nouveau code de procédure civile</i>) - dekret č. 75-1123 z 5.12.1975
NÚ	Úmluva o uznání a výkonu cizích rozhodčích nálezů uzavřená dne 10. června 1958 v New Yorku, vyhláška č. 74/1959 Sb.
ObchZ	obchodní zákoník, zákon č. 513/1991 Sb.
<i>op. cit.</i>	<i>opere citato</i>
OSŘ	občanský soudní řád, zákon č. 99/1963 Sb.
OZ	občanský zákoník, zákon č. 40/1964 Sb.
Rev. arb.	<i>Revue de l'arbitrage</i>
Rev. crit. DIP	<i>Revue critique de droit international privé</i>
RS při HKČR a AKČR	Rozhodčí soud při hospodářské komoře České republiky a při agrární komoře České republiky
RTDcom	<i>Revue trimestrielle de droit commercial</i>

ŘÚ	Římská úmluva
ZMPS	zákon č. 97/1963 Sb., o mezinárodním právu soukromém a procesním
ZRŘ	zákon č. 216/1994 Sb., o rozhodčím řízení a o výkonu rozhodčích nálezů

Pravomoc rozhodce ve vztazích s mezinárodním prvkem

(Srovnání českého a francouzského práva)

Úvod

Rozhodčí řízení je v současné době nejvíce používaný způsob řešení sporů v mezinárodním obchodním styku¹. Úspěch mezinárodní arbitráže lze vysvětlit její vhodností pro mezinárodní obchodní vztahy, která spočívá ve větší rychlosti, diskrétnosti a někdy i vyšší odbornosti a větší pružnosti rozhodců oproti státním soudům². Co však umožňuje mezinárodní arbitráži do jisté míry konkurovat státním soudům, je široká pravomoc rozhodce. Jejím předmětem je vedení řízení o majetkovém sporu a vydání závazného a konečného rozhodnutí. Pravomoc rozhodce se od soudní pravomoci liší tím, že není založena zákonem, nýbrž rozhodčí smlouvou, tedy dohodou dvou subjektů.

Předmětem této práce nebude rozhodčí řízení jako celek, neboť lze v tomto směru odkázat na řadu publikací, a to jak v oblasti českého³, tak i francouzského práva⁴. Práce bude zaměřena na zkoumání pravomoci rozhodce, její právní povahy a režimu. S ohledem na skutečnost, že rozhodčí smlouva je podmínkou pravomoci rozhodce, bude předcházet rozbor její právní úpravy. Jelikož se předmět pravomoci rozhodce částečně překrývá s předmětem pravomoci řádných soudů,

¹Mayer, P., „L'autonomie de l'arbitre international dans l'appréciation de sa propre compétence“, Recueil des Cours de la Haye 1989, díl V., s. 319 a n., s. 327.

²Mezinárodní arbitráži však lze vytknout její nákladnost a výraznou zaneprázdněnost těch nejvyhledávanějších rozhodců.

³Růžička, K., Mezinárodní obchodní arbitráž, Prospektrum, Praha 1997, 168 s.; Rozehnalová, N., Rozhodčí řízení v mezinárodním a vnitrostátním obchodním styku, ASPI, Praha 2002, 219 s.; Mothejzliková, J., Steiner, V. a kol., Zákon o rozhodčím řízení a o výkonu rozhodčích nálezů, Komentář. Beckovy texty zákonů s komentářem, C.H. Beck, Praha 1996, 214 s.; Kučera, Z., Mezinárodní právo soukromé, Doplněk, 6. vydání, Brno 2004, 458 s., s. 421 - 435; Kučera, Z., Pauknerová, M., Růžička, K., Zunt, V., Úvod do práva mezinárodního obchodu, Právnícké učebnice, Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, Dobrá Voda 2003, 302 s., s. 285 - 300; Winterová, A., Civilní právo procesní, Edice Vysokoškolské právnícké učebnice, Linde, 3. vydání, Praha 2004, 691 s., s. 629 - 666.

⁴Fouchard, Gaillard, Goldman on International Commercial Arbitration. Vydali Gaillard E. et Savage J., Kluwer Law International, Haag, Boston, Londýn, 1999, 1280 s.; Fouchard, Ph., Gaillard, E., Goldman, B., Traité de l'arbitrage commercial international, Litec, Paříž 1996, 1225 s.; Oppetit, B., Théorie de l'arbitrage, PUF, edice Droit, éthique, société, Paříž 1998, 127 s.; Maulaurie, Ph., Aynès, L., Gautier P.-Y., Les contrats spéciaux, Droit civil 2004, Defrénois, Paříž 2003, 783 s., s. 685 - 718, Vidal, D., Droit français de l'arbitrage commercial international, Edition bilingue français/anglais, Gualino, Paříž 2004, 339 s.

budou se obě dostávat do konfliktu. Řešení konfliktů pravomocí mezi státními soudy a mezinárodní arbitráží bude dalším zkoumaným okruhem.

Současná česká úprava pravomocí rozhodce v mezinárodním styku je poměrně strohá, a to i po jejím doplnění ustanoveními mezinárodních smluv. Zdá se proto přínosné srovnat ji s úpravou francouzskou, která vyniká bohatou judikaturou, naukou a také některými zvláštnostmi oproti zahraničním úpravám.

1. Pojmové vymezení

Nejprve je třeba pojmově vymežit předmět studie.

Pojem rozhodčího řízení. Rozhodčí řízení je způsob řešení sporů, v němž strany společnou dohodou svěří řešení sporu, ve kterém stojí proti sobě, jedné nebo více osobám (rozhodcům), které si za tímto účelem zvolí⁵. Základem práce bude rozhodčí řízení *ad hoc*. V řízení institucionálním jsou určité rozdíly, nejsou však zásadní. Obecně lze říci, že úloha instituce spočívá ve správě rozhodčích řízení probíhajících pod její záštitou a v dozoru nad dodržováním pravidel obsažených v jejím rozhodčím řádu. Zvolili jsme obecný výraz „rozhodce“, který pro potřeby této práce bude zahrnovat jak jediného rozhodce, tak i rozhodčí senát, jak v řízení *ad hoc*, tak institucionálním.

Rozhodčí smlouva. Rozhodčí smlouva je dvoustranná synallagmatická smlouva, kterou se dvě strany zavazují, že určitý spor (smlouva o rozhodci) nebo okruh sporů, které mohou vzniknout v budoucnu (rozhodčí doložka), předloží k rozhodnutí soukromé osobě (rozhodci nebo rozhodcům)⁶. Rozhodčí smlouva je výrazem autonomie vůle stran, ta je však omezena ustanoveními zákona.

⁵Mayer, P., nepublikovaná přednáška z předmětu Alternativní řešení sporů a rozhodčí řízení pronesená 12. února 2002 na univerzitě Paris I Panthéon – Sorbonne. Srov. Smolík, P. in: Winterová, A., Civilní právo procesní..., *op. cit.*, s. 642. „Rozhodčí řízení (arbitrážní řízení, arbitráž) je postup vedoucí k závaznému řešení právního sporu rozhodnutím jedné nebo více soukromých osob vybraných stranami sporu“

⁶Srov. Fouchard, Ph., Gaillard, E., Goldman, B., *Traité de l'arbitrage...*, *op. cit.*, s. 209, marg. č. 385: „La clause d'arbitrage international est la convention par laquelle deux parties, ou plus, s'engagent à faire trancher par un ou plusieurs arbitres les litiges susceptibles de s'élever entre elles ou ceux qui les opposent déjà, et qui mettent en cause les intérêts du commerce international“.

Rozhodčí smlouva určuje pravomoc rozhodce a její platnost je přezkoumatelná soudem.

Obecný pojem „rozhodčí smlouva“ je používán v ZRŘ (§ 2 odst. 1)⁷ a zahrnuje zároveň všechny typy rozhodčí smlouvy, tedy samostatnou rozhodčí smlouvu, rozhodčí doložku, smlouvu o rozhodci a pravděpodobně i neomezený kompromis. Rozhodčí doložka se v praxi vyskytuje mnohem častěji než ostatní typy rozhodčí smlouvy. Právě v souvislosti s ní vznikají velmi složité problémy, zvláště ve vztahu ke smlouvě hlavní, v níž je obsažena. Proto se v této práci bude „rozhodčí smlouvou“ rozumět rozhodčí doložka s tím, že poznatky učiněné ohledně rozhodčí doložky budou platit přiměřeně i pro smlouvu o rozhodci a pro neomezený kompromis.

Pravomoc rozhodce. „Pravomoc“ (*pouvoir juridictionnel*) byla definována jako „obecná pravomoc rozhodovat, která vyplývá ze státní suverenity a která byla státem dána soudům“⁸. Je odlišná od „příslušnosti“ (*compétence*), upravené pravidly, která „umožňují fungování soudní soustavy tak, že rozděluje spory mezi jednotlivé soudy, které ji tvoří“⁹. Proto, aby výraz „soudní pravomoc“ mohl být použit jak pro řádný soud, tak pro rozhodce, je třeba rozšířit jeho definici. Pravomocí by se např. mohlo rozumět oprávnění vyhlásit rozhodnutí, kterým se ukončí spor¹⁰.

Konflikty pravomocí. Ke konfliktu pravomocí dochází, pokud neexistuje právě jeden orgán nadaný pravomocí a příslušností rozhodnout daný spor. Konflikty lze rozlišovat na pozitivní a negativní. Pozitivní konflikt pravomocí nastává, pokud dva (či více) rozhodující orgány rozhodují jeden spor. Jeho nežádoucím důsledkem jsou paralelní řízení a dvě (či více) rozhodnutí v jedné věci. Negativní konflikt pravomocí nastává, pokud žádný orgán neuzná vlastní

---

⁷Podobně francouzský zákoník občanského procesu (NCPC) obsahuje oddíl „rozhodčí smlouvy“ (*conventions d'arbitrage*), v němž jsou upraveny zvláště rozhodčí doložka (*clause compromissoire*) a smlouva o rozhodci (*compromis*).

⁸Bundesgerichtshof, 24. září 1957, citovaný in: Mayer, P., „L'autonomie de l'arbitre international...“, *op. cit.*, s. 328.

⁹Théry, Ph., *Pouvoir juridictionnel et compétence (étude de droit international privé)*, doktorská práce (strojopisná), Paris II, 1981, s. 14 a n.

¹⁰Mayer, P., „L'autonomie de l'arbitre international ...“, *op. cit.*, s. 329.

pravomoc a příslušnost věc rozhodnout. Tento typ konfliktu může vyústit v odmítnutí spravedlnosti (*denegatio iustitiae*).

Vztahy s mezinárodním prvkem. Právní definice v českém právu. Český zákon o rozhodčím řízení (ZRŘ) ani zákon o mezinárodním právu soukromém (ZMPS) nestanoví, co se rozumí vztahy s mezinárodním prvkem. ZRŘ obsahuje pouze zvláštní ustanovení, která se použijí „ve vztahu k cizině“. Tato ustanovení se týkají rozhodného práva a uznání a výkonu cizích rozhodčích nálezů. Z toho vyplývá, že se ZRŘ použije na vztahy s mezinárodním prvkem. Není nám známa judikatura, která by definovala pojem vztahů s mezinárodním prvkem. Nauka takové vztahy definuje podle právního kritéria jako právní vztahy, jež v některém svém prvku mají vztah k zahraničí. Takovým prvkem může být subjekt právního vztahu, skutečnost právně významná pro vznik a existenci právního vztahu, předmět právního vztahu nebo právní vztah, který právně souvisí nebo je právně závislý na jiném právním vztahu¹¹.

Vztahy s mezinárodním prvkem. Ekonomická definice ve francouzském právu. Francouzský nový zákoník občanského procesu (*nouveau code de la procédure civile*, NCPC) podává stručnou definici vztahů s mezinárodním prvkem podle ekonomického hlediska. Článek 1492 NCPC stanoví, že „je mezinárodní takové rozhodčí řízení, jehož předmětem jsou zájmy zahraničního obchodu“¹². Otázkou mezinárodního prvku se zabýval již rozsudek kasačního soudu *Pélissier du Besset* z r. 1927¹³. Soukromoprávní smlouva v tomto případě obsahovala mezinárodní prvek, protože „působila vzájemné důsledky jak v jednom tak i v druhém státě, jakož i obousměrný pohyb hodnotových toků nad státními hranicemi“. Tato úzká definice mezinárodního prvku však byla rozšířena v r. 1997¹⁴ tak, že postačuje jediný přeshraniční pohyb hodnot. Smlouva je podle ní mezinárodní, pokud „je součástí operace pohyb věcí, služeb nebo platba přes hranice státu“.

¹¹ Kučera, Z., Mezinárodní právo soukromé, *op. cit.*, s. 17 – 18.

¹² Pozn.: V této práci obsažené překlady francouzských citací jsou vlastní a neoficiální. Fr. text: „Est international l'arbitrage qui met en cause des intérêts du commerce international“. Srov. též *Bélohávek, A.*, Zákon o rozhodčím řízení a o výkonu rozhodčích nálezů. Komentář, C.H. Beck, Beckovy texty zákonů s komentářem, 1. vydání, Praha 2004, 679 s., s. 267 - 268.

¹³ Cass. civ. 17. května 1927.

¹⁴ CA Paris I. července 1997.

Rozdíl mezi českou a francouzskou definicí vztahů s mezinárodním prvkem.

Právní kritérium spočívá v tom, že jeden z prvků právního vztahu se váže k jinému státu, než jeho ostatní prvky. Tak např. obě strany mají bydliště v ČR, smlouva bude vykonána v ČR, ale uzavřena byla ve Francii. Oproti tomu *ekonomické hledisko* vychází z toho, zda se smlouva dotýká hospodářství dvou nebo více států. Vychází z povahy sporu a nikoliv z vůle stran rozhodčí smlouvy.

Domníváme se, že se česká a francouzská definice vztahů s mezinárodním prvkem vzájemně přesně nekryjí, neboť každá vychází z jiného kritéria. Ve většině případů se okruh vztahů s mezinárodním prvkem vymezený oběma definicemi nebude v obou státech podstatně lišit. Avšak najdou se příklady právních vztahů, které nebudou kryty oběma definicemi, např. pokud jde o cizí subjekt v právním vztahu, česká definice obejmě kupní smlouvu mezi českou obchodní společností a německým živnostníkem usazeným v ČR, zatímco tento právní vztah neuspokojí požadavky francouzského výkladu „zájmů mezinárodního obchodu“. V následujících odstavcích se pokusíme uvést některé konkrétní příklady vztahu mezi oběma definicemi.

Případy spadající jednoznačně pod obě definice. Jak česká, tak i francouzská definice se použijí na případy, v nichž mají strany sídlo v různých státech. Totéž platí pro případy, kdy jsou práva a povinnosti ze smlouvy vykonávána v zahraničí.

Případy, v nichž je *právní hledisko širší než ekonomické*. Některé případy spadají pod právní definici, avšak nesplňují požadavky ekonomického hlediska. Např. skutečnost, že strany mají každá odlišné státní občanství, je nerozhodná pro ekonomickou definici. Dále může místo uzavření smlouvy tvořit mezinárodní prvek podle Římské úmluvy (která rovněž používá právní definici vztahů s mezinárodním prvkem), avšak podle ekonomické definice smlouva uzavřená v zahraničí mezinárodní prvek neobsahuje. Uvádím zde příklady širokého výkladu právního hlediska. Tento se jeví jako nevhodný z toho důvodu, že uvedené právní vztahy jsou objektivně vnitrostátní povahy. Zejména místo uzavření smlouvy je často náhodné a nemá vliv na obsah závazkového vztahu.

Případy, v nichž je ekonomické hledisko širší než právní. Ve francouzské judikatuře se vyskytly situace, v nichž ekonomické hledisko bylo širší než právní definice.

V jednom případě byl jako mezinárodní nahlížen spor z vnitrostátní smlouvy související se smlouvou hlavní, která obsahovala mezinárodní prvek. Francouzské společnosti A a B uzavřely subdodavatelskou smlouvu na projektantské práce. Tato smlouva však souvisela se smlouvou o dílo, kterou A předtím uzavřela se zahraniční společností C. Podle rozsudků pařížského odvolacího soudu z let 1988 a 1989 byla subdodavatelská smlouva smlouvou s mezinárodním prvkem a zejména rozhodčí řízení pak bylo mezinárodní.

Jindy vztah alespoň jedné ze stran k třetí zahraniční osobě založil mezinárodní povahu arbitráže. V případě společnosti *Aranella* z r. 1985 se jednalo o koupi dvou lodí. Prodejcem byla italská společnost *Aranella*, kupujícím italská plavební společnost, lodí byly registrované v Itálii. Pařížský odvolací soud rozhodl, že se jednalo o mezinárodní arbitráž, protože hlavní smlouva obsahovala mezinárodní prvek. Pro to byly dva důvody: za prvé, kupující italská společnost byla členkou ekvádorského koncernu a za druhé, koupě lodí byla financována úvěrem z ekvádorských prostředků. Podstatou ekonomického kritéria tu byly hospodářské zájmy převažující v dané operaci¹⁵.

Aby byl zachován co nejširší okruh zkoumaných vztahů, budou pro účely této práce vztahy s mezinárodním prvkem znamenat jak vztahy naplňující právní kritérium podle českého práva, tak vztahy vyhovující ekonomické definici podle práva francouzského (tedy alternativně vztahy s mezinárodním prvkem podle měřítko právního nebo ekonomického).

2. Prameny právní úpravy rozhodčího řízení

Český zákon o rozhodčím řízení. V České republice je rozhodčí řízení upraveno

---

¹⁵*Mayer, P.*, nepublikovaná přednáška z předmětu Alternativní řešení sporů a rozhodčí řízení pronesená 9. dubna 2002 na univerzitě Paris I Panthéon – Sorbonne.

v zákoně č. 216/1994 Sb., o rozhodčím řízení a o výkonu rozhodčích nálezů. Ustanovení o vztazích s mezinárodním prvkem jsou obsažena v §§ 36 – 40 ZRŘ, ta dále odkazují na další ustanovení ZRŘ. Na základě § 37 odst. 2 ZRŘ, pokud si strany nezvolí právo, kterým se bude řídit rozhodčí řízení, užijí rozhodci právo státu určené podle „tuzemských kolizně právních předpisů“. Z toho vyplývá subsidiární použití zákona o mezinárodním právu soukromém a procesním (ZMPS) na rozhodčí řízení o vztazích s mezinárodním prvkem. Podle § 30 ZRŘ se pro řízení před rozhodci užijí přiměřeně ustanovení občanského soudního řádu (OSŘ).

Francouzský nový zákoník občanského procesu¹⁶. Ustanovení o rozhodčím řízení jsou obsažena v knize 5., v článkách 1442 – 1507 NCPC. Články 1442 – 1491 obsahují pravidla pro vnitrostátní arbitráž, zatímco mezinárodní arbitráž je upravena pouze rámcově v čl. 1492 – 1447 NCPC. Čl. 1495 stanoví podmínky použití vnitrostátních pravidel na mezinárodní arbitráž. Pokud si strany zvolí francouzské právo jako právo rozhodné pro řízení před rozhodcem, použijí se pravidla pro vnitrostátní arbitráž jako normy podpůrné, tzn. že se použijí pouze pokud si strany nedohodnou něco jiného.

Mezinárodní úmluvy. V oblasti mezinárodní arbitráže bylo uzavřeno několik mezinárodních úmluv. Jednu z nich však záměrně opomeneme pro zvláštnost předmětu její úpravy. Jedná se o Washingtonskou úmluvu o řešení sporů z investic z r. 1965, která upravuje rozhodčí řízení, jejichž předmětem jsou spory vážící se k mezinárodním investicím.

Newyorská úmluva. Newyorská úmluva o uznání a výkonu cizích rozhodčích nálezů z 10. června 1958 (NÚ)¹⁷ nahradila Ženevský protokol o doložkách o rozsudím z r. 1923 a Ženevskou úmluvu o vykonatelnosti cizích rozhodčích výroků z r. 1927 mezi smluvními státy (čl. VII odst. 2 NÚ). NÚ se použije na cizí rozhodčí nálezy, tedy na rozhodčí nálezy vydané na území jiného státu než toho, v němž je žádáno o jejich uznání a výkon (čl. I odst. 1).

¹⁶Dekret č. 75-1123 z 5. prosince 1975.

¹⁷Česká republika vyhlásila úmluvu vyhláškou č. 74/1959 Sb.

Evropská úmluva. Evropská úmluva o mezinárodní obchodní arbitráži z 21. dubna 1961 (EÚ) je regionální úmluvou a její použití v prostoru je omezeno článkem I odst. 1 na rozhodčí smlouvy, při jejichž uzavírání měly strany své sídlo v různých smluvních státech.

Vztah mezinárodních úmluv o rozhodčím řízení k vnitrostátnímu právu. Jak Česká republika, tak Francie jsou členskými státy obou mezinárodních úmluv. Podle čl. 10 Ústavy České republiky mají mezinárodní smlouvy přednost před zákonem¹⁸. Mezinárodní smlouvy, pokud stanoví něco jiného, mají přednost před ZRŘ. Ve francouzském právu mají mezinárodní smlouvy rovněž přednost před zákonem (čl. 55 francouzské ústavy¹⁹). Ovšem v převážné většině případů aplikují francouzské soudy francouzské vnitrostátní právo, neboť je pro mezinárodní arbitráž příznivější, než zmiňované mezinárodní úmluvy o rozhodčím řízení²⁰.

Další prameny. Za zmínku stojí též vzorový zákon UNCITRAL, ze kterého vycházejí vnitrostátní úpravy některých států. Pravidla upravující rozhodčí smlouvu a pravomoc rozhodce jsou dále obsažena i v rozhodčích pravidlech UNCITRAL a v rozhodčích pravidlech stálých rozhodčích soudů, které si strany mohou zvolit v rozhodčí smlouvě.

Jak již bylo předestřeno, rozhodčí smlouva je *conditio sine qua non* pravomoci rozhodce. Jinými slovy, pravomoc rozhodce vyplývá právě z rozhodčí smlouvy. Bez rozhodčí smlouvy není rozhodce rozhodcem a nemá právo rozhodnout o právech a povinnostech stran. Proto je třeba nejdříve osvětlit podstatu a režim rozhodčí smlouvy (I. část), aby mohla být blíže zkoumána podstata a režim pravomoci rozhodce (II. část) a konečně řešeny konflikty pravomocí mezi rozhodci a státními soudy (III. část).

---

¹⁸Čl. 10 Ústavy ČR: „Vyhlášené mezinárodní smlouvy, k jejichž ratifikaci dal Parlament souhlas a jimiž je Česká republika vázána, jsou součástí právního řádu; stanoví-li mezinárodní smlouva něco jiného než zákon, použije se mezinárodní smlouva“.

¹⁹„Les traités ou accords régulièrement ratifiés ou approuvés ont, dès leur publication, une autorité supérieure à celle des lois, sous réserve, pour chaque accord ou traité, de son application par l'autre partie“.

²⁰Např. podle čl. VII odst. 1 NÚ nemohou ustanovení této smlouvy „zbavit žádnou zúčastněnou stranu případného práva použití rozhodčího nálezů způsobem a v rozsahu stanoveném zákonodárstvím nebo smlouvami země, v níž je nález uplatňován“.

I. část. Rozhodčí smlouva, základ pravomoci rozhodce

Pokud se týká vztahů s mezinárodním prvkem, je v první řadě potřeba zabývat se určením pravidel, kterými se bude daná instituce řídit. Základem rozhodčího řízení je rozhodčí smlouva. Je proto třeba určit pravidla, kterými se bude řídit rozhodčí smlouva (1. kapitola). Dále bude předmětem zkoumání vlastní hmotněprávní úprava rozhodčí smlouvy (2. kapitola) v českém a francouzském právu.

1. kapitola. Pravidla rozhodná pro rozhodčí smlouvu

V rozhodčí praxi se vyvinulo několik metod pro určení pravidel, kterými se řídí rozhodčí smlouva. Tradičně se používá metoda kolizní (A). Ovšem nelze opominout, že ve Francii rovněž existují alternativní metody pro určení pravidel, jimiž se rozhodčí smlouva řídí (B).

A. Metoda kolizní

Kolizní metoda spočívá v tom, že kolizní norma určuje právo rozhodné pro rozhodčí smlouvu. Tato metoda umožňuje, aby se rozhodčí smlouva řídila právem, které k ní má užší vztah než právo soudu, který rozhoduje např. o platnosti rozhodčí smlouvy (*lex fori*). Výhodou této metody je právní jistota a mezinárodní soulad rozhodnutí.

Základní metoda v českém právu. V českém právu se přípustnost rozhodčí smlouvy posuzuje podle *legis fori*. Kolizní metoda však v českém právu zůstává metodou základní, neboť její ostatní náležitosti se posuzují podle ZRŘ, jen jestliže rozhodčí nález má být vydán v tuzemsku.

Jedna z metod ve francouzském právu. Kolizní metoda byla ve francouzském právu metodou výlučnou až do 70. let 20. století. Poté se vyvinuly alternativní metody.

1. Právo rozhodné pro přípustnost rozhodčí smlouvy

Přípustnost rozhodčí smlouvy podle *legis fori*. Podle čl. 5 odst. 2 písm. a) NÚ je právo soudu, který rozhoduje o uznání a výkonu rozhodčího nálezu, rozhodným právem pro přípustnost rozhodčí smlouvy. Soud tedy rozhoduje otázku přípustnosti rozhodčí smlouvy podle *legis fori*²¹. Česká a francouzská úprava je v souladu s NÚ. Podle § 36 odst. 1 ZRŘ se přípustnost rozhodčí smlouvy posuzuje podle ZRŘ. Vyžaduje se tudíž také posouzení přípustnosti rozhodčí smlouvy podle *legis fori*. Nevýhoda použití *legis fori* spočívá v tom, že jde často o právní řád, který s případem nemá žádné významné vazby. Nutným důsledkem je také skutečnost, že určitý rozhodčí nález bude v některých státech uznán, avšak v jiných nikoliv, v závislosti na místní úpravě přípustnosti rozhodčí smlouvy²².

Nejasná úprava ve francouzském právu. Francouzské právo je v tomto ohledu liberálnější, neboť ve vztazích s mezinárodním prvkem nepoužívá přísné podmínky vnitrostátního práva, čímž se přibližuje metodě přímých norem. Francouzská liberální úprava je přesto v souladu s NÚ, neboť ta zakazuje pouze stanovení „podstatně tíživějších podmínek“ pro uznání a výkon cizích rozhodčích nálezů, než jsou stanoveny ohledně národních rozhodčích nálezů (čl. III NÚ) a naopak stanoví výhradu příznivějšího vnitrostátního práva (čl. VII odst. 1 NÚ).

De lege ferenda by bylo logické, kdyby se přípustnost rozhodčí smlouvy řídila v zásadě právem rozhodným pro rozhodčí smlouvu. Jednalo by se o právo zvolené stranami. Protože by v tomto případě byl autonomii vůle dán příliš velký prostor, jeví se vhodným omezit ji tak, že pokud je tu legitimní zájem na použití imperativní normy (*loi de police*), která zakazuje uzavření rozhodčí smlouvy, je nutné ji respektovat a rozhodčí řízení se tak stane nemožným²³.

²¹Srov. Kalenský, P., in: Mothejzиковá, J., Steiner, V. a kol., Zákon o rozhodčím řízení... *op. cit.*, s. 118; odlišný výklad podává Bělohlávek, A., Zákon o rozhodčím řízení..., *op. cit.*, s. 268. Podle tohoto autora se tuzemské právo použije pouze pokud má být rozhodčí nález vydán na území České republiky.

²²Mayer, P., nepublikovaná přednáška z předmětu Alternativní řešení sporů a rozhodčí řízení pronesená 30. dubna 2002 na univerzitě Paris I Panthéon – Sorbonne.

²³Mayer, P., nepublikovaná přednáška z 30. dubna 2002 ..., *op. cit.*

2. Právo rozhodné pro ostatní náležitosti rozhodčí smlouvy

Ostatní náležitosti rozhodčí smlouvy. Podle českého práva se ostatní náležitosti rozhodčí smlouvy posuzují podle ZRŘ, jestliže rozhodčí nález má být vydán v tuzemsku (§ 36 odst. 1 ZRŘ). Předmětem „ostatních náležitostí“ podle ZRŘ jsou podmínky hmotněprávní platnosti rozhodčí smlouvy, s výjimkou její přípustnosti a náležitosti formy. Podle P. Kalenského se jedná např. o způsobilost rozhodců, jejich nepodjatost, jakož i o okolnosti týkající se uzavření rozhodčí smlouvy a relevance projevů vůle²⁴. Nesouhlasíme se zahrnutím otázek týkajících se vlastností rozhodců, neboť tyto nemohou mít vliv na platnost rozhodčí smlouvy, která předchází existenci vlastní pravomoci rozhodců. Otázka způsobilosti či nepodjatosti rozhodců může mít vliv pouze na platnost vlastního rozhodčího řízení, nikoliv též smlouvy, která je zakládá a proto mu nutně předchází. Bude se tedy jednat o podmínky platnosti smluv podle občanského zákoníku. Bilateralizací²⁵ normy ZRŘ lze dospět k závěru, že se na tyto otázky použije právo státu, v němž má být rozhodčí nález vydán²⁶.

Forma rozhodčí smlouvy. Podle § 36 odst. 2 ZRŘ se forma rozhodčí smlouvy řídí právem rozhodným pro ostatní náležitosti rozhodčí smlouvy. Stačí však, jestliže bylo učiněno zadost právnímu řádu místa nebo míst, kde došlo k projevu vůle. Ve vztazích s mezinárodním prvkem česká úprava tedy jednoznačně upřednostňuje platnost rozhodčí smlouvy co do její formy. Římská úmluva (ŘÚ) se nepoužije na otázku způsobilosti stan, neboť ze svého materiálního rozsahu vylučuje rozhodčí řízení (čl. 1 odst. 2 písm. d) ŘÚ). Nauka se přesto inspirovává ustanoveními ŘÚ, ale většinou se přiklání k aplikaci práva rozhodného pro meritum věci, na rozdíl od práva platného v místě projevu vůle²⁷.

²⁴Kalenský, P., in: Mothejzík, J., Steiner, V. a kol., Zákon o rozhodčím řízení... *op. cit.*, s. 119 – 120.

²⁵Pojem *bilateralisation* znamená použití vnitrostátní normy na vztahy s mezinárodním prvkem tak, že jeden z prvků dispozice normy hraje roli hraničního určovatele. Zde je hraničním určovatelem místo vydání rozhodčího nálezu. (Metoda bilateralizace byla často používána francouzským kasačním soudem pro vytvoření kolizních norem, zejména v oblasti mezinárodní příslušnosti soudů.)

²⁶Srov. Pauknerová, M., „Rozhodčí řízení ve vztahu k zahraničí – otázky rozhodného práva“, Právní rozhledy 2003, č. 12, s. 587 – 594, s. 588; Kalenský, P., in: Mothejzík, J., Steiner, V. a kol., Zákon o rozhodčím řízení... *op. cit.*, s. 119, marg. č. 2 („...podle převládajících názorů a podle většiny právních řádů se rozhodčí nálezy posuzují podle místa, kde byly vydány“).

²⁷Mayer, P., nepublikovaná přednáška z předmětu Alternativní řešení sporů a rozhodčí řízení pronesená 9. dubna 2002 na univerzitě Paris I Panthéon – Sorbonne.

Způsobilost stran uzavřít rozhodčí smlouvu. ZRR neobsahuje výslovnou úpravu rozhodného práva pro způsobilost stran uzavřít rozhodčí smlouvu. Podpůrně se proto použije obecný předpis. Podle § 3 ZMPS se způsobilost stran posuzuje podle jejich osobního statutu, čili podle práva státu, jehož jsou příslušníky (§ 3 odst. 1 ZMPS). U fyzických osob se jedná o právo jejich státní příslušnosti, u právnických osob jde o právní řád, podle něhož byly zřízeny²⁸. Ovšem činí-li právní úkon v České republice cizinec, stačí, je-li k úkonu způsobilý podle českého práva (§ 3 odst. 2). Toto ustanovení působí *in favorem* způsobilosti cizince ve smluvních vztazích navazovaných na území České republiky, a tak chrání české subjekty pro případ, že by byl cizincův právní úkon neplatný na základě práva jeho státní příslušnosti. Ve Francii se způsobilost stran rovněž řídí osobním statutem, tedy právem státní příslušnosti subjektu, jehož způsobilost se posuzuje. Je ovšem třeba podotknout, že ve francouzském právu se osobní statut právnických osob řídí zásadou sídla a nikoliv zásadou inkorporační²⁹.

Zastoupení stran při uzavírání rozhodčí smlouvy. Podle M. Pauknerové lze z obecné úpravy v § 4 ZMPS dovodit, že se platnost právního úkonu učiněného zmocněncem bude řídit právem, jímž se řídí rozhodčí smlouva. S ohledem na „rozumné uspořádání vztahů“ lze rovněž uvažovat právo místa, v němž dojde k použití plné moci³⁰. Ve francouzském právu se použije právo, kterým se řídí mandátní smlouva³¹. Domníváme se, že se tato úprava bude většinou shodovat s řešením, které se několikrát objevilo v praxi Rozhodčího soudu při HK ČR a AK ČR, tedy s domovským právem zastoupeného³².

Nespornou výhodou kolizní metody je její předvídatelnost pro strany rozhodčí smlouvy a tudíž právní jistota ve vztazích s mezinárodním prvkem. Nevýhodou je však roztržitést úpravy – může se stát, že k posouzení platnosti rozhodčí

²⁸ Kučera, Z., Mezinárodní právo soukromé, *op. cit.*, s. 255.

²⁹ Mayer, P., Heuzé, V., Droit international privé, Montchrestien, coll. Domat - droit privé, 7. vyd., Paříž 2001, 729 s., s. 667, marg. č. 1037.

³⁰ Pauknerová, M., „Rozhodčí řízení ve vztahu k zahraničí...“, *op. cit.*, s. 589.

³¹ Mayer, P., nepublikovaná přednáška z 9. dubna 2002, *op. cit.*

³² Judikatura Rozhodčího soudu při HK ČR a AK ČR citována in: Pauknerová, M., „Rozhodčí řízení ve vztahu k zahraničí...“, *op. cit.*, *loc. cit.*

smlouvy bude třeba použít více právních řádů. Právě ke zjednodušení právní úpravy směřují alternativní francouzské metody, avšak nelze zanedbat, že zároveň ohrožují právní jistotu.

B. Metody alternativní

Ve Francii se vedle kolizní metody osvědčily dvě alternativní metody, z nichž jedna spočívá v použití přímých norem bez toho, aby bylo určeno rozhodné právo (1) a druhá abstrahuje od všech norem upravujících platnost rozhodčí smlouvy a tuto platnost presumuje (2).

1. Metoda přímá

Podstata francouzské přímé metody. Přímá metoda spočívá v použití přímých norem (*règles matérielles*). Přímou normou se zde rozumí posouzení existence a platnosti rozhodčí smlouvy nezávisle na určení rozhodného práva. Ve Francii judikatura kasačního a pařížského odvolacího soudu postupně liberalizovala požadavky kladené na platnost rozhodčí smlouvy ve vztazích s mezinárodním prvkem³³.

Zásada autonomie rozhodčí smlouvy. V první fázi byla vytvořena přímá norma autonomie rozhodčí smlouvy, podle které je rozhodčí doložka platná nezávisle na smlouvě, v níž je obsažena. Již od počátku byla tato judikatura vykládána v tom smyslu, že je rozhodčí smlouva platná sama o sobě, což bylo pozdějšími rozsudky skutečně potvrzeno.

Rozsudek *Hecht*. Francouzský kasační soud vytvořil přímou normu autonomie rozhodčí smlouvy v rozsudku *Hecht*³⁴. Jednalo se v něm o otázku platnosti rozhodčí doložky obsažené ve smlouvě s mezinárodním prvkem uzavřené mezi obchodníkem a neobchodníkem (tzv. smíšená smlouva – *contrat mixte*). V této souvislosti je třeba poznamenat, že tehdejší francouzská vnitrostátní pravidla pro

³³V r. 2002 byla norma platnosti rozhodčí smlouvy rozšířena na vnitrostátní arbitráž.

³⁴Cass. civ. I re, 4. července 1972, Rev. arb. 1974, s. 89, článek *Ph. Francescakis* s. 67 – 87; JDI 1972, s. 843, komentář *B. Oppetita*.

rozhodčí řízení připouštěla rozhodčí doložku pouze v obchodních vztazích. Rozhodčí doložka tudíž byla zakázána ve smíšených smlouvách vnitrostátní povahy. Kasační soud však rozhodl: „poté, co připomněl mezinárodní charakter smlouvy a skutečnost, že v oblasti mezinárodní arbitráže představuje rozhodčí doložka naprostou autonomii, napadený rozsudek z tohoto správně dovodil, že doličná [rozhodčí] doložka v tomto případě musela být aplikována³⁵“.

Rozsudek lze vyložit buď v tom smyslu, že ve vztazích s mezinárodním prvkem se nepoužijí vnitrostátní normy o subjektivní arbitrabilitě, přesněji tehdejší čl. 2061 francouzského občanského zákoníku (fr. OZ), který zakazoval uzavření rozhodčí doložky ve smlouvách jiných než obchodních. Volnějším výkladem lze dospět dokonce k přímé normě platnosti rozhodčí smlouvy. Kasační soud takovou normu skutečně o 20 let později výslovně použil v rozsudku *Dalico*.

Výklad rozhodčí smlouvy. Při použití přímé metody rozhodci vycházejí v první řadě z vlastního textu rozhodčí smlouvy. Doslovný výklad je upřednostňován v oblasti *common law*. Ve většině zemí se však rozhodčí smlouva vykládá ve prospěch její platnosti (*in favorem validitatis*). Tak je tomu zejména v případech, kde strany špatně označily instituci, která má rozhodčí řízení spravovat³⁶.

Podle francouzské úpravy bylo nejprve možné odhlédnout od norem občanského práva, které upravují platnost projevu vůle stran, později dokonce i od existence právního řádu rozhodného pro rozhodčí smlouvu.

---

³⁵ „ayant rappelé le caractère international du contrat et le fait qu'en matière d'arbitrage international, l'accord compromissoire présente une complète autonomie, l'arrêt attaqué en a justement déduit que la clause litigieuse devait, en l'espèce, recevoir l'application“.

³⁶ Viz také rozhodovací praxi předsednictva Rozhodčího soudu při Hospodářské komoře České republiky a Agrární komoře České republiky: Rsp 186/00 Rozhodčí doložka dohodnutá ve prospěch „Rozhodčího soudu u české obchodní a průmyslové komory v Praze“ byla uznána za platnou rozhodčí doložku ve prospěch rozhodčího soudu., in: Retrospektiva rozhodnutí RS r. 1998 - 2000, 45 s., s. 34. Rsp 93/99 Rozhodčí doložka ve prospěch „Soudu (doslovný překlad sudiště) české obchodní a průmyslové komory“ byla pokládána za platnou rozhodčí doložku ve prospěch rozhodčího soudu., in: Retrospektiva ..., *op. cit.*, *loc. cit.*

2. Metoda absence norem

Absence norem aneb francouzská přímá norma platnosti rozhodčí smlouvy (*règle matérielle de validité de la clause compromissoire*). Od přímé normy autonomie rozhodčí smlouvy vzhledem k hlavní smlouvě dospěla francouzská judikatura k metodě, která abstrahuje od všech právních norem upravujících platnost rozhodčí smlouvy a zakládá domněnku platnosti rozhodčí smlouvy. Francouzské právo tedy obsahuje normu platnosti rozhodčí doložky nezávisle na jakémkoli právním řádu.

Rozsudek Dalico. V rozsudku *Dalico*³⁷ dospěl kasační soud k vlastní účinnosti rozhodčí smlouvy, omezené pouze kogentními pravidly francouzského práva a mezinárodním veřejným pořádkem. Tím francouzské soudy zásadně rozumí francouzské pojetí mezinárodního veřejného pořádku. V případě *Dalico* se jednalo o smlouvu o výstavbě projektů, kterou uzavřela dánská společnost s jednou libyjskou obcí, na základě mezinárodní veřejné nabídky. Rozhodčí doložka byla obsažena v nepodepsaném dokumentu, ale jiný, podepsaný, dokument, na ten první odkazoval. Kasační soud rozhodl takto: „*na základě přímé normy mezinárodního práva rozhodčího řízení je rozhodčí doložka právně nezávislá na hlavní smlouvě, která ji obsahuje přímo nebo odkazem; její existence a účinnost se posuzují, s výhradou kogentních norem francouzského práva a mezinárodního veřejného pořádku, podle společné vůle stran, bez toho, aby bylo nutné vycházet z vnitrostátního práva*“³⁸.

Dvojitá autonomie rozhodčí smlouvy. Z rozsudku vyplývají dva druhy autonomie. Za prvé je rozhodčí smlouva nezávislá na hlavní smlouvě, jedná se o autonomii či separabilitu rozhodčí smlouvy. Za druhé je rozhodčí smlouva nezávislá na jakémkoli právním řádu, protože určení rozhodného práva je prohlášeno za zbytečné. Na začátku právní věty je odkázáno na „přímou normu mezinárodního

³⁷Cass. civ. 1re, 20. prosince 1993, *Dalico*, Rev. arb. 1994, s. 116.

³⁸„en vertu d'une règle matérielle de droit international d'arbitrage, la clause compromissoire est indépendante juridiquement du contrat principal qui la contient directement ou par référence et que son existence et son efficacité s'apprécient, sous réserve des règles impératives du droit français et de l'ordre public international, d'après la commune volonté des parties, sans qu'il soit nécessaire de se référer à une loi étatique“.

práva rozhodčího řízení“. Ovšem v žádném případě se nemůže jednat o normu mezinárodního původu, neboť je vytvořena právě francouzským kasačním soudem. Jedná se tedy nutně o *přímou normu francouzského práva*.

Kritika. Reakce francouzské právní nauky byla velmi různorodá. Připojujeme se ke kritice koncepce autonomie a „vlastní účinnosti“ rozhodčí smlouvy. Podle P. Mayera³⁹ je šokující, že právní vztah, který nemá nic společného s francouzským právním řádem, byl posuzován výhradně na základě francouzské přímé normy, která nemohla být v žádném případě předvídána stranami rozhodčí smlouvy. Je zde přehnaným způsobem použito *lex fori* a je porušena právní jistota účastníků řízení. Podle H. Gaudemet-Tallon nemůže být právní úkon „v zásadě platný“: je platný, pokud splňuje požadavky formy a hmotného práva stanovené právní normou, která logicky předchází právnímu úkonu; tyto požadavky nemusejí být přísné, ale nemohou neexistovat⁴⁰.

Po určení pravidel upravujících rozhodčí smlouvu považujeme za vhodné nastínit jejich obsah.

2. kapitola. Právní úprava rozhodčí smlouvy

Jakmile je určeno právo rozhodné pro rozhodčí smlouvu, jeho hmotněprávní ustanovení tvoří právní režim rozhodčí smlouvy. První důležitou součástí právní úpravy rozhodčí smlouvy jsou podmínky její platnosti (A). Teprve pokud je rozhodčí smlouva platná, může vyvíjet své účinky (B).

A. Podmínky platnosti rozhodčí smlouvy

V oblasti mezinárodní arbitráže musí rozhodčí smlouva splnit podmínky platnosti pouze v případě použití kolizní metody. Podmínky platnosti rozhodčí smlouvy lze

---

³⁹Mayer, P., nepublikovaná přednáška z předmětu Alternativní řešení sporů a rozhodčí řízení pronesená 11. dubna 2002 na univerzitě Paris I Panthéon – Sorbonne.

⁴⁰Gaudemet-Tallon, H., komentář pod CA Paris 26. března 1991, *Dalico* (rozsudek odvolacího soudu, který byl kasačním soudem potvrzen rozsudkem z r. 1993), Rev. arb. 1991, s. 456, spec. s. 469.

dělit na dvě skupiny. Podmínky přípustnosti rozhodčí smlouvy (1) určují rozsah právních vztahů, které mohou být předmětem rozhodčí smlouvy. Ostatní podmínky platnosti rozhodčí smlouvy (2) odpovídají v podstatě podmínkám platnosti soukromoprávních smluv.

1. Podmínky přípustnosti rozhodčí smlouvy

Přípustnost rozhodčí smlouvy (arbitrabilita). Přípustnost rozhodčí smlouvy představuje zákonem určený rozsah právních vztahů a právních subjektů, které mohou být předmětem rozhodčí smlouvy. Jde o závazné vymezení toho, co může být předmětem rozhodčího řízení.

Přípustnost v českém právu. § 2 odst. 1 ZRŘ vymezuje spory, které mohou být předmětem rozhodčí smlouvy. Musí se jednat o majetkové spory mezi stranami, k jejichž projednání a rozhodnutí by jinak byla dána pravomoc soudu. Zároveň musí být splněna podmínka, že by strany o sporu mohly uzavřít smír⁴¹. Výjimkou jsou spory vzniklé v souvislosti s výkonem rozhodnutí a s prováděním konkursu a vyrovnání.

Přípustnost ve francouzském právu. Obecně je přípustnost rozhodčí smlouvy podmínkou její platnosti a tudíž i podmínkou pravomoci rozhodce. Přesto podléhá jinému režimu než platnost rozhodčí smlouvy podle závazkového práva. Jak již bylo zmíněno v souvislosti s určováním rozhodného práva, uplatňuje francouzské právo méně přísné podmínky na přípustnost mezinárodní rozhodčí doložky, než na přípustnost doložky vnitrostátní (rozsudek *Hecht*). Francouzská nauka rozlišuje objektivní a subjektivní arbitrabilitu. Objektivní arbitrabilita vymezuje okruh sporů, které mohou být předmětem rozhodčí doložky. Jedná se o schopnost případu být předmětem rozhodčího řízení⁴². Subjektivní arbitrabilita určuje, které osoby mohou platně uzavřít rozhodčí doložku.

---

⁴¹ § 2 odst. 2 ZRŘ. Podle § 99 OSŘ lze smír uzavřít, připouští-li to povaha věci. K tomu viz *Bělohávek, A.*, Zákon o rozhodčím řízení a o výkonu rozhodčích nálezů. Komentář, C.H. Beck, Beckovy texty zákonů s komentářem, 1. vydání, Praha 2004, 679 s., s. 28 – 33.

⁴² *Poudret, J.-F., Besson, S.*, Droit comparé de l'arbitrage international, Bruylant, LGDJ, Schulthess, Ženeva 2002, 1179 s., s. 298, marg. č. 326. („l'aptitude d'une cause d'être soumise à l'arbitrage“)

Kritérium možnosti volně nakládat s právy (*la libre disponibilité des droits*, čl. 2059 fr. občanského zákoníku, fr. OZ) se nepoužije v oblasti mezinárodní arbitráže. Možnost volně nakládat s právy lze definovat jako možnost pro nositele nároku vzdát se takového nároku nebo o něm uzavřít smír⁴³. Ve Francii se arbitrabilita ve vztazích s mezinárodním prvkem vymyká jakékoli kolizní normě a je vymezena pouze francouzskou koncepcí mezinárodního veřejného pořádku. To je důsledek zásady autonomie rozhodčí smlouvy vůči všem národním právním řádům. Normy vnitrostátního francouzského práva, zejména čl. 2059 a 2060 fr. OZ se nepoužijí na mezinárodní arbitráž⁴⁴.

2. Ostatní podmínky platnosti rozhodčí smlouvy

Jako každá smlouva, i rozhodčí smlouva musí být uzavřena dvěma nebo více stranami, které musejí být určité nebo určitelné. Dále musí rozhodčí smlouva jasně vyjadřovat vůli stran řešit jejich spor v rozhodčím řízení a určit předmět sporu pokud možno co nejširším způsobem. Konečně je v oblasti vztahů s mezinárodním prvkem praktické, aby rozhodčí smlouva vázala rozhodčí řízení na právní řád, jehož účelem bude zajistit účinnost rozhodčího řízení ve fázi uznání a výkonu rozhodčího nálezu⁴⁵.

Ostatní náležitosti rozhodčí smlouvy. V českém právu se náležitosti platnosti rozhodčí smlouvy řídí obecnými ustanoveními občanského zákoníku (OZ)⁴⁶. Aby byl platný, „právní úkon musí být učiněn svobodně a vážně, určitě a srozumitelně“ (§ 37 odst. 1 OZ). Fr. OZ obsahuje úpravu platnosti smluv v čl. 1108 – 1122.

Forma rozhodčí smlouvy. Čl. II odst. 2 NÚ požaduje v zásadě písemnou formu rozhodčí smlouvy. Rozhodčí smlouva musí být obsažena ve smlouvě nebo dokumentu podepsaném oběma stranami, nebo být výsledkem „výměny

⁴³ Poudret, J.-F., Besson, S., *Droit comparé...*, *op. cit.*, s. 306, marg. č. 337.

⁴⁴ Poudret, J.-F., Besson, S., *Droit comparé...*, *op. cit.*, s. 307, marg. č. 339.

⁴⁵ Poudret, J.-F., Besson, S., *Droit comparé...*, *op. cit.*, s. 125 - 126, marg. č. 154 - 156.

⁴⁶ Občanský zákoník, zákon č. 40/1964 Sb. v platném znění.

písemných projevů, které nemusí splňovat náležitost podpisu⁴⁷. Podle českého práva musí být rozhodčí smlouva uzavřena písemně, jinak je neplatná (§ 3 odst. 1 ZRŘ). Francouzské právo stanoví písemnou formu pro vnitrostátní rozhodčí smlouvu, ovšem oblast vztahů s mezinárodním prvkem je upravena volněji. Judikatura kasačního soudu totiž připouští i ústní formu odkazu na rozhodčí smlouvu. Samotná rozhodčí smlouva, na kterou se odkazuje, však musí být písemná. V rozsudku *Prodexport*⁴⁸ kasační soud rozhodl, že „v oblasti mezinárodní arbitráže je platná rozhodčí smlouva uzavřená odkazem na dokument, který ji obsahuje“. V souvislosti s předchozími rozsudky, v nichž kasační soud požadoval „písemný odkaz“, lze dovodit, že ústní odkaz na písemnou rozhodčí smlouvu postačí⁴⁹. D. Vidal dokonce dochází k závěru, že „se požadavek písemné formy nevztahuje na mezinárodní rozhodčí doložku ani z hlediska platnosti jako předepsaný důkaz“⁵⁰.

Způsobilost stran uzavřít rozhodčí smlouvu. Podle českého práva je právní úkon neplatný, „pokud ten, kdo jej učinil, nemá způsobilost k právním úkonům“ (§ 38 odst. 1 OZ). Způsobilost fyzické osoby k právním úkonům „vzniká v plném rozsahu zletilostí“ (§ 8 odst. 1 OZ). Právní úkony právnické osoby činí statutární orgány (§ 20 odst. 1 OZ). Fr. OZ upravuje způsobilost obdobně v čl. 1123 až 1125-1.

Zastupování stran při uzavírání rozhodčí smlouvy. Při uzavírání rozhodčí smlouvy bude praktické zastoupení stran na základě dohody o plné moci. České právo upravuje otázku takového zastoupení v § 31 – 33b OZ. Ve francouzském právu se použije úprava zastoupení na základě mandátní smlouvy obsažená v čl. 1984 až 2010 fr. OZ. Vzhledem k tomu, že tato otázka patří do občanského práva, nebudeme se jí zde podrobněji zabývat.

⁴⁷ Poudret, J.-F., Besson, S., *Droit comparé...*, *op. cit.*, s. 157, marg. č. 189.

⁴⁸ Cass. civ. 1re, 3. června 1997, *Prodexport*.

⁴⁹ Mayer, P., nepublikovaná přednáška z předmětu Alternativní řešení sporů a rozhodčí řízení pronesená 30. dubna 2002 na univerzitě Paris I Panthéon – Sorbonne. K otázce odkazu na rozhodčí smlouvu srov. též Boucobza, X., „La clause compromissoire par référence en matière d'arbitrage commercial international“, *Rev. arb.*, 1998, č. 3, s. 495 – 516.

⁵⁰ Vidal, D., *Droit français de l'arbitrage...*, *op. cit.*, s. 103. „La clause d'arbitrage international n'est soumise à la forme écrite ni ad validitatem ni ad probationem...“

Bez ohledu na metodu, kterou se určí pravidla rozhodná pro právní úpravu rozhodčí smlouvy, platná rozhodčí smlouva vyvíjí právní účinky.

B. Účinky rozhodčí smlouvy

Lze rozlišovat účinky platné rozhodčí smlouvy na ty, které se dotýkají stran smlouvy, na jedné straně (1), a na účinky, které se dotýkají třetích osob, na straně druhé (2).

1. Účinky rozhodčí smlouvy vůči stranám

Základním účinkem rozhodčí smlouvy vůči stranám je přenesení pravomoci řádných soudů na rozhodce (a). Zásada autonomie rozhodčí smlouvy pak zajišťuje tento devolutivní účinek proti námitkám neplatnosti hlavní smlouvy (b).

a) Zásada přenesení pravomoci soudů na rozhodce

Zásadu přenesení soudní pravomoci na rozhodce lze rozložit na několik účinků rozhodčí smlouvy podle subjektů zúčastněných na rozhodčím řízení, vůči nimž působí. 1) Ve vztahu mezi stranami smlouvy vzniká každé ze stran povinnost předložit rozhodcům spory, které jsou předmětem rozhodčí smlouvy. 2) Rozhodčí smlouva dále zakládá pravomoc rozhodců rozhodovat spory, na které se vztahuje, jako výjimku z obecné soudní pravomoci. 3) Určité povinnosti vznikají řádnému soudu, u kterého byla podána žaloba ve věci, ohledně níž byla uzavřena platná rozhodčí smlouva. Soud má obecně povinnost řízení zastavit, kromě výjimek uvedených v zákoně. V určitých případech věc projedná a pokud bylo dříve zahájeno rozhodčí řízení, je soud povinen řízení přerušit a dát tak možnost rozhodce rozhodnout o vlastní pravomoci⁵¹.

Otázce rozsahu přenesení pravomoci soudů na rozhodce se budeme blíže věnovat v části věnované pravomoci rozhodce.

---

⁵¹Srov. Rozehnalová, N., *Rozhodčí řízení...*, *op. cit.*, s. 93.

b) Zásada autonomie rozhodčí smlouvy

Zásada autonomie rozhodčí smlouvy. Účinky rozhodčí smlouvy jsou zajištěny zásadou autonomie (separability) rozhodčí smlouvy. Důsledkem této zásady je zejména skutečnost, že rozhodci jsou oprávněni rozhodnout spor i v případě, kdy žalovaná strana namítá neexistenci nebo neplatnost hlavní smlouvy. Taková námitka se nijak nedotkne platnosti rozhodčí smlouvy a tudíž ani pravomoci rozhodců⁵². Výjimkou z tohoto pravidla může být situace, v níž příčina neplatnosti hlavní smlouvy zasahuje zároveň i smlouvu rozhodčí, v ní obsaženou.

Výraz „separabilita“ (oddělitelnost) je patrně výstižnější než „autonomie“. Vyjadřuje totiž lépe skutečnost, že se rozhodčí smlouva může oddělit od smlouvy hlavní a založit pravomoc rozhodců rozhodnout o neplatnosti smlouvy hlavní a zároveň rozhodnout, že je dána jejich pravomoc rozhodnout ve věci samé. Naopak v určitých situacích by se rozhodčí smlouva neměla od smlouvy hlavní oddělovat. Např. při převodu nebo přechodu hlavní smlouvy nemá smysl, aby se rozhodčí smlouva ocitla mimo hlavní smlouvu, protože její úlohou je upravovat způsob, jakým mohou strany uplatnit žalobní nároky z hlavní smlouvy.

Zásada autonomie v platném právu. Zásada autonomie rozhodčí smlouvy je obsažena v čl. V odst. 3 EÚ, podle něhož je rozhodce oprávněn rozhodnout „o existenci nebo platnosti rozhodčí smlouvy nebo smlouvy, jejíž součástí je rozhodčí smlouva“. V českém právu tuto zásadu nalezneme v § 267 odst. 3 první věta obchodního zákoníku (ObchZ): „Je-li součástí jinak neplatné smlouvy dohoda o volbě práva nebo tohoto zákona (§ 262) nebo dohoda o řešení sporu mezi smluvními stranami, jsou tyto dohody neplatné pouze v případě, že se na ně vztahuje důvod neplatnosti“.

Meze samostatnosti rozhodčí smlouvy. Někteří autoři ze zásady samostatnosti rozhodčí smlouvy dovozují „samostatnou existenci obou smluv“⁵³. Tento závěr

⁵²Fouchard, Gaillard, Goldman on International Commercial Arbitration, *op. cit.*, s. 214.

⁵³Rozehnalová, N., Rozhodčí řízení..., *op. cit.*, s. 66; Steiner, V., „Konceptce rozhodčí smlouvy jako východisko k řešení některých otázek mezinárodní arbitráže“, Právník 1971, s. 988 – 1002, spec. s. 996. Srov. Růžička, K., Rozhodčí řízení před Rozhodčím soudem při Hospodářské komoře České republiky a Agrární komoře České republiky, 1. vydání, Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, Dobrá Voda 2003, 231 s., s. 37: „Právní teorie v tomto směru

považujeme za nepřesný a z praktického hlediska za nebezpečný. Fikce samostatnosti rozhodčí smlouvy může sice pomoci vysvětlit fenomén autonomie, avšak domníváme se, že není nutné zavádět fikci dvou oddělených smluv – rozhodčí a hlavní. Toto pojetí zejména není praktické při uzavírání rozhodčí doložky. Pokud kupující přijme návrh na uzavření kupní smlouvy, avšak nepřijme výslovně rozhodčí doložku, není jisté, zda strany rozhodčí doložku platně uzavřely. V této souvislosti je třeba zmínit rozhodnutí italského kasačního soudu z 19. září 2003 založené na autonomii rozhodčí smlouvy a velmi kritizované naukou. Kasační soud rozhodl, že jelikož je rozhodčí smlouva odlišná od smlouvy hlavní, musí být přijata zvlášť (odděleně)⁵⁴.

Dále taková fikce může v některých případech vést k absurdním důsledkům. Je např. nelogické připustit samostatný převod rozhodčí smlouvy nezávisle na hmotných právech, jejichž procesní režim upravuje. Vezměme v úvahu případ, kdy A a B jsou původní strany smlouvy a C je osoba, která na základě právního úkonu vstupuje do práv a povinností B. Samostatný převod rozhodčí smlouvy (bez toho, aby se převáděla pohledávka, jejíž procesní režim rozhodčí smlouva upravuje) by vedl k tomu, že by se rozhodčí smlouva „vznášela“ mezi stranami A a C, zatímco základní závazek, jehož procesní režim upravovala, by nadále existoval mezi stranami A a B, tyto by se ovšem v případě sporu nemohly rozhodčí doložky dovolávat⁵⁵. Francouzská nauka jednoznačně upozornila na toto nebezpečí⁵⁶. Cílem rozhodčí smlouvy je totiž upřesnit režim hmotných práv (a procesních práv, které jsou jejich příslušenstvím) vzniklých ze smlouvy.

---

upřednostňuje samostatnou existenci dvou smluv. ... České právo vychází ze samostatnosti obou smluv“.

Rozhodčí nález v případě *P. proti p. z. o. Motokov*, citovaný in: *Hanák, S.*, „Otázky příslušnosti ve světle judikatury RS ČSOK“, *Studie z mezinárodního práva* 1955, sv. I, s. 145 – 173, s. 161. „... smlouva rozhodčí je smlouvou samostatnou, bez ohledu na to, je-li pojata do stejné listiny jako je smlouva, z jejíhož kruhu mají vzniklé spory být svěřovány k rozhodování rozhodcům, nebo ne. Zásadně tedy zrušení takovéto smlouvy se nedotýká smlouvy rozhodčí“.

⁵⁴ *Mayer, P.*, „La „circulation“ des conventions d'arbitrage“, *JD* 2005, s. 251 – 262, s. 253, marg. č. 5.

⁵⁵ Tato situace skutečně nastala v případě *CIMAT v. SCA*, viz *infra*, str. 31.

⁵⁶ *Mayer, P.*, „Les limites de la séparabilité de la clause compromissoire“, rapport au XIVe Congrès de l'ICCA, Paris 4-6 mai 1998, *Rev. arb.* 1998, s. 359; *ICCA Congress Series n° 9*, *Kluwer Law International*, Haag 1999, s. 261.

Mayer, P., „La „circulation“ des conventions d'arbitrage“, *op. cit.*, s. 259, marg. č. 17.

Zásada autonomie ve francouzské judikatuře. Francouzská judikatura vytvořila zásadu autonomie, ve smyslu autonomie vzhledem k hlavní smlouvě, v rozsudku *Gosset*⁵⁷ z r. 1963, a to pouze pro mezinárodní arbitráž. Podle kasačního soudu „v oblasti mezinárodní arbitráže se rozhodčí dohoda, ať byla uzavřena zvlášť nebo obsažena v právním aktu, na který se vztahuje, vždy vyznačuje úplnou právní nezávislostí, kromě zvláštních okolností, kterých se strany v tomto případě nedovolávají, což vylučuje, aby byla dotčena případnou neplatností tohoto aktu“⁵⁸.

Kromě účinků vůči stranám může rozhodčí smlouva vyvíjet účinky i vůči třetím osobám.

2. Účinky rozhodčí smlouvy vůči třetím osobám

Rozsah rozhodčí smlouvy *ratione personae*. Rozhodčí smlouva vyvíjí účinky v zásadě jen vůči stranám. Tak je tomu v českém i francouzském právu, významná výjimka se však týká přechodu rozhodčí smlouvy na právní nástupce (a). Francouzská judikatura tuto výjimku významně rozšířila (b).

a) Zásada přechodu rozhodčí smlouvy na právní nástupce

Převod a přechod rozhodčí smlouvy. Zásada převodu a přechodu rozhodčí smlouvy na právní nástupce stran je přijata téměř všemi právními řády. V českém právu je vyjádřena v § 2 odst. 5 ZRŘ: „Rozhodčí smlouva váže také právní nástupce stran, pokud to strany v této smlouvě výslovně nevyloučí“. Pojem „váže“ se týká bez pochyby jak smluvního převodu tak i zákonného přechodu závazku. Francouzský NCPC tuto otázku neupravuje, ovšem judikatura připouští převod a přechod rozhodčí smlouvy na právní nástupce stran.

⁵⁷Cass. civ. 1re, 1963, Rev. arb. 1963, s. 60, JDI 1964, s. 82.

⁵⁸„en matière d'arbitrage international, l'accord compromissoire, qu'il soit conclu séparément ou inclus dans l'acte juridique auquel il a trait, présente toujours, sauf circonstances exceptionnelles qui ne sont pas alléguées en la cause, une complète autonomie juridique, excluant qu'il puisse être affecté par une éventuelle invalidité de cet acte“.

b) *Přechod a rozšíření rozhodčí smlouvy na třetí osoby ve francouzském právu*

Francouzská judikatura připouští rozšíření rozhodčí smlouvy na další smlouvy, v nichž není obsažena (případ rámcové smlouvy a smluv prováděcích), a na další osoby, pokud jsou členy skupiny společností (*groupe de sociétés*). Nejzajímavější a nejpodrobněji upravený je druhý případ rozšíření, proto se mu budeme věnovat podrobněji. Poté bude zmíněn přechod rozhodčí smlouvy (*transmission*) na třetí osoby bez projevu vůle „nabyvatele“.

Rozšíření rozhodčí smlouvy (*extension*) na třetí osoby ve francouzském právu. Francouzská judikatura připouští rozšíření rozhodčí smlouvy na osoby, které nebyly stranou rozhodčí smlouvy, avšak jsou členy skupiny společností, v níž se rozhodčí smlouva objevila. V zásadě je takové rozšíření přípustné, pokud lze dospět k závěru, že s ním strany konkludentně souhlasily. Již v roce 1984 pařížský odvolací soud potvrdil rozhodčí nález ve věci *Dow Chemical*, který dovedl „společnou vůli všech zainteresovaných společností“, aby „byly společnosti Dow Chemical France a Dow Chemical Company stranami smluv, ačkoliv je fyzicky nepodepsaly, a aby se na ně tudíž vztahovala rozhodčí doložka“⁵⁹. Pozdější rozsudek *Kis France* dovozuje „společnou vůli stran“ připustit žalobu proti mateřské společnosti na základě rozhodčí doložky uzavřené dceřinými společnostmi⁶⁰. Jako důvod uvádí úzkou propletenost vzájemných závazků stran, jakož i nadvládu mateřských společností nad obchodním a finančním rozhodováním jejich dceřiných společností.

Přechod rozhodčí smlouvy nezávisle na hlavním závazku. Podle francouzské judikatury způsobuje postoupení pohledávky automaticky přechod rozhodčí smlouvy na postupníka, z důvodu vztahu akcesority k pohledávce⁶¹. Podle rozsudku *Banque Worms* rozhodčí doložka „přechází na postupníka s pohledávkou tak, jak tato pohledávka existuje ve vztazích mezi postupitelem a postupníkem“⁶². V rozsudku *CIMAT v. SCA* se kasační soud vyslovil pro

⁵⁹Rozhodčí nález CCI č. 4131, 23. září 1982, Rev. arb. 1984, s. 137, JDI 1983, s. 899; CA Paris, 21. října 1983, *Dow Chemical*, Rev. arb. 1984, s. 98.

⁶⁰CA Paris, 31. října 1989, *Kis France*, Rev. arb. 1992, s. 92.

⁶¹*Vidal, D., Droit français de l'arbitrage...*, op. cit., s. 119, marg. č. 159.

⁶²Cass. civ. 1re, 5. ledna 1999, *Banque Worms c/ R. Bellot et SNTM-Hyproc*, Rev. crit. DIP 1999, s. 537; Cass. civ. 1re, 19. října 1999, *Banque générale du commerce c/ SNTM-Hyproc*, Rev.

možnost, aby rozhodčí smlouva putovala⁶³ nezávisle na hlavním závazku. „Postoupení pohledávky zahrnuje nutně převod rozhodčí doložky postupitelem na postupníka, jelikož doložka je neoddělitelná od celku původní smlouvy“ a „v oblasti mezinárodní arbitráže se rozhodčí doložka, právně nezávislá na hlavní smlouvě, převádí s touto smlouvou, bez ohledu na platnost převodu hlavního závazku“⁶⁴. To znamená, že navzdory vadnému právnímu úkonu dojde k přechodu rozhodčí smlouvy, tato tedy přechází bez projevu vůle „nabyvatele“. Takové řešení pravděpodobně vychází z přehnaného pojetí autonomie rozhodčí smlouvy a je samozřejmě zcela nevhodné⁶⁵.

Fr. kasační soud zde připouští automatický přechod rozhodčí smlouvy i v případě neexistence vůle stran v tomto směru. V tomto případě obchodní společnost CIMAT se sídlem v Burkina Faso svěřila české společnosti Pragoinvest projekci a instalaci díla na výrobu cementu. Česká společnost však byla zrušena s likvidací a své „pohledávky a jiná práva“ vzešlé ze smlouvy uzavřené se společností CIMAT postoupila společnosti SCA se sídlem v Côte d'Ivoire (bývalé Pobřeží Slonoviny). Otázkou bylo, zda rozhodčí doložka obsažená v původní smlouvě byla účinná mezi CIMAT a SCA. V tomto sporu nedošlo k převodu práv ze smlouvy, a sice pro vady projevu vůle. Avšak autonomie rozhodčí smlouvy zde přesto způsobila samostatný přechod rozhodčí smlouvy. Zatímco mezi původními stranami by nadále platila kupní smlouva bez rozhodčí doložky, předpokládaný nabyvatel a převodce by byli navzájem vázáni oddělenou rozhodčí smlouvou. Tento důsledek považují za absurdní.

Kasační soud připouští jedinou výjimku – samostatný převod rozhodčí smlouvy je vyloučen pokud byla uzavřena *intuitu personae*, čili se zřetelem na osobu. To

---

arb. 2000, s. 85. La clause d'arbitrage est „transmise au cessionnaire avec la créance, telle que cette créance existe dans les rapports entre le cédant et le débiteur cédé“.

⁶³Ve francouzštině se používá výraz „circuler“.

⁶⁴Cass. civ. 2e, 28. května 2002, *Société Burkinabe des ciments et matériaux (CIMAT) c/ Société des ciments d'Abidjan (SCA)*; Rev. crit. DIP 2002, s. 759, RTDcom, 2002, s. 667, Rev. arb. 2003, s. 397, Gaz. Pal. 19. února 2003, s. 28, JCP.E.2003, s. 705, č. 10; tímto rozsudkem kasační soud potvrdil rozsudek odvolacího soudu CA Paris, 25. listopadu 1999, Rev. arb. 2001, s. 165. „[u]ne cession de créance implique nécessairement la transmission par le cédant au cessionnaire du bénéfice de la clause compromissoire, laquelle est indissociable de l'économie du contrat initial“; „en matière internationale, la clause d'arbitrage, juridiquement indépendante du contrat principal, est transmise avec lui, quelle que soit la validité de la transmission des droits substantiels“.

⁶⁵Viz *ultra* s. 30.

znamená, že osobnost jedné ze stran smlouvy byla považována za podstatnou pro její zvláštní schopnosti nebo z důvodu vzájemné důvěry (plnění je vázáno nezastupitelně na dlužníka). Tuto výjimku považují za zbytečnou, poněvadž osobní vlastnosti fyzické či právnické osoby mají obdobný dopad na průběh procesu, ať probíhá před rozhodci či před soudem, neboť účastník řízení může postupovat v řízení stejně agresivně nebo naopak řízení zdržovat jak před rozhodcem tak i před řádným soudem. Nikoliv osoba či vlastnosti smluvního partnera budou rozhodné pro uzavření rozhodčí smlouvy, nýbrž jiné skutečnosti týkající se smluvní transakce či kvality řádných soudů, které by za absence rozhodčí smlouvy byly příslušné spor rozhodnout.

* * *

Shrnutí I. části

Metody určení pravidel upravujících rozhodčí smlouvu. Tradiční kolizní metoda lépe odpovídá požadavku právní jistoty. Alternativní metodu určení pravidel, kterými se řídí rozhodčí smlouva, lze ospravedlnit tím, že právní úprava mezinárodní arbitráže je podobná ve všech vyspělých státech. Ovšem nelze přehlédnout úskalí, které tkví v tom, že přetrvávají některé podstatné rozdíly⁶⁶.

Přímé normy jako prostředek aplikace *legis fori*. Francouzská judikatura vytvořila přímé normy upravující všechna rozhodčí řízení ve vztazích s mezinárodním prvkem bez ohledu na místo rozhodčího řízení, pokaždé rozhoduje-li o nich francouzský soud. Tato pravidla vycházejí z francouzské koncepce mezinárodního veřejného pořádku (*ordre public international*), avšak ve skutečnosti zavádějí použití *legis fori*⁶⁷. Vzhledem k tomu, že francouzské právo jako jediné takto zavádí použití *legis fori*, hrozí tu konflikt s právem místa rozhodčího řízení, které nemusí obsahovat stejnou úpravu. V důsledku toho hrozí i vznik kontradiktorních rozhodnutí⁶⁸.

⁶⁶ Poudret, J.-F., Besson, S., Droit comparé..., *op. cit.*, s. 932 – 967, marg. č. 972 – 1019.

⁶⁷ Poudret, J.-F., Besson, S., Droit comparé..., *op. cit.*, s. 947, marg. č. 992.

⁶⁸ Poudret, J.-F., Besson, S., Droit comparé..., *op. cit.*, *loc. cit.*

Odmítnutí domněnky existence a platnosti rozhodčí smlouvy ve francouzském právu. Francouzský NCPC obsahuje velmi liberální úpravu rozhodčího řízení. Navíc francouzské soudy vykládají rozhodčí smlouvu ve prospěch jak její existence tak její platnosti, a to nad rámec zákonné úpravy. Tento výklad považujeme za nevhodný a nelogický. Zejména zásada platnosti rozhodčí smlouvy odporuje občanskoprávním zásadám a odporuje oprávněnému očekávání stran. Je nevhodné vytvořit nevyvratitelnou domněnku, podle níž strana souhlasila s řešením sporů v rozhodčím řízení, zatímco žádná taková domněnka není stanovena pro ostatní druhy smluv. Máme za to, že přímé normy týkající se rozhodčí smlouvy by měly být přehodnoceny s ohledem na obecné závazkové právo. Totéž platí samozřejmě i pro rozšíření rozsahu rozhodčí smlouvy a její pohyb.

Jak již bylo naznačeno, rozhodčí smlouva je *conditio sine qua non* pravomoci rozhodce a její rozsah určuje rozsah pravomoci rozhodců. Oba instituty spolu tudíž úzce souvisejí.

II. část. Pravomoc rozhodce

Pravomoc rozhodce se shoduje se soudní pravomocí ve svém předmětu. Předmětem pravomoci jak rozhodce, tak soudce, je slyšet obě strany v souladu se zásadou kontradiktornosti řízení, zhodnotit skutkový stav vztahu mezi stranami a autoritativním výrokem určit jejich vzájemná práva a povinnosti. Ovšem mezi pravomocí rozhodce a soudní pravomocí existují rovněž podstatné odlišnosti, které lze spatřovat jak v jejím právním vymezení (1. kapitola), tak v jejím právním režimu (2. kapitola).

1. kapitola. Právní vymezení pravomoci rozhodce

Pravomoc rozhodce je vymezena mnohem úžeji než soudní pravomoc. Důvodem je specifická právní povaha pravomoci rozhodce (A). Tato povaha je rozhodná pro určení mezi pravomoci rozhodce (B).

A. Povaha pravomoci rozhodce

Právní povaha pravomoci rozhodce je úzce spjata s právní povahou rozhodčí smlouvy⁶⁹. Je sice pravda, že právní povaha rozhodčí smlouvy ovlivňuje pravidla, kterými se rozhodčí smlouva řídí, ale jinak je zajímavá zejména z teoretického hlediska. Na právní povaze pravomoci rozhodce závisí průběh celého rozhodčího řízení, jakož i otázka povahy rozhodčího nálezu a tím i jeho přijetí různými právními řády. Proto bude o právní povaze obou institucí pojednáno právě v této části. Pro názornost bude nejprve předestřena povaha pravomoci tak, jak vyplývá z platného práva (1), poté bude přiblížena teorie povahy pravomoci rozhodce (2).

1. Povaha pravomoci rozhodce v platném právu

Platné právo neurčuje povahu pravomoci jednoznačně. Lze však říci, že české

⁶⁹Srov. *Ledrer, E.*, „Příslušnost rozhodčích soudů ve vztazích mezinárodních“, Studie z mezinárodního práva 1960, sv. V., s. 99 – 127, s. 102. Autor rozumí otázkou příslušnosti otázku „zda rozhodčí soud byl platně stranami povolán k rozhodování“ nebo „zda povolání rozhodčího soudu se stalo platnou smlouvou o rozhodčím nebo doložkou rozhodčí“.

právo se přiklání k procesní povaze (a), zatímco francouzské právo vyjadřuje spíše smíšenou povahu pravomoci rozhodců (b).

a) Povaha pravomoci rozhodce v českém právu

Procesní povaha v českém právu. ZRŘ přímo nestanoví, jakou povahu má pravomoc rozhodce. Ovšem z celkového pojetí ZRŘ lze usuzovat na smíšenou povahu pravomoci rozhodce. Pravděpodobně převažují její procesní prvky, neboť většina autorů zastává, že v českém právu má rozhodčí smlouva procesní povahu⁷⁰. Např. K. Růžička dovozuje, že „s ohledem na českou právní úpravu rozhodčího řízení lze dospět k závěru, že jde o smlouvu procesní, protože jejím předmětem je jurisdikční pravomoc, tzn. vynětí určitých věcí z pravomoci obecných soudů a přenesení do pravomoci rozhodců“. Jako další důvod pro toto tvrzení uvádí, že „české právo přiznává řádně doručenému rozhodčímu nálezu účinky pravomocného soudního rozhodnutí (srov. § 28 odst. 2 ZRŘ)...“⁷¹.

b) Povaha pravomoci rozhodce ve francouzském právu

Smíšená povaha ve francouzském právu. Z francouzského NCPC vyplývá smíšená povaha pravomoci rozhodce, neboť ta má jak smluvní, tak procesní prvky. Např. pravomoc rozhodce je založena smlouvou (čl. 1442 NCPC), ovšem nález vydaný rozhodci nabývá právní moci, stejně jako rozsudky řádných soudů (čl. 1476 NCPC).

Ať už právní teorie rozhodčí pravomoci předcházely nebo následovaly její platnou právní úpravu, je třeba uznat jejich praktický význam.

⁷⁰ Růžička, K., *Rozhodčí řízení před Rozhodčím soudem při Hospodářské komoře České republiky a Agrární komoře České republiky*, 1. vydání, Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, Dobrá Voda 2003, 231 s., s. 37; Mothejzliková, J., Steiner, V. a kol., *Zákon o rozhodčím řízení a o výkonu rozhodčích nálezů*, Komentář. Beckovy texty zákonů s komentářem, C.H. Beck, Praha 1996, 214 s., s. 20; Macur, J., „Rozhodčí řízení a výkon rozhodčích nálezů“, in: *Právo a podnikání*, č. 4, 1995, s. 2-7, s. 3. *Contra*: Hanák, S., „Otázky příslušnosti ...“, *op. cit.*, s. 148. Autor se přiklání ke smíšené povaze rozhodčí smlouvy, zmiňuje však, že dle § 654 důvodové zprávy k OSŘ mají rozhodčí smlouvy „povahu smluv podle občanského práva“.

⁷¹ Růžička, K., *Mezinárodní obchodní arbitráž*, Prospektrum, Praha 1997, 168 s., s. 40.

2. Teorie povahy pravomoci rozhodce

Po představení jednotlivých teorií (a) bude vhodné vysvětlit jejich praktický význam (b).

a) Jednotlivé teorie

Teorie smluvní. Podle tzv. smluvní teorie se rozhodčí nález pokládá za bezprostřední účinek rozhodčí smlouvy, její pokračování a naplnění⁷². Podle našich pramenů není tato teorie v českém právu zastávána. Má však své stoupence ve francouzském právu. V minulosti tuto teorii zastávali Merlin⁷³ a Bartin⁷⁴, v současné době P. Mayer, T. Clay⁷⁵ a S. Bollée⁷⁶. Klasická smluvní teorie zastávala názor, že rozhodčí nález je smlouva vytvořená nebo doplněná rozhodci jakožto příkazníky stran. Moderní smluvní teorie již upustila od takto vyhraněného přístupu a zastává, že rozhodčí řízení je upraveno závazkovým právem, spíše než právem procesním⁷⁷. Podle P. Mayera je normou pouze pravidlo vytvořené orgánem státu. Ze skutečnosti, že rozhodce takovým orgánem není, vyvozuje, že rozhodčí nález je nutně soukromoprávním aktem, a nikoli právní normou, jako je tomu u státního rozsudku⁷⁸.

⁷² Kučera, Z., Mezinárodní právo soukromé, *op. cit.*, s. 429 - 430. Srov. Steiner, V., „K teoretické koncepci rozhodčí smlouvy v mezinárodní arbitráži“, *Právník* 1971, s. 904 - 923, s. 909: podle autora článku je podle smluvní teorie rozhodčí řízení považováno za „soubor smluvních aktů“. Rozhodčí nález je toliko „akt, jehož účinky jsou vyvozeny přímo z vůle sporných stran“. Podle některých stoupenců smluvní teorie se rozhodčí nález stává „toliko součástí smlouvy rozhodčí, na jejímž smluvním charakteru se tak plně podílí“. S. 910: Udělení *exequatur* „rozhodčí nález transformuje v zemi jeho výkonu v rozhodnutí obdobné soudnímu rozsudku“.

⁷³ Merlin, P., Recueil alphabétique de questions de droit, 4. vydání, Tarlier, Brusel, 1829, díl 9, dílo citované in Samuel, A., *Jurisdictional Problems in International Commercial Arbitration: A Study of Belgian, Dutch, English, French, Swedish, Swiss, US and West German Law*, Publications de l'Institut suisse de droit comparé, Schulthess Polygraphischer Verlag, Zürich 1989, 333 s., s. 34.

⁷⁴ Bartin, Principes de droit international privé, I, 1920, § 217, dílo citované in: Steiner, V., „K teoretické koncepci...“, *op. cit.*, *loc. cit.*

⁷⁵ Clay, T., L'arbitre, Nouvelle bibliothèque de thèses, Dalloz, Paříž 2001, 930 s.

⁷⁶ Bollée, S., Les méthodes du droit international privé à l'épreuve des sentences arbitrales, Recherches juridiques, Economica, Paříž 2004, 428 s.

⁷⁷ Samuel, A., *Jurisdictional Problems...*, *op. cit.*, s. 40.

⁷⁸ Mayer, P., La distinction entre règles et décisions et le droit international privé, Université de droit, d'économie et des sciences sociales de Paris, Dalloz, Paříž 1973, 244 s., s. 10, marg. č. 13.

Teorie jurisdikční. Podle tzv. rozsudkové teorie se vychází z toho, že rozhodčí řízení má kontradiktorní povahu⁷⁹. Tato teorie pokládá rozhodčí nálezy za „formu výkonu veřejné funkce a přisuzuje mu stejné vlastnosti jako rozhodnutí soudnímu“⁸⁰. Většina českých autorů dochází k závěru, že rozhodčí smlouva je svou povahou smlouva procesní. Z. Kučera považuje rozhodčí doložku za instituci procesního práva⁸¹. J. Macur dochází k témuž závěru, jelikož pro výklad rozhodčí smlouvy jsou „směrodatné předpisy procesního práva“, zatímco speciální předpisy soukromého práva lze použít na základě analogie, pokud to není v rozporu s procesní povahou rozhodčí smlouvy⁸².

Teorie smíšená. Smíšená teorie pojímá povahu rozhodčího řízení jako výsledek současného působení vlivu smluvního i procesního práva. Hmotné právo určuje podmínky platnosti rozhodčí smlouvy, včetně podmínek platnosti projevu vůle stran, jejich způsobilosti i dovořeného předmětu smlouvy, zatímco procesní právo stanoví přípustnost vyloučení pravomoci řádných soudů nebo účinky rozhodčích nálezů⁸³. V české nauce tuto teorii zastávali S. Hanák⁸⁴ a N. Rozehnalová⁸⁵, ve Francii⁸⁶ H. Motulsky, B. Oppetit a Ph. Fouchard.

Ačkoliv je pravda, že svou podstatou je rozhodčí řízení smluvním institutem, platné právo zakládá určité jeho procesní prvky. Proto se z logických důvodů přikláníme ke smíšené teorii. Rozhodčí smlouva určuje procesní režim smluvního vztahu, avšak v první řadě je to soukromoprávní smlouva a její platnost se bezesporu řídí hmotněprávními ustanoveními.

⁷⁹ Kučera, Z., Mezinárodní právo soukromé, *op. cit.*, *loc. cit.*

⁸⁰ Steiner, V., „K teoretické koncepci...“, *op. cit.*, s. 910.

⁸¹ Kučera, Z., „K výkladu projevu stran při sjednávání rozhodčí doložky“, Právní zpravodaj československého zahraničního obchodu, 1962/6, s. 72.

⁸² Macur, J., „Rozhodčí řízení a výkon rozhodčích nálezů“, Právo a podnikání 1995, č. 4, s. 2 – 7, s. 3. Srov. Steiner, V., „K teoretické koncepci...“, *op. cit.*, s. 921.

⁸³ Steiner, V., „K teoretické koncepci...“, *op. cit.*, s. 911.

⁸⁴ Hanák, S., „Otázky příslušnosti...“, s. 151.

⁸⁵ Rozehnalová, N., Rozhodčí řízení..., *op. cit.*, s. 64. Autorka dovozuje smíšenou povahu rozhodčí smlouvy z procesního charakteru předmětu smlouvy (přenesení pravomoci, aplikace *lex fori*) a z jejího smluvního základu. Rozhodčí smlouva je proto „institut se smluvním základem pohybující se v prostředí procesního práva“.

⁸⁶ Motulsky, H., „La nature juridique de l'arbitrage“, in *Ecrits. Etudes et notes sur l'arbitrage*, II. díl, Dalloz, Paříž 1994, 541 s., s. 5 – 25: Rozhodčí řízení je „soukromé soudnictví, jehož původ je zásadně smluvní“ („l'arbitrage, selon nous, est une justice privée, dont l'origine est normalement conventionnelle“).

b) Kritické pojetí povahy pravomoci rozhodce

Splynutí pravomoci a příslušnosti rozhodce. V oblasti rozhodčího řízení splývá pravomoc rozhodců s jejich příslušností. Rozhodčí smlouva přenáší na rozhodce soudní pravomoc, protože bez platné rozhodčí smlouvy není osoba „rozhodce“ nadána žádnou pravomocí, osoba vůbec není rozhodcem. Lze také říci, že pravomoc a příslušnost jsou u rozhodce vždy dány současně nebo není dána žádná z nich. Obecně mají pravidla příslušnosti za cíl rozdělit pravomoci mezi více osob. Platná rozhodčí smlouva odnímá pravomoc státním soudům, aby ji dále přidělila rozhodcům. Jedná se proto skutečně o rozdělení, neboť pravomoc, která byla odňata jednomu, je přidělena jinému. Z hlediska právní terminologie je proto správné hovořit o příslušnosti rozhodce⁸⁷. V tomto směru lze také podotknout, že ve francouzštině „*compétence*“ znamená příslušnost, rozhodce je tedy příslušný vyslovit se o své příslušnosti. K tomu je samozřejmě nutnou podmínkou existence soudní pravomoci. Nesouhlasíme proto s názorem V. Knappa, podle něhož „tu o příslušnosti ve smyslu o.s.ř. vůbec nemůže být řeč, nýbrž jde vždy a výlučně o jeho pravomoc“⁸⁸. Lze tedy konstatovat, že platná rozhodčí smlouva přenáší pravomoc z obecných soudů na rozhodce, a tím zakládá příslušnost rozhodců. To nasvědčuje spíše smíšené povaze pravomoci rozhodců.

Smíšená povaha pravomoci rozhodce. Na první pohled tu může být rozpor mezi omezenými oprávněními rozhodců, kteří nemají *imperium* neboli prerogativa státní moci, na straně jedné, a právní moc (*autorité de la chose jugée*) rozhodčího nálezu a v českém právu i jeho vykonatelnost⁸⁹, na straně druhé. Je zřejmé, že omezená pravomoc rozhodců odpovídá smluvnímu základu jejich pravomoci, zatímco zákonem stanovené vlastnosti rozhodčího nálezu mají jurisdikční povahu, protože jsou srovnatelné s vlastnostmi soudních rozsudků.

⁸⁷ Mayer, P., „Autonomie...“, *op. cit.*, s. 330.

⁸⁸ Knapp, V., „K některým sporným otázkám pravomoci rozhodčího soudu československé obchodní komory“, ČMP 1960, roč. IV, s. 9 – 26, s. 11.

⁸⁹ § 28 odst. 2 ZRR; Smolík, P. in: Winterová, A., Civilní právo procesní..., *op. cit.*, s. 660. „Zásadně platí, že vydáním rozhodčího nálezu je rozhodčí řízení ukončeno a doručený rozhodčí nález má účinky pravomocného soudního rozhodnutí a je vykonatelný“. Bubník, G., „Závazné formy rozhodování sporů: rozhodčí řízení ve srovnání se soudním sporem“, in EMP – Časopis o českém a evropském právu 1998, č. 1 – 2, s. 59 – 68, s. 64: „Podobně jako ve většině jiných zemí je vydaný rozhodčí nález konečným rozhodnutím ve věci samé, tedy rozhodnutím pravomocným a ihned vykonatelným (§ 28 odst. 2 zák. a § 39 Řádu)“.

Smluvní prvky. Jak z logického hlediska, tak z pohledu vhodnosti, má pravomoc rozhodce smíšenou povahu. Smluvní prvek pravomoci rozhodce vyplývá z toho, že celé řízení spočívá na vzájemné dohodě stran, na jejich společné vůli, výslovné či konkludentní. Lze říci, že se rozhodce řídí příkazy vyplývajícími ze společné vůle stran. Pokud taková vůle není, musí činit vše proto, aby daný spor účinně rozhodl v rozumné době. Rozhodčí smlouvu by tak bylo lze považovat za zvláštní druh příkazní smlouvy. Tento závěr také podporuje skutečnost, že rozhodci nemají donucovací pravomoc. Důvodem je soukromoprávní povaha rozhodce, který není soudním orgánem a nevykonává funkce žádného suverénního státu.

Procesní prvky. Zároveň je však nesporné, že rozhodčí smlouva má i procesní povahu, neboť upravuje procesní režim hlavní smlouvy, ze které mohou vzniknout spory. V zájmu účinnosti rozhodčího řízení pak zákonodárce většiny států stanoví právní moc, případně i vykonatelnost, rozhodčích nálezů. To jsou vlastnosti, které jsou tradičně vyhrazeny rozsudkům státních soudů. Dále je stanovena pomocná a kontrolní funkce řádných soudů v poměru k rozhodčímu řízení, jakož i uznání a výkon rozhodčích nálezů.

Teoretická koncepce pravomoci rozhodce může zásadně ovlivnit její právní vymezení. Jaké meze pravomoci rozhodce stanoví platné právo obou států?

B. Meze pravomoci rozhodce

Meze pravomoci rozhodce se v obou právních řádech podstatně neliší. Lze rozlišovat meze vyplývající z nedostatku *imperii* (1) a meze vyplývající z rozhodčí smlouvy (2).

1. Meze vyplývající z nedostatku *imperii*

Pravomoc rozhodce je v důsledku svého smluvního aspektu omezena na *jurisdictio* a neobsahuje *imperium*.

Složky soudní pravomoci: *jurisdictio* a *imperium*. Rozhodce má *jurisdictio*, neboť vykonává spravedlnost soukromé povahy. Tato spravedlnost vychází ze společné vůle stran svěřit třetí osobě soudní pravomoc⁹⁰. *Jurisdictio* je právě jurisdikční složkou pravomoci rozhodce. Rozhodci však nemají *imperium*, neboli donucovací složku soudní pravomoci vyplývající ze státní suverenity. Podle B. Oppetita je rozhodčí nález pravomocný, avšak nikoliv vykonatelný⁹¹.

Dokazování. Rozhodci nemají donucovací pravomoc. Mohou proto provádět dokazování pouze pokud se třetí osoby dobrovolně účastní rozhodčího řízení a jsou ochotny podat výpověď či jinak spolupracovat. V opačném případě musejí požádat o pomoc řádné soudy⁹². Jen *imperium* totiž opravňuje soudce k donucení osob, které nejsou účastníky řízení, aby se dostavily k soudu nebo poskytly důkazní prostředek. Podobně nemají rozhodci ani pravomoc nařizovat předběžná opatření, vždy je však možné požádat o takové opatření řádný soud.

Uznání a výkon rozhodčích nálezů. Rozhodci nejsou oprávněni nařídit výkon rozhodčího nálezu, který vydali. Chybí jim k tomu *imperium*. Nucený výkon rozhodčích nálezů totiž přesahuje rozsah pravomoci přenesené na rozhodce rozhodčí smlouvou. Zákonná ustanovení o přípustnosti rozhodčí smlouvy neopravňují strany, aby na rozhodce přenesly pravomoc v oblasti uznání a výkonu rozhodčího nálezu. Pouze stát je oprávněn vykonávat na svém území donucovací pravomoc. Jedině stát rozděluje donucovací pravomoc mezi své orgány.

Na základě zákonného zmocnění mohou strany přenést na rozhodce *jurisdictio*. Mohou také svobodně určit meze rozhodcovy pravomoci.

2. Meze vyplývající z rozhodčí smlouvy

Meze pravomoci rozhodce jsou dány existencí, platností a rozsahem rozhodčí smlouvy.

---

⁹⁰Oppetit, B., „Justice étatique et justice arbitrale“, in Etudes offertes à Pierre Bellet, Litec, Paříž 1991, 534 s., s. 415 – 426, spec. s. 420.

⁹¹Oppetit, B., „Justice étatique...“, *op. cit.*, s. 423.

⁹²Bubník, G., „Závazné formy...“, *op. cit.*, s. 66.

Meze týkající se existence pravomoci. Pravomoc rozhodce je závislá na existenci, platnosti a rozsahu rozhodčí smlouvy. V tomto smyslu je v ní v poměru akcesority. Pravomoc rozhodců proto zaniká se zánikem rozhodčí smlouvy. Pravomoc rozhodce tu není, pokud rozhodčí smlouva neexistuje, je neplatná, neúčinná nebo nezpůsobilá k použití.

Meze týkající se rozsahu pravomoci. Strany na rozhodce přenášejí pravomoc soudní povahy pouze za účelem rozsouzení sporu nebo souhrnu sporů pro které byl rozhodce jmenován⁹³. Tím se rozhodce zásadně liší od soudce, který má obecnou a stálou soudní pravomoc rozhodovat o všech sporech spadajících do jeho příslušnosti. Pravomoc rozhodce tedy existuje *ad hoc*, případ od případu.

Rozsah rozhodčí smlouvy. V textu rozhodčí smlouvy si strany určí jaké spory, případně jaký druh sporů bude předložen rozhodcům k rozhodnutí. Již před vznikem sporu strany vymezí rozsah vynětí z pravomoci řádných soudů. Společnou dohodou však mohou rozsah rozhodčí smlouvy změnit, a to kdykoliv před zahájením řízení nebo během řízení. Díky smluvním prvkům rozhodčího řízení mají strany silnější právo dispozice s předmětem řízení než je tomu v řízení před řádným soudem.

Jak již bylo naznačeno, pravomoc rozhodce se svou povahou liší od pravomoci obecných soudů. To má podstatný vliv na právní režim pravomoci rozhodce.

2. kapitola. Režim pravomoci rozhodce

Rozhodce je soudním orgánem povoláním *ad hoc*. To platí, ať už se jedná o rozhodčí řízení *ad hoc* nebo o řízení před stálým rozhodčím soudem. Tím se výrazně odlišuje od obecných soudů. Obecný soud rozhoduje na začátku řízení o vlastní příslušnosti, protože má vždy pravomoc rozhodovat spory. Na rozdíl od soudu však soukromá osoba, kterou rozhodce je, zásadně takovou pravomoc nemá. Je proto velmi citlivé přiznat takové osobě právo posoudit, zda na ni strany

---

⁹³*Oppetit, B.*, „Justice étatique...“, *op. cit.*, s. 424: „... l'arbitre n'a reçu des parties une mission de nature juridictionnelle qu'à effet de trancher le litige ou la catégorie de litiges pour lesquels il a été institué“.

pravomoc přenesly nebo ne. Rozhodce by byl v takovém případě soudcem ve vlastní věci. Nelze opomenout, že rozhodnutí o pravomoci přímo ovlivňuje, zda rozhodci bude předložen případ a tudíž, zda dostane příslušnou odměnu. Zároveň však není vhodné, aby každé podání žaloby k rozhodci posuzoval řádný soud. Rozhodčí řízení by tak ztratilo výhodu rychlosti a nezávislosti na státním soudnictví.

Tato složitá situace byla nakonec v kontinentálním právu⁹⁴ vyřešena tak, že rozhodce má pravomoc rozhodovat o vlastní pravomoci (1). Avšak tato pravomoc je podrobena určité kontrole obecných soudů. Proto je důležité rozlišovat kdo a kdy rozhoduje o pravomoci rozhodce (2).

A. Zásada pravomoc-pravomoc

Základním pravidlem upravujícím pravomoc rozhodce je zásada, podle níž je rozhodce oprávněn rozhodovat o své vlastní pravomoci (*principe de la compétence-compétence*). V rozhodčí praxi je dnes tato zásada všeobecně známá pod svým anglickým ekvivalentem (*competence-competence*). Vzhledem k rostoucímu počtu rozhodčích řízení s mezinárodním prvkem, v nichž jsou stranami české subjekty, považujeme za vhodné zavést právnickou zkratku „zásada pravomoc-pravomoc“, a to přesto, že je novotvar ošklivý⁹⁵. Je třeba se připojit k názoru N. Rozehnalové, že tento výraz může působit jako mnemotechnická pomůcka a evokovat rozhodcovu „pravomoc rozhodnout o pravomoci“⁹⁶.

Vraťme se však k rozlišení pravomoci (*pouvoir juridictionnel*) a „příslušnosti“ (*compétence*) provedenému v úvodu. Doslovný překlad výrazu „*compétence-compétence*“ zní „příslušnost-příslušnost“. Bylo zde připuštěno, že příslušnost rozhodce splývá s jeho pravomocí. To znamená, že pokud rozhodce posuzuje

⁹⁴Odlíšná právní úprava platí např. v USA, srov. *Rau, A. S.*, “Everything You Really Need to Know About “Separability” in Seventeen Simple Propositions”, *The American Review of International Arbitration*, díl 14, č. 1-2, 2003, s. 1 – 120.

⁹⁵Stejně ošklivý je ale i v angličtině, francouzštině nebo němčině a v obecném jazyku nemá žádný význam. V těchto jazycích je však používán jako velmi užitečná právnická zkratka.

⁹⁶*Rozehnalová, N.*, *Rozhodčí řízení... op. cit.*, s. 113.

svou pravomoc, činí tak zároveň vzhledem ke své příslušnosti. Domníváme se, že použití pojmu „pravomoc“ přesněji vyjadřuje samu podstatu zásady, totiž oprávnění rozhodce posoudit, zda má vůbec nějakou pravomoc vzhledem k danému případu⁹⁷. Považujeme proto za správné zavést pojem „pravomoc-pravomoc“.

Zásada pravomoc-pravomoc je zakotvena téměř ve všech národních úpravách, v mezinárodních úmluvách i v řádech stálých rozhodčích soudů. V České republice a ve Francii je zásada pravomoc-pravomoc shodná co do své podstaty (1), liší se však svými účinky (2).

1. Platná právní úprava zásady pravomoc-pravomoc

Zásada pravomoc-pravomoc. Podle zásady pravomoc-pravomoc má rozhodce právo rozhodnout o své vlastní pravomoci. Tato zásada se vztahuje na začátek rozhodčího řízení, kdy si rozhodce musí učinit názor o tom, zda má pravomoc soudit jemu předložený spor.

České právo. Podle § 15 ZRR, „[r]ozhodci jsou oprávněni rozhodovat o své pravomoci“. Tato zásada je rovněž obsažena v čl. V odst. 3 EÚ, podle něhož je rozhodce „oprávněn rozhodnout o své vlastní příslušnosti...“ a v čl. 23 odst. 1 Řádu rozhodčího soudu při HK ČR a AK ČR⁹⁸.

Francouzské právo. V oblasti vnitrostátní arbitráže stanoví čl. 1466 NCPC, že „pokud před rozhodcem jedna ze stran zpochybňuje pravomoc rozhodce co do jejího principu nebo rozsahu, přísluší rozhodci rozhodnout o platnosti a mezích jeho ustanovení“. Ovšem stejnou zásadu přijala francouzská judikatura jako přímou normu mezinárodní arbitráže⁹⁹. Ve Francii rozhoduje o pravomoci

⁹⁷Kromě toho by výraz „příslušnost-příslušnost“ jistě lépe plnil úlohu jazykolamu než právnické zkratky.

⁹⁸„O pravomoci (příslušnosti) Rozhodčího soudu rozhoduje jeho předsednictvo. Za tím účelem mu rozhodci, pokud již byli ustaveni, jinak tajemník, předloží spis se stručnou zprávou, a to v každém případě, kdy se bude rozhodovat o pravomoci (příslušnosti) Rozhodčího soudu s ohledem na námitku strany nebo s ohledem na pochybnosti rozhodců či tajemníka, případně jsou-li rozhodci či tajemník názoru, že Rozhodčí soud je nepřislušný“.

⁹⁹Např., rozsudky *Impex*, CA Colmar, 29. listopadu 1968, Rev. arb. 1968, s. 149; *Ganz*, CA Paris,

rozhodce vždy nejprve rozhodce sám. Jedná se o absolutní chronologickou přednost rozhodce v této oblasti. Jedinou výjimkou z této zásady může být zjevná neplatnost (*nullité manifeste*) rozhodčí smlouvy, kterou by jedna ze stran namítla před soudem¹⁰⁰.

2. Účinky zásady pravomoc-pravomoc

Rozhodčí smlouva zakládá pravomoc rozhodce a deroguje tak pravomoc řádného soudu. Francouzská nauka rozlišuje tzv. pozitivní a negativní účinek zásady pravomoc-pravomoc¹⁰¹. Rozhodce má pravomoc rozhodnout, zda je dána jeho pravomoc ohledně určitého sporu nebo sporů, a podle toho pokračovat v rozhodčím řízení nebo je zastavit. To je *pozitivní účinek* zásady pravomoc-pravomoc (a). S tím souvisí skutečnost, že státní soud takovou pravomoc nemá – zde se jedná o *negativní účinek* zásady pravomoc-pravomoc (b).

a) Pozitivní účinek zásady pravomoc-pravomoc

Pozitivní účinek zásady pravomoc-pravomoc je určen rozhodcům. Dává jim určitá práva a tím i ochranu proti zásahům státních soudů.

Význam pozitivního účinku zásady pravomoc-pravomoc. V mezinárodní arbitráži má rozhodce pravomoc rozhodnout o existenci a mezích své pravomoci¹⁰². Součástí zásady je také pravomoc rozhodce vykládat rozhodčí smlouvu. To je důležitým předpokladem uplatnění zásady pravomoc-pravomoc, neboť rozhodce při posouzení své vlastní pravomoci vychází právě z textu rozhodčí smlouvy.

Zásada pravomoc-pravomoc je podle našeho názoru vlastní právu rozhodčího

---

29. listopadu 1991, Rev. arb. 1991, s. 478; *Zanzi*, Cass. civ. 1re, 5. ledna 1999, Rev. arb. 1999, s. 260.

¹⁰⁰Cass. civ. 1re, 26. června 2001 (Bull. civ., I, n° I; JCP 2001.IV.2551; Gaz. Pal. 26.-27. července 2002, str. 11, Rev. arb. 2001, s. 529).

¹⁰¹*Gaillard, E.*, „L'effet négatif de la compétence-compétence“, in *Etudes de procédure et d'arbitrage en l'honneur de Jean-François Poudret*. Vydali *Haldy, J., Rapp, J.-M., Ferrari, P.*, Faculté de droit de l'Université de Lausanne, Lausanne 1999, 558 s., s. 387-402.

¹⁰²*Vidal, D.*, *Droit français de l'arbitrage...*, *op. cit.*, s.171.

řízení. Není tedy pouhým rozšířením obecné procesní zásady, podle níž je každý orgán oprávněn rozhodnout o své vlastní příslušnosti, na rozhodce¹⁰³. Účelem této procesní zásady je zajistit účinnost pravomoci soudu, která je jeho stálým atributem. Stálý soud má totiž, na rozdíl od rozhodce, trvalou pravomoc soudit spory spadající do jeho příslušnosti. Rozhodce ovšem v zásadě žádnou takovou pravomoc nemá, kromě případu, kdy se na jeho pravomoci dohodly strany, mezi nimiž vznikl spor.

Vztah zásady pravomoc-pravomoc a zásady autonomie rozhodčí smlouvy.

Pozitivní účinek zásady pravomoc-pravomoc je omezen ve svém rozsahu tak, že neopravňuje rozhodce, aby o své pravomoci rozhodl v případě, že žalovaná strana namítá neexistenci nebo neplatnost hlavní smlouvy. V tomto směru je zásada pravomoc-pravomoc doplněna zásadou autonomie rozhodčí smlouvy. V případě námítky neexistence nebo neplatnosti hlavní smlouvy umožňuje zásada autonomie zachovat pravomoc rozhodce. Rozhodci tak mají možnost prohlásit hlavní smlouvu za neplatnou bez toho, aby museli nutně dospět k závěru, že také rozhodčí smlouva je neplatná a tudíž že jejich pravomoc není dána¹⁰⁴. V jiném ohledu je zásada pravomoc-pravomoc širší než zásada autonomie rozhodčí smlouvy. Zásada autonomie totiž nemůže sloužit jako základ pravomoci rozhodce tehdy, když se námitka neexistence nebo neplatnosti týká přímo rozhodčí smlouvy, nikoliv už jen smlouvy hlavní¹⁰⁵. Přesto, že obě zkoumané zásady jsou od sebe odlišné a každá má svůj vlastní rozsah¹⁰⁶, existuje mezi nimi logický vztah. Obě totiž spočívají na domnělé vůli stran předložit všechny sporné otázky rozhodci, počínaje jeho vlastní pravomocí, a dosáhnout tak jednotného řízení¹⁰⁷.

Pozitivní účinek zásady pravomoc-pravomoc chrání rozhodčí pravomoc pro případ, že je spor nejprve předložen rozhodci. Avšak je-li žaloba podána nejprve k řádnému soudu, jen negativní účinek zásady pravomoc-pravomoc může ubránit

¹⁰³ Poudret, J.-F., Besson, S., *Droit comparé...*, *op. cit.*, s. 407 – 408, marg. č. 457. Autoři zmiňují „rozšíření nebo analogii pravomoci každého orgánu rozhodovat o své vlastní příslušnosti“ („une application extensive ou analogique du principe selon lequel toute autorité est compétente pour connaître de sa propre compétence“)

¹⁰⁴ Fouchard, Gaillard, *Goldman on International Commercial Arbitration*, *op. cit.*, *loc. cit.*

¹⁰⁵ Fouchard, Gaillard, *Goldman on International Commercial Arbitration*, *op. cit.*, *loc. cit.*

¹⁰⁶ Fouchard, Gaillard, *Goldman on International Commercial Arbitration*, *op. cit.*, *loc. cit.*

¹⁰⁷ Poudret, J.-F., Besson, S., *Droit comparé...*, *op. cit.*, s. 136, marg. č. 166.

rozhodčí řízení před nadbytečnými zásahy řádných soudů.

b) Negativní účinek zásady pravomoc-pravomoc

Negativní účinek zásady pravomoc-pravomoc je určen státním soudům. Stanoví povinnost řádných soudů zastavit soudní řízení, zjistí-li, že věc má být projednána před rozhodci.

Význam negativního účinku zásady pravomoc-pravomoc. Negativním účinkem zásady pravomoc-pravomoc se rozumí nedostatek pravomoci řádného soudu rozhodovat o pravomoci rozhodce, s výjimkou zvláštních řízení určených pro kontrolu *a posteriori*¹⁰⁸. Řádný soud tedy musí respektovat absenci své obecné pravomoci rozhodovat daný spor a má povinnost umožnit rozhodcům rozhodnout o jejich pravomoci.

Relativní negativní účinek v Evropské úmluvě. Čl. VI odst. 3 EÚ stanoví povinnost řádného soudu odložit rozhodnutí o příslušnosti až do vydání rozhodčího nálezu. Takto upravený negativní účinek lze označit jako relativní. Dřívější rozhodčí řízení neznemožňuje bez dalšího průběh řízení před řádným soudem, nýbrž jen přikazuje řádnému soudci, aby odložil rozhodnutí o otázce příslušnosti rozhodce až do vydání rozhodčího nálezu. V českém právu je negativní účinek také pouze relativní. Ovšem ve Francii je tento negativní účinek absolutní.

Absolutní negativní účinek ve francouzském právu. Francouzský zákoník občanského procesu ve svém čl. 1458 upravuje absolutní negativní účinek: „Státní soud se musí prohlásit nepřislusným, pokud je mu předložen spor, v němž byl spis již předán rozhodci na základě rozhodčí smlouvy. Pokud spor ještě nebyl předán rozhodci, státní soud se také musí prohlásit nepřislusným, ledaže by rozhodčí smlouva byla zjevně neplatná. V žádném případě státní soud nemůže svou nepřislusnost prohlásit z moci úřední“¹⁰⁹. Čl. 1458 NCPC je přímo použitelný na

¹⁰⁸ Vidal, D., *Droit français de l'arbitrage...*, *op. cit.*, s. 173.

¹⁰⁹ „Lorsqu'un litige dont un tribunal arbitral est saisi en vertu d'une convention d'arbitrage est porté devant une juridiction de l'Etat, celle-ci doit se déclarer incompétente. Si le tribunal n'est pas

mezinárodní arbitráž¹¹⁰. Procesní námitka existence rozhodčí smlouvy se netýká příslušnosti řádných soudů různých států, ale má za cíl odejmout těmto soudům pravomoc soudit spory vzešlé ze smlouvy s mezinárodním prvkem, v níž je rozhodčí smlouva obsažena.

Francouzský soud je tak povinen *zastavit* řízení v případě námitky existence rozhodčí smlouvy a nemůže přezkoumat existenci a platnost rozhodčí smlouvy, ledaže by rozhodce ještě nebyl ustanoven a rozhodčí smlouva byla zjevně neplatná. Kritérium zjevné neplatnosti je velmi neurčité a francouzské soudy jej používají velmi zřídka. Pokud rozhodčí řízení již bylo zahájeno, řádný soud není vůbec oprávněn posuzovat existenci, platnost a rozsah rozhodčí smlouvy a musí řízení bez dalšího zastavit.

Odmítnutí absolutního negativního účinku zásady pravomoc-pravomoc. Absolutní negativní účinek zásady pravomoc-pravomoc je třeba odmítnout pro jeho procesní nevhodnost. Nevýhoda této úpravy spočívá v tom, že v určitých případech může dojít ke zbytečné ztrátě času a ke zvýšení nákladů řízení. Stane se tak v případě, kdy rozhodci usoudí, že mají pravomoc ve věci, ovšem po vydání rozhodčího nálezu dojde řádný soud k opačnému závěru a rozhodčí nález zruší. Celé rozhodčí řízení tak proběhlo zbytečně. Pokud soud pravomocně rozhodl o neplatnosti rozhodčí smlouvy, stranám *de lege lata* nezbývá, než se obrátit na řádný soud nebo uzavřít smír.

Relativní negativní účinek v českém právu. § 106 OSŘ upravuje paralelní řízení před řádným soudem a rozhodcem. Podle našeho názoru se § 106 OSŘ použije v soudním řízení o platnosti rozhodčí smlouvy ve vztahu s mezinárodním prvkem, neboť úprava konfliktu pravomocí je procesní povahy, český soud proto při řešení této otázky použije *lex fori*. Negativní účinek zásady pravomoc-pravomoc je v českém právu relativní, neboť soud je oprávněn posuzovat platnost rozhodčí smlouvy. Na základě vlastního úsudku a v rámci zákonné úpravy pak řízení

---

encore saisi, la juridiction doit également se déclarer incompétente à moins que la convention d'arbitrage ne soit manifestement nulle. Dans les deux cas, la juridiction ne peut relever d'office son incompétence" (čl. 1458 NCPC).

¹¹⁰CA Paris, 20. září 1995, Rev. arb. 1996, s. 87; Cass. civ. 1re, 28. června 1989, *Eurodif*, Rev. arb. 1989, s. 653, JDI 1990, s. 1004.

zastaví, přeruší nebo věc projedná. Francouzský soud takovou možnost nemá a musí řízení zastavit, ledaže je rozhodčí smlouva zjevně neplatná.

Možnost posouzení existence a platnosti rozhodčí smlouvy v českém právu.

Česká úprava se jeví jako vhodnější a procesně hospodárnější než úprava francouzská. Podle § 106 OSŘ soud řízení *zastaví* pouze k námitce žalovaného a pokud zjistí, že věc má být podle smlouvy účastníků projednána před rozhodci. Řádný soud *věc projedná*, pokud se strany vzdají rozhodčí smlouvy nebo pokud zjistí, že se jedná o nearbitrovatelný spor, že rozhodčí smlouva je neplatná, neexistuje nebo že projednání daného sporu by přesáhlo její rámec, anebo že rozhodce odmítl se věcí zabývat. Ještě pokrokovější je české právo v tom, že ukládá řádnému soudu *přerušit* řízení, pokud rozhodci rozhodují o své pravomoci.

Možnost přerušení soudního řízení v českém právu. § 106 odst. 3 OSŘ vychází z čl. VI odst. 3 EÚ a upravuje paralelní řízení před řádným soudem a rozhodcem v případě, že rozhodčí řízení bylo zahájeno jako první. Odst. 3 stanoví: „Bylo-li řízení před rozhodci zahájeno dříve, než došlo k řízení soudnímu, přeruší soud řízení až do doby, než bude v rozhodčím řízení rozhodnuto o pravomoci nebo ve věci samé“. V případě, že bylo řízení před rozhodci zahájeno dříve než řízení soudní, má soud povinnost *přerušit* řízení po dobu, kdy rozhodci rozhodují o své pravomoci. V případě, kdy rozhodci rozhodli, že není dána jejich pravomoc, soud v řízení pokračuje. České právo tedy lépe zaručuje aplikaci zásady pravomoc-pravomoc v rozhodčím řízení.

Kontrola pravomoci rozhodce však probíhá v různých fázích řízení a účastní se jí jak sami rozhodci, tak i řádné soudy.

B. Subjekty a moment rozhodování o pravomoci rozhodce

De lege lata neexistuje žádný orgán, který by jako nezávislá třetí osoba rozhodoval o pravomoci rozhodce. Jádrem problému spočívá v tom, že otázka pravomoci se přímo týká jak rozhodce, tak řádného soudu. Oba jsou proto při rozhodování o pravomoci rozhodce soudci ve vlastní věci. Z toho vyplývá, že je

nezbytné zajistit rovnováhu mezi oběma subjekty a přesně určit, kdo a kdy je oprávněn o otázce rozhodovat a s jakou právní závazností. Nejprve bude vyloženo platné právo v této oblasti (1), poté bude navržena úprava, která se jeví jako nejvhodnější (2).

1. Subjekty a moment rozhodování o pravomoci rozhodce podle platného práva

O pravomoci rozhodce rozhoduje buď sám rozhodce nebo řádný soud v závislosti na okolnostech případu. Rozhodce o své pravomoci rozhoduje vždy přímo, zatímco řádný soud tuto pravomoc posuzuje v zásadě nepřímo¹¹¹.

Tři fáze kontroly pravomoci rozhodce. Lze rozlišovat tři fáze kontroly pravomoci rozhodce. a) Rozhodce rozhoduje o své pravomoci jen pokud jedna ze stran vznesla námitku nepřislusnosti nebo nedostatku pravomoci. Jedná se o uplatnění zásady pravomoc-pravomoc. b) Řádný soud pak nepřímo kontroluje pravomoc rozhodce na základě opravného prostředku podaného proti rozhodčímu nálezu. Případně by bylo možné sem přiřadit i kontrolu v řízení o uznání a výkon cizího rozhodčího nálezu, který lze odeprít v případě neplatnosti rozhodčí smlouvy. c) Řádný soud rovněž nepřímo posuzuje pravomoc rozhodce při příležitosti rozhodování o své vlastní příslusnosti, rozhoduje-li o žalobě ve věci samé.

Konečně nelze opomenout skutečnost, že podle některých právních řádů kontroluje řádný soud pravomoc rozhodce přímo, a to zejména na základě žaloby na určení, zda rozhodčí pravomoc je nebo není. Tato možnost existuje zejména v zemích *common law*¹¹², avšak výklad § 106 OSŘ poukazuje na nemožnost takové žaloby. Francouzský kasační soud jednoznačně vyloučil možnost domáhat se žalobou určení, zda pravomoc rozhodce je či není dána¹¹³.

¹¹¹Výjimka platí zejména v oblasti *common law*, kde se připouští přímá kontrola pravomoci rozhodců řádnými soudy.

¹¹²Žalobu na určení připouští rovněž nový švédský zákon o rozhodčím řízení a v omezené míře i nový § 1032 odst. 2 německého zákoníku občanského procesu (ZPO) a to pouze do okamžiku sestavení rozhodčího soudu.

¹¹³Cass. civ. Ire, 1995, *Coprodag*, Rev. arb. 1995, s. 617; Cass. civ. Ire, 5. ledna 1999, *Zanzi*, Rev. arb. 1999, s. 260.

a) **Rozhodce na počátku řízení.** Francouzská judikatura přiznává rozhodci skutečnou přednost v posouzení své vlastní pravomoci, zatímco EÚ a české právo takovou přednost omezují na případ, že byl spor předložen nejprve rozhodci¹¹⁴. Rozhodce rozhoduje o své vlastní pravomoci vždy, když jedna ze stran namítá nedostatek pravomoci, případně nepřislusnost. Podle některých názorů by v případě nepřipustnosti rozhodčí smlouvy ohledně daného sporu, tedy nedostatku arbitrability, měl rozhodce rozhodovat o své pravomoci z moci úřední (tedy i bez námítky). Základem pro toto rozhodnutí rozhodce je pozitivní účinek zásady pravomoc-pravomoc.

Prozatímní účinnost rozhodnutí rozhodce o vlastní pravomoci. Rozhodnutí rozhodce o vlastní pravomoci není konečné, protože podléhá kontrole řádného soudu v rámci řízení o opravném prostředku (b). Nepředstavuje proto překážku věci rozsouzené (*autorité de la chose jugée*), a to ani kdyby jeho rozhodnutí mělo formu částečného rozhodčího nálezů (*sentence partielle*), který se ze zákona stává pravomocným (čl. 1476 NCPC a § 28 odst. 2 ZRŘ)¹¹⁵. Provizorní rozhodnutí rozhodce o vlastní pravomoci není nutně nejrychlejším řešením. Pro rychlost řešení je rozhodující, zda a kdy lze podat opravný prostředek proti samotnému rozhodnutí o pravomoci. I v případě, že takový opravný prostředek existuje, jako např. ve Francii, může rozhodce pozdržet posouzení vlastní příslusnosti až do okamžiku rozhodčího nálezů ve věci samé tak, že spojí rozhodnutí o pravomoci s rozhodnutím ve věci samé. Posouzení pravomoci je pak součástí konečného rozhodčího nálezů (*sentence finale*). Kromě opravného prostředku proti částečnému nálezů může nespokojená strana podat další opravný prostředek proti konečnému rozhodčímu nálezů, čímž se řízení dále prodlužuje¹¹⁶.

Přednost rozhodce při rozhodování o vlastní pravomoci lze odůvodnit presumpcí vůle stran přenést na rozhodce pravomoc rozhodovat o všech aspektech sporu, včetně jejich vlastní pravomoci, zatímco řádné soudy mají pravomoc jejich

---

¹¹⁴ Poudret, J.-F., Besson, S., Droit comparé..., op. cit., s. 937, marg. č. 979.

¹¹⁵ Viz podrobněji kapitola 2.B části III.

¹¹⁶ Poudret, J.-F., Besson, S., Droit comparé..., op. cit., s. 408, marg. č. 457.

rozhodnutí kontrolovat, avšak nikoliv je nahradit¹¹⁷.

b) **Soud po vydání rozhodčího nález - rozhodování o opravných prostředcích.** Rozhodce rozhoduje o své příslušnosti vždy jen s výhradou opravného prostředku před soudním orgánem místa rozhodčího řízení. Nelze ovšem opomenout ani nejzazší instanci, jíž je vždy soud, který rozhoduje o uznání a výkonu rozhodčího nález. Jak již bylo naznačeno, ve francouzském právu existuje opravný prostředek směřující přímo proti rozhodcovu posouzení vlastní pravomoci. Francouzská judikatura totiž toto rozhodnutí posuzuje jako rozhodčí nález (*sentence partielle sur la procédure*). Odvolací soud v Paříži tak došel k závěru, že rozhodnutí rozhodce o jeho pravomoci tvoří rozhodčí nález, proti kterému je možné podat návrh na zrušení (*recours en annulation*)¹¹⁸. České právo však takový opravný prostředek nezná. Podle platného práva rozhoduje rozhodce o své pravomoci usnesením¹¹⁹. Proti rozhodnutí o pravomoci tudíž nelze podat návrh na zrušení rozhodčího nález (§ 31 – 35 ZRŘ).

c) **Soud na počátku soudního řízení.** Řádný soud rozhoduje nepřímo o pravomoci rozhodce, pokud v řízení, které vede ve věci samé, některá ze stran včas uplatní námitku existence rozhodčí smlouvy. Lze rozlišovat podle toho, zda soud rozhodne, že existuje či neexistuje platná rozhodčí smlouva. Řízení o námitce existence rozhodčí smlouvy před řádným soudem upravuje čl. 8 vzorového zákona UNCITRAL¹²⁰. Tuto otázku upravují i NÚ a EÚ.

Odkaz stran na rozhodčí řízení. Pakliže řádný soud na základě námítky rozhodne, že je dána pravomoc rozhodce, odkáže strany na rozhodčí řízení. České i francouzské právo rozlišují podle toho, zda je rozhodce již ustanoven či nikoliv.

¹¹⁷ Poudret, J.-F., Besson, S., Droit comparé..., op. cit., loc. cit.

¹¹⁸ Rev. arb. 1994, s. 391, Rev. arb. 1997, s. 596.

¹¹⁹ Viz *infra*, s. 56, srov. Růžička, K., Mezinárodní obchodní arbitráž, Prospektrum, Praha 1997, 168 s., s. 84.

¹²⁰ „Article 8. Arbitration agreement and substantive claim before court

(1) A court before which an action is brought in a matter which is the subject of an arbitration agreement shall, if a party so requests not later than when submitting his first statement on the substance of the dispute, refer the parties to arbitration unless it finds that the agreement is null and void, inoperative or incapable of being performed.

(2) Where an action referred to in paragraph (1) of this article has been brought, arbitral proceedings may nevertheless be commenced or continued, and an award may be made, while the issue is pending before the court“.

Je-li rozhodce již ustanoven, francouzský soudce musí bez dalšího a bezvýjimečně odkázat strany na rozhodčí řízení (čl. 1458 odst. 1 NCPC), zatímco český soudce musí přerušit řízení, dokud rozhodce nerozhodne o pravomoci, nebo ve věci samé (§ 106 odst. 3 OSŘ). Ve francouzském právu je tedy chronologická přednost rozhodce absolutní. Jediná, dle našeho názoru málo praktická, výjimka se týká případu, kdy rozhodce ještě není ustanoven a rozhodčí smlouva je zjevně neplatná (čl. 1458 odst. 2 NCPC). V českém právu je priorita rozhodce méně absolutní, avšak jde nad rámec čl. VI EÚ v tom, že pokud je rozhodce již ustanoven, soud řízení přeruší vždy, bez ohledu na důvody, které by mohly hovořit proti takovému přerušení (§ 106 odst. 3 OSŘ).

Pokračování řízení před soudem. Pokud řádný soud dospěje k závěru, že je příslušný pro rozhodování daného sporu, nepřímo tím rozhodne, že pravomoc rozhodce není dána. V této souvislosti se klade otázka, zda toto rozhodnutí soudu představuje překážku věci rozsouzené. Domníváme se, že ano, ovšem až od okamžiku právní moci rozsudku¹²¹. V obou zkoumaných právních řádech je relevantní, zda byla rozhodci dána možnost vyslovit se o vlastní pravomoci, ve Francii v každém případě (čl. 1458 NCPC), v ČR pokud bylo řízení zahájeno nejprve před rozhodcem (§ 106 odst. 3 OSŘ). Z povahy věci plyne, že rozhodcův názor není pro soudce závazný. Avšak otázkou je, zda může rozhodnutí soudu o pravomoci rozhodců nabýt právní moci v případě, kdy rozhodcům možnost rozhodnout o vlastní pravomoci dána nebyla, a zda by takové rozhodnutí porušilo zásadu pravomoc-pravomoc. České ani francouzské právo tuto otázku neupravují. Podle našeho názoru se jedná o podstatnou vadu řízení, která odůvodňuje zrušení rozsudku, k němuž vadné řízení vedlo¹²². Po shlednutí základních fází kontroly pravomoci rozhodce je třeba učinit poznámku o organizaci soudnictví v oblasti mezinárodní arbitráže.

---

¹²¹V této souvislosti se setkáváme s otázkou rozsahu překážky věci rozhodnuté. Obecně je zastáváno, že překážku věci rozhodnuté tvoří pouze výrok rozsudku, nikoliv odůvodnění. Podle fr. judikatury se však pravomocnými stávají i takové prvky zahrnuté v odůvodnění rozsudku, které tvoří nutný základ soudního výroku a tento výrok je s ním v nerozlučně spojen. Viz *Macur, J.*, Předmět sporu v civilním soudním řízení, Spisy právnické fakulty Masarykovy univerzity v Brně, Řada teoretická, č. 256, Masarykova univerzita v Brně, Brno 2002, 203 s., s. 193.

¹²²Viz § 219a odst. 1 písm. a) OSŘ.

Decentralizovaná příslušnost soudů v oblasti mezinárodní arbitráže. V oblasti mezinárodní arbitráže rozhodují řádné soudy v obou zemích decentralizovaným způsobem. V ČR je k řízení věcně příslušný „soud, který by byl příslušný k řízení ve věci podle zvláštního předpisu, kdyby nebylo rozhodčí smlouvy“ (§ 41 ZRŘ). Místní příslušnost se řídí místem, „v jehož obvodu se koná nebo konalo rozhodčí řízení“ (§ 43 ZRŘ). V případě, že toto místo není v tuzemsku, je místně příslušný soud, „který by byl místně příslušný, kdyby nebylo rozhodčí smlouvy“ (§ 43 ZRŘ). Ve Francii je věcně příslušný soud vyšší instance (*tribunal de grande instance, TGI*), jeho předseda (*président*) a odvolací soud (*cour d'appel*), dále připadá v úvahu podání mimořádného opravného prostředku ke kasačnímu soudu (*cour de cassation*). Místně příslušný je pak soud, v jehož obvodu se koná rozhodčí řízení. O pravomoci rozhodce tedy teoreticky rozhodují soudy, které nemají zvláštní zkušenost s mezinárodní arbitráží.

Faktická centralizace rozhodování soudů ve Francii. Je třeba vzít v úvahu skutečnost, že z praktických důvodů bude často místem konání rozhodčího řízení Praha nebo Paříž, nebo bude jinak místně příslušný některý z pražských či pařížských soudů. Ve Francii jsou v praxi takřka ve všech případech místně příslušné pařížské soudy. Tato faktická centralizace přispívá ke specializaci soudců, kteří rozhodují o mezinárodní arbitráži. Důsledkem je velmi vysoká kvalita rozsudků, jakož i velmi stejnorodý a pružný vývoj práva mezinárodní arbitráže ve Francii. Naopak pokud by soudní rozhodování bylo v praxi roztržštěné, podstatně by se tím snížil význam judikatury pro utváření práva mezinárodní arbitráže.

Rozhodování soudu o pravomoci rozhodců pouze k námitce stran. V českém právu není zcela jasné, zda má soud rozhodnout o pravomoci rozhodců pouze k námitce stran, nebo i z úřední pravomoci. Přikláníme se k prvnímu řešení, stejně jako J. Bureš¹²³, druhý přístup je zastáván A. Winterovou¹²⁴. Domníváme se totiž, že pokud žádná ze stran existenci rozhodčí smlouvy nenamítne, znamená to, že obě strany souhlasí s pravomocí státního soudu a vzhledem k danému sporu se

¹²³Bureš, J., in: Bureš, Drápal, Krémář, Moravec, OSŘ Komentář, I. díl (§ 1 až § 200aa), Beckova edice Komentované zákony, 6. vyd., C.H.Beck, Praha 2003, 893 s., s. 370.

¹²⁴Winterová, A. in: Winterová, A. a kol., OSŘ s vysvětlivkami a judikaturou, Linde, 1. vyd. podle stavu k 1. 5. 2003, Praha 2003, 889 s., s. 186.

mlčky vzdávají práv a povinností plynoucích z rozhodčí smlouvy. Žalovaný musí námitku uplatnit nejpozději při jeho prvním úkonu ve věci samé (§ 106 odst. 1 první věta OSŘ). Ve francouzském právu rozhoduje soud pouze k námitce stran a to před jeho prvním úkonem ve věci samé (*in limine litis*).

Srovnání české a francouzské úpravy je zajímavé i z hlediska vhodnosti.

2. Subjekty a moment rozhodování o pravomoci rozhodce z hlediska vhodnosti

V oblasti kontroly pravomoci rozhodce obsahuje jak české, tak i francouzské právo prostředky, které podporují účinnost a rychlost rozhodčího řízení.

Chronologická přednost rozhodce. Chronologická přednost rozhodce v oblasti rozhodování o jeho vlastní pravomoci je příhodná na začátku rozhodčího řízení tak, jak ji zakotvuje české a francouzské právo. Rozhodce je tak dočasně zproštěn povinnosti postoupit otázku vlastní pravomoci řádnému soudu. Zásada pravomoc-pravomoc v tomto pojetí stanoví dočasnou výlučnou pravomoc rozhodce pro všechny otázky rozhodné pro existenci a rozsah jeho pravomoci. Teprve v okamžiku podání opravného prostředku nebo žádosti o uznání a výkon rozhodčího nálezu může řádný soud kontrolovat usnesení rozhodce o jeho pravomoci.

Konkurence v otázce příslušnosti. V některých situacích bude soudní kontrola pravomoci rozhodce provedena příliš pozdě. V případě, že byla rozhodčí smlouva neplatná nebo pokud předmět spor přesahoval její meze, avšak rozhodci dospějí k závěru, že jejich pravomoc je dána, proběhne rozhodčí řízení a teprve po vydání rozhodčího nálezu bude možné žádat o jeho zrušení. V tomto případě by bylo příhodné mít možnost obrátit se s otázkou pravomoci rozhodce přímo na řádný soud prostřednictvím žaloby na určení, zda pravomoc rozhodce je či není dána¹²⁵. Otázka pravomoci by tak byla definitivně rozhodnuta. Ovšem, jak již bylo zmíněno, tato možnost není dána ani v českém ani ve francouzském právu.

---

¹²⁵Pro výklad americké úpravy tohoto typu žaloby na určení srov. *Rau, A. S.*, "Everything You Really Need to Know...", *op. cit.*

Francouzská úprava umožňuje poněkud urychlit řešení sporu o pravomoc rozhodce tím, že rozhodnutí o pravomoci přiznává formu částečného rozhodčího nálezu. Zvláštností tohoto nálezu by měla být absence závaznosti pro účastníky řízení, neboť konečné rozhodnutí o pravomoci náleží řádnému soudu. Proti němu je možno podat okamžitě opravný prostředek, který nemá odkladný účinek.

Forma rozhodnutí o pravomoci. ZRŘ stanoví formu usnesení pro rozhodnutí o tom, že pravomoc rozhodce není dána (§ 15 odst. 1). Pro případ, že rozhodce usoudí, že jeho pravomoc je dána, ZRŘ nestanoví formu rozhodnutí. Na základě přiměřené aplikace § 167 odst. 1 OSŘ je však třeba dovodit, že o tom vydá usnesení. Usnesení však nelze napadnout opravným prostředkem. Jeho revize lze dosáhnout pouze pomocí návrhu na zrušení rozhodčího nálezu ve věci samé z důvodu nepřípustnosti nebo neplatnosti rozhodčí smlouvy (§ 39 písm. b) ve spojení s § 31 písm. a) a b) ZRŘ). Tento postup považujeme za nevhodný v případech, kde je zjevný nedostatek pravomoci rozhodce a tam, kde jedna ze stran vyjádřila úmysl napadnout budoucí rozhodčí nález opravným prostředkem z jednoho z těchto důvodů.

Hospodárné řešení formou částečného nálezu. Z hlediska vhodnosti by podle našeho názoru bylo možné uvažovat změnu ZRŘ tak, aby rozhodce měl možnost vydat částečný rozhodčí nález o tom, že jeho pravomoc je dána. Podle takové úpravy by nebylo nutné čekat se soudní kontrolou pravomoci rozhodce až do vydání rozhodčího nálezu ve věci samé. Takový postup by umožnil včasné a konečné řešení otázky pravomoci. Na rozdíl od usnesení či konečného nálezu by totiž bylo možné okamžitě požádat o zrušení nálezu státní soud podle § 31 ZRŘ. Státní soud by tak mohl buď částečný nález zrušit a pokračovat v jednání ve věci samé a věc rozhodnout (podle § 34 odst. 1 ZRŘ), nebo návrh zamítnout a tak potvrdit pravomoc rozhodce. Toto řešení by bylo v souladu se zásadou hospodárnosti řízení. Této zásadě také plně odpovídá český institut přerušení soudního řízení tehdy, bylo-li rozhodčí řízení zahájeno jako první v pořadí.

Výhody přerušení soudního řízení. V případě paralelních řízení o pravomoci před rozhodcem a soudem je vhodný institut přerušení řízení podle § 106 odst. 3 OSŘ, rovněž zakotvený v čl. VI odst. 3 EÚ. Řádný soud musí přerušit soudní

řízení na základě námitky existence rozhodčí smlouvy v případě, že táž věc již byla předložena rozhodci. Jedná se o případ litispendence v tom smyslu, že žaloba je podána u soudu v okamžiku, kdy je o ní již rozhodováno před rozhodcem¹²⁶. Výhoda přerušení soudního řízení spočívá v tom, že pokud rozhodce shledá, že nemá pravomoc spor rozhodnout, řádný soud může okamžitě pokračovat v přerušeném řízení. Není třeba podávat novou žalobu k soudu, jako je tomu ve francouzském právu, které institut přerušení nezná. Pokud je žaloba nejprve podána rozhodci, má francouzský soud jedinou možnost, a to zastavit soudní řízení. Přerušení soudního řízení v českém právu rovněž zaručuje zachování zásady pravomoc-pravomoc tím, že dává již ustanovenému rozhodci prostor k posouzení jeho vlastní pravomocí.

* * *

Shrnutí II. části

Zásada pravomoc-pravomoc. Právo rozhodčího řízení obou zemí obsahuje zásadu, podle které má rozhodce pravomoc rozhodovat o své vlastní pravomoci. Tuto zásadu jsme po vzoru zahraničních právních řádů nazvali „zásada pravomoc-pravomoc“. Zásada pravomoc-pravomoc vyvíjí účinky, které lze rozlišit na pozitivní a negativní. Oba zajišťují účinnost rozhodčího řízení ve vztahu k řádným soudům. Tato ochrana je potřebná vzhledem k užšímu rozsahu pravomoci rozhodce ve srovnání s pravomocí řádného soudu. Rozhodce totiž nemá donucovací pravomoc. To vyplývá ze smíšené povahy pravomoci, kterou na něj strany přenesly.

Smíšená povaha pravomoci rozhodce. Došli jsme k závěru, že pravomoc rozhodce má smíšenou povahu, a to proto, že podstata rozhodčího řízení je smluvní, avšak zákonodárce posílil rozhodčí řízení silnými procesními prvky – zejména právní mocí, respektive vykonatelností¹²⁷ rozhodčího nálezu. Z pouhé

¹²⁶Je sporné, zda lze § 83 OSŘ upravující litispendenci aplikovat na rozhodčí řízení, přesněji řečeno, zda lze rozhodce podřadit pod termín „soud“ ve smyslu tohoto ustanovení („Zahájení řízení brání tomu, aby o téže věci probíhalo u soudu jiné řízení“). Zdá se však, že § 106 odst. 3 OSŘ spatřuje v paralelních řízeních před rozhodcem a řádným soudem situaci litispendence, když stanoví bezpodmínečné přerušení řízení řádným soudem (na rozdíl od podmíněného přerušení podle čl. VI odst. 3 EÚ).

¹²⁷V českém právu jsou vnitrostátní rozhodčí nálezy vykonatelné bez tzv. *exequatur* (usnesení

skutečnosti, že je rozhodčí řízení upraveno procesním předpisem však nelze usuzovat na čistě procesní povahu pravomoci rozhodce. Konečně je velmi důležité přesně určit, komu přísluší pravomoc rozhodovat občanskoprávní spory.

Kontrola pravomoci rozhodce. V současné době neexistuje žádná nadnárodní instituce, která by pravomocně rozhodovala spory týkající se pravomoci rozhodců. V této oblasti proto připadají v úvahu pouze dva subjekty povoláné o takových sporech rozhodnout – státní soudy a rozhodci. V zájmu objektivitě jejich rozhodování je v obou právních řádech vybudován systém vzájemné kontroly, jehož cílem je zaručit, aby byla respektována společná vůle stran vyjádřená v rozhodčí smlouvě, nebo naopak absence takové vůle. Zejména považujeme za zajímavý a v kontinentálním právu ojedinělý institut bezpodmínečného přerušení soudního řízení zakotvený v českém právu.

Klíčový význam rozhodčí smlouvy v mezinárodní arbitráži. Je možné shrnout, že téma rozhodčí smlouvy a pravomoci rozhodce spolu nerozlučně souvisejí. Taková souvislost existuje také mezi pravomocí rozhodce a pravomocí řádných soudů, je ovšem mnohem složitější a většinou zůstává neupravena vnitrostátním právem a *a fortiori* mezinárodními úmluvami. Obecně lze říci, že rozhodčí smlouva určuje meze obou těchto pravomocí¹²⁸. Přesto dochází v praxi ke konfliktům pravomocí mezi rozhodci a řádnými soudy.

---

soudu o vykonatelnosti rozhodčího nálezu).

¹²⁸Srov. též názor L. Tichého, že "pravomoc soudu a rozhodců se navzájem překrývá, přičemž dělicím kritériem mezi oběma je zřejmě existence rozhodčí smlouvy, jež způsobuje, že právní vztah se odnímá soudní pravomoci, která je primární a stává se předmětem řízení před rozhodci" (Tichý, L., "K otázce rozhraničení pravomocí soudů a rozhodců v mezinárodním obchodním styku", Právní zpravodaj československého zahraničního obchodu 1984, č. 4, s. 7 – 13, s. 7).

III. část. Konflikt pravomocí mezi rozhodci a státními soudy

V druhé části práce jsme viděli, že existují pravidla, která rozdělují pravomoc rozhodovat soukromoprávní majetkové spory mezi státní soudy a soudy rozhodčí. Ovšem zákonná pravidla, jež se mohou na první pohled jevit jako jednoznačná, nepůsobí izolovaně, nýbrž vždy v kontextu konkrétní rozhodčí smlouvy. Důležitou roli zde proto hraje výklad rozhodčí smlouvy, zejména pak jejího rozsahu. Je-li rozsah rozhodčí smlouvy úzký, mohou se mu spory vzniklé v souvislosti se smlouvou hlavní vymykat a podléhat proto pravomoci státních soudů.

Převažující spolupráce. Otázka vztahu mezi státním soudnictvím a mezinárodní arbitráží je komplexní a pojednání o všech jejích aspektech by překročilo rámec této práce. V úvodu jen uvedme, že ve většině případů se jedná o vztah spolupráce. Ve skutečnosti je vždy současně dána pravomoc rozhodce a zbytková pravomoc státních soudů. Státní soudy spolupracují na rozhodčím řízení tam, kde je pravomoc rozhodce omezena svou soukromoprávní povahou. Především jde o absenci *imperii*, tedy veřejnoprávní složky soudní moci obsahující donucení. Soud má zejména pravomoc jmenovat či vyloučit rozhodce z rozhodování, nařídít předběžná opatření a uznávat a vykonávat rozhodčí nálezy.

Možný konflikt paralelních řízení. Existují však i případy, kdy rozhodci a řádné soudy vstupují v konflikt. Příčinou konfliktu je jednání stran sporu, z nichž každá zahájí řízení u jiného rozhodce či soudu. Důvody takového jednání mohou být různé, od odchylného výkladu rozhodčí smlouvy přes snahu diverzifikovat riziko prohry sporu až po prostý záměr oddálit řešení sporu.

Konflikty ve vztahu k pravomoci a k věci samé. Lze rozlišovat konflikty v rozhodování o tom, kdo má pravomoc spor rozhodnout a konflikty týkající se vlastního meritů věci. Mezi obojím existuje přirozeně úzká souvislost, ale intelektuálně lze tyto dva momenty odlišit. Nejprve jde o to, kdo a kdy je v praxi oprávněn rozhodnout o tom, kdo má pravomoc, a jaké právní účinky bude jeho rozhodnutí mít. Posléze se klade otázka, zda ten, jehož pravomoc byla takto určena, skutečně má pravomoc rozhodnout ve věci samé. V horším případě je

určena pravomoc několika rozhodujících orgánů, které se tím dostávají do konfliktu pravomocí rozhodnout meritum sporu. S tím souvisí samozřejmě otázka, zda a kdy tvoří rozhodnutí o pravomoci a ve věci samé překážku věci rozhodnuté. Mají soud a rozhodce nějaké prostředky na ochranu své pravomoci? Mohou se svou pravomocí disponovat v tom smyslu, že by se jí mohli vzdát, nebo ji přenést na jinou osobu?

Konflikty v rozhodování otázky pravomoci. V této části se budeme soustředit na otázku vztahu mezi státními soudy a mezinárodní arbitráží v rozhodování o tom, kdo má pravomoc. Dle našeho názoru je řešení otázky pravomoci základem řešení konfliktů mezi rozhodci a státními soudy. Ovšem platnost i rozsah rozhodčí smlouvy mohou být posouzeny rozdílně. Navzájem si odporující řešení otázky pravomoci vedou k tomu, že jsou vedena dvě či více paralelních řízení v téže věci, nebo naopak není zahájeno žádné. Dochází tak ke konfliktu o tom, kdo rozhodne o meritu věci. Zásadní význam řešení otázky pravomoci se odráží také v tom, že absence pravomoci rozhodujícího orgánu je důvodem pro zrušení rozhodnutí, které vydá¹²⁹.

Možný nesoulad rozhodnutí o pravomoci. Za absence nezávislé třetí osoby, která by rozhodovala o tom, zda má pravomoc rozhodce či státní soud, svěřuje platné právo takové rozhodnutí oběma - rozhodcům a státním soudům. Ani právní rámec rozhodování o pravomoci nemůže zabránit konfliktům mezi mezinárodní arbitráží a státními soudy a tím vzniku nesouladných rozhodnutí. Pokud oba rozhodnou, že jejich pravomoc dána je, jedná se o *pozitivní konflikt*¹³⁰ pravomocí spojený s rizikem vzniku nesouladných rozhodnutí. Pokud oba dospějí k závěru, že pravomoc spor rozhodnout nemají, jde o *konflikt negativní*¹³¹, který s sebou navíc nese riziko odepření spravedlnosti (*denegatio iustitiae*). Vzhledem k vzácnosti negativního konfliktu v praxi a také k všeobecné procesní vynalézavosti žalující strany, se budeme nadále věnovat přednostně konfliktům pozitivním. Jelikož důsledky konfliktů pravomocí jsou závažné, považujeme za nezbytné jim předcházet.

¹²⁹Pro rozhodčí nálezy § 31 písm. b) ZRŘ, čl. 1502-3 NCPC, čl. 5 odst. 1 písm. a) NÚ; pro rozsudky viz § 221 odst. 1 písm. b) OSŘ a čl. 542 a n. NCPC.

¹³⁰Srov. Kučera, Z., Mezinárodní právo soukromé, *op. cit.*, s. 383.

¹³¹Srov. Kučera, Z., Mezinárodní právo soukromé, *op. cit.*, *loc. cit.*

Mezinárodní soulad rozhodnutí. Jedním z nejdůležitějších cílů mezinárodního práva soukromého je soulad rozhodnutí na mezinárodní úrovni (*harmonie internationale des solutions*)¹³². Jeho obsahem je souladný systém pravomocných rozhodnutí, který podporuje právní jistotu subjektů právních vztahů a respektuje jejich v dobré víře nabytá práva (*droits acquis*). Naopak mezinárodní nesoulad rozhodnutí se projevuje např. tím, že táž právní otázka je upravena několika rozhodnutími, která si protirečí. Takový stav je samozřejmě nežádoucí, neboť vytváří stav právní nejistoty, nedůvěry v systém spravedlnosti a ve většině případů rovněž porušení nabytých práv. Považujeme proto za vhodné, aby se nesouladu rozhodnutí předcházelo. V platném právu existují různé mechanismy, které umožňují předcházet nesouladu rozhodnutí na mezinárodní úrovni, nebo, když už k nesouladu dojde, alespoň jeho nežádoucím důsledkům.

Okamžik zamezení nesouladu rozhodnutí. Nesoulad rozhodnutí lze řešit buď následně, nebo předběžně. Dáváme přednost řešení *a priori* před řešením *a posteriori*, neboť umožňuje předejít nesouladným rozhodnutím a zbytečným nákladům. Následně lze nesoulad rozhodnutí vyloučit pomocí mechanismu uznání a výkonu cizích rozhodnutí tak, že bude uznáno jen jedno z protikladných rozhodnutí. Toto řešení však nenahradí ztrátu času ani vynaložených nákladů a kromě toho nejsou podmínky uznání a výkonu soudních rozhodnutí a rozhodčích nálezů v mezinárodním srovnání jednotné¹³³, dále se v některých zemích cizí rozhodnutí uznává zvláštním rozhodnutím *exequatur* (např. ve Francii), zatímco jinde se k cizím rozhodnutím pouze přihlíží (např. v ČR). *A priori* lze nesouladu rozhodnutí zabránit pomocí pravidel civilního procesu: překážky litispendence, spojení souvisejících věcí a překážky věci rozhodnuté. Kromě toho anglosaské právo zná instituty, které umožňují ochránit pravomoc rozhodujícího orgánu poté, co byla autoritativně zjištěna, nebo volit vhodnější fórum mezi několika příslušnými. V této souvislosti je však nutné zabývat se otázkou, zda a do jaké

¹³²Mayer, P., Heuzé, V., Droit international privé. Montchrestien, coll. Domat - droit privé, 7. vyd., Paříž, 2001, 729 s., s. 246, marg. č. 365.

¹³³Existují snahy o unifikaci a liberalizaci těchto podmínek, např. nařízení Rady č. 44/2001 z 22. prosince 2000 (nařízení Brusel I) v EU a Luganská úmluva o příslušnosti a výkonu rozsudků v občanských a obchodních věcech ze 16. září 1988 (Luganská úmluva). (Mnohostranné Haagské úmluvy o vyživovací povinnosti nejsou v oblasti mezinárodní arbitráže praktické).

míry jsou pravidla občanského procesu závazná pro rozhodce.

V této části se proto budeme zabývat právním vymezením konfliktů mezi rozhodčím řízením a státním soudnictvím v rozhodování o tom, kdo má pravomoc (1. kapitola) a dále schopností pravidel civilního procesu řešit tyto konflikty (2. kapitola). Nakonec učiníme exkurs o procesních nástrojích anglosaského práva týkajících se konfliktů pravomocí (3. kapitola).

1. kapitola. Právní vymezení konfliktů pravomocí

K pozitivnímu konfliktu dochází tehdy, osobuje-li si jak rozhodce, tak soudce, možnost o otázce pravomoci rozhodovat. V souladu se zásadou autonomie vůle stran je předpokladem konfliktu odlišný názor stran sporu na pravomoc. Ještě než se budeme zabývat možnými pravidly prevence nesouladných rozhodnutí, vymezíme zkoumanou oblast konfliktů (A.) a nastíníme rozdílné pojetí vztahu rozhodce k právním řádům v českém a ve francouzském právu (B.).

A. Právní úprava konfliktů pravomocí

Nejprve dospějeme ke zjištění, že právní úprava konfliktů mezi rozhodci a státními soudy je v současnosti obsažena v národním právu jednotlivých zemí (1). Národní právo určuje oblast, v níž bude ke konfliktům docházet tak, že zakotvuje výlučnou pravomoc státních soudů rozhodovat nearbitrovatelné spory (2).

1. Úprava konfliktů v národním právu

Jelikož v současné době neexistuje jednotná mezinárodní úprava konfliktů pravomocí mezi rozhodci a státními soudy, je nutné vyjít z národního práva jednotlivých zemí.

Absence úpravy konfliktů pravomocí v mezinárodních úmluvách. Mezi pravomocí rozhodců a státních soudů nevede ostrá hranice, která by vylučovala konflikt pravomocí. Jednotlivé právní řády nejsou v této oblasti zcela jednotné. Již

byla zmíněna role vzorového zákona UNCITRAL a mezinárodních úmluv, avšak zatím neexistuje závazná mezinárodní norma řešící otázku paralelních řízení o pravomoci. Mezinárodní úmluvy o spolupráci v oblasti občanského soudního řízení a o uznání a výkonu rozhodnutí systematicky bohužel vylučují arbitráž ze své oblasti úpravy. To se týká také nařízení Brusel I¹³⁴ a Luganské úmluvy. V současné době není pravděpodobné, že by všechny strany těchto mnohostranných instrumentů dosáhly konsensu ohledně rozšíření oblasti jejich použití i na mezinárodní arbitráž.

Řešení konfliktů pravomocí v národním právu. Řešení je proto třeba hledat v jednotlivých národních právních řádech. Odlišnost úpravy, patrná i ve srovnání českého a francouzského práva, však vyvolává právní nejistotu. Dále je třeba vymežit oblast, v níž ke konfliktům bude nejčastěji docházet.

2. Konkurenční pravomoc v oblasti arbitrovatelných sporů

Ke konfliktům pravomocí mezi rozhodci a státními soudy nemůže docházet tam, kde zákon nepřipouští uzavření rozhodčí smlouvy. Konflikty jsou tudíž omezeny na oblast konkurenční pravomoci rozhodce a státních soudů, tedy na oblast arbitrovatelných sporů.

Vyloučení nearbitrovatelných sporů. Úprava arbitrability, neboli přípustnosti rozhodčí smlouvy, zásadním způsobem určuje rozdělení pravomocí mezi státními soudy a rozhodci. Představuje legislativní omezení pravomoci rozhodců. Nearbitrovatelný spor je ve výlučné pravomoci státních soudů, a proto strany smlouvy vůbec nejsou oprávněny svěřit rozhodování takových sporů arbitráži. Oblast nearbitrovatelných sporů se tak vyznačuje výlučnou pravomocí státních soudů a *a priori* vylučuje konflikt mezi soudci a rozhodci v rozhodování o tom, kdo má pravomoc. V této souvislosti nelze opomenout skutečnost, že pravidla arbitrability se v jednotlivých právních řádech liší¹³⁵.

¹³⁴Nařízení Rady č. 44/2001/ES ze dne 22.12.2000 o příslušnosti a uznávání a výkonu rozsudků v občanských a obchodních věcech.

¹³⁵Zejména v latinskoamerických státech je často omezena či vyloučena subjektivní arbitrovatelnost sporů, v nichž je jednou ze stran stát či státní podnik.

Dělená pravomoc rozhodovat arbitrovatelné spory. Pokud jde o arbitrovatelné spory, státní soudy a rozhodci se dělí o pravomoc je rozhodovat. Jak již bylo řečeno, atribuce pravomoci záleží na tom, zda si strany dohodly platnou rozhodčí smlouvu, zda spor náleží do rozsahu rozhodčí smlouvy a konečně zda strany nezměnily či nezrušily jejich původní rozhodčí smlouvu dohodou.

Může se však stát, že existence či platnost rozhodčí smlouvy budou sporné, nebo že bude nejednoznačný výklad rozhodčí smlouvy. V tom případě se bude klást otázka, zda lze podle platného práva použít pravidla občanského procesu bez dalšího na mezinárodní arbitráž. Zdá se, že v českém právním řádu lokalizujícím arbitráž v místě rozhodčího řízení je povinností rozhodce použít pravidla občanského procesu. Zatímco dle části nauky připouští francouzský právní řád delokalizaci arbitráže, čili její osvobození od právního řádu a od dozoru státních orgánů místa arbitráže, nebo dokonce od jakéhokoli právního řádu či dozoru státního orgánu.

B. Vztah rozhodce k právním řádům

Rozdílný postoj rozhodce a soudce k aplikaci procesních norem. Soudce má povinnost na probíhající řízení použít právo svého státu, čili musí na probíhající řízení použít procesní pravidla *legis fori*. Je však otázkou, zda takovou povinnost má i rozhodce v mezinárodní arbitráži. Existence takové povinnosti závisí na pojetí vztahu mezinárodního rozhodce k právním řádům.

1. Lokalizace arbitráže v českém právu

V ČR je rozhodce povinen podpůrně a přiměřeně aplikovat ustanovení OSŘ na řízení, které vede, a to jak ve vnitrostátní tak v mezinárodní arbitráži. Proto lze hovořit o lokalizaci arbitráže v ČR.

Přiměřená použitelnost OSŘ rozhodcem. Podle § 30 ZRŘ „Nestanoví-li zákon jinak, užijí se na řízení před rozhodci přiměřeně ustanovení občanského soudního řádu“. Řízení před rozhodci je upraveno pouze v ZRŘ, ten však nestanoví žádná

pravidla pro řešení konfliktů pravomocí. Přiměřené použití určitého předpisu znamená jeho nejširší možné použití. Z toho dovozujeme, že se ustanovení OSŘ použijí na řízení před rozhodci, pokud si strany neurčí jiná pravidla, nebo pokud povaha rozhodčího řízení jejich použití nevylučuje. Zde je možné poznamenat, že ani většina institucionálních pravidel neřeší otázku konfliktu rozhodce a státního soudu, pokud jde o rozhodování o pravomoci. Proto bude zřejmě nutné aplikovat ustanovení OSŘ. Avšak nepředstavuje tento výklad riziko formalizace rozhodčího řízení ve sporech s mezinárodním prvkem?

Vhodnost aplikace pravidel civilního procesu na mezinárodní arbitráž?

Přiměřené použití pravidel soudního procesu na mezinárodní arbitráž je elegantním řešením metodou odkazu. Pokud však jde o jeho vhodnost, lze namítnout relativní nepružnost pravidel občanského soudního řízení. Vzhledem k tomu, že jsou založena na pevných kritériích (např. na chronologii zahájení paralelních řízení), nelze vzít v úvahu odlišnost rozhodčího řízení od řízení před soudem, ani okolnosti daného případu. Domníváme se, že tento nedostatek pružnosti pravidel občanského procesu by mohl být na úkor účinného vedení rozhodčího řízení v oblasti vztahů s mezinárodním prvkem, zvláště pak v případech konfliktů pravomocí mezi státními soudy a mezinárodní arbitráží. Lokalizační koncepce mezinárodní arbitráže vyplývá také z NÚ a z EÚ¹³⁶. Ve srovnání s českým právem upravuje francouzské právo vztah mezinárodní arbitráže k právním řádům volněji.

2. Možná delokalizace arbitráže ve francouzském právu

Delokalizace arbitráže ve Francii. Na rozdíl od českého práva neváže francouzské právo rozhodčí řízení na *lex fori*. Článek 1494 NCPC stanoví, že pokud rozhodčí smlouva neupraví rozhodčí řízení, upraví je rozhodce podle potřeby, buď přímo, nebo odkazem na rozhodné právo nebo na rozhodčí řád¹³⁷.

Výklad francouzské úpravy. Podle některých názorů je mezinárodní arbitráž

¹³⁶Viz čl. V odst. 1 písm. a) a d) a odst. 2 písm. a) NÚ. *Idem* pro EÚ, čl. VI odst. 2.

¹³⁷„Dans le silence de la convention, l'arbitre règle la procédure, autant qu'il est besoin, soit directement, soit par référence à une loi ou à un règlement d'arbitrage“. Článek 1460 NCPC zakotvuje obdobné pravidlo pro vnitrostátní rozhodčí řízení.

vázána na *lex fori*¹³⁸, avšak podle jiných je nezávislá na všech právních řádech¹³⁹. Vztah rozhodců a řádných soudů k právním řádům se tedy může velmi lišit. Řízení před státním soudem je součástí právního řádu fóra, zatímco, podle našeho názoru, se řízení probíhající před mezinárodním rozhodcem ve Francii nachází *vně jakéhokoliv právního řádu*. Domníváme se, že takové pojetí je vhodné pro příznivý rozvoj rozhodčího řízení proto, že v jeho rámci bude mít větší význam právní kultura stran sporu, než právní řád místa rozhodčího řízení. Toto místo sice může být stranami zvoleno právě pro obsah *legis fori* a pro pružnost kontrolního soudu, stejně tak ale může být zcela náhodné či být motivováno pouze minimalizací nákladů. V takovém případě se aplikace *legis fori* na rozhodčí řízení jeví jako nevhodná a neodpovídající legitimnímu očekávání stran sporu.

Delokalizace legislativní a soudní. P. Mayer chápe delokalizaci jako snahu odpoutat arbitráž od států, neboli zeslabit navázání arbitráže na jeden či více států např. pomocí místa rozhodčího řízení¹⁴⁰. Rozlišuje delokalizaci legislativní, spočívající v osvobození od právních norem, a delokalizaci soudní, neboli vymanění se z kontroly státních soudů. Legislativní delokalizace pak může mít různou intenzitu: je-li geografická, má za účel odpoutání arbitráže od práva místa rozhodčího řízení, zatímco delokalizace právní sleduje osvobození od práva všech zemí.

Delokalizace rozhodčího řízení a rozhodčích nálezů. J. Paulsson rozlišuje delokalizaci rozhodčího řízení na jedné straně a delokalizaci rozhodčích nálezů na

¹³⁸ Mann, F.A., „Lex Facit Arbitrum”, in: International Arbitration, Liber Amicorum for Martin Domke, P. Sanders (editor), Martinus Nijhoff, The Hague, 1967, 360 s., s. 157 – 183, tento britský autor německého původu je zastáncem geografické lokalizace v místě rozhodčího řízení. Vychází přitom z delegace soudní pravomoci na soudní osoby. Jeho teze pokládáme za přehnané, srov. závěry na str. 67; srov. též výklad švýcarské úpravy Poudret, J.-F., Besson, M., Droit comparé..., *op. cit.*, s. 89, marg. č. 117.

¹³⁹ Mayer, P., nepublikovaná přednáška z předmětu Alternativní řešení sporů a rozhodčí řízení pronesená 22. května 2002 na univerzitě Paris I Panthéon – Sorbonne; Mayer, P., „The Trend Towards Delocalisation in the Last 100 Years”, in: The Internationalisation of International Arbitration, The LCIA Centenary Conference, M. Hunter, A. Marriott, V. V. Veeder (editor), Graham & Trotman/Martinus Nijhoff, London 1995, 193 s., s. 37-46; Paulsson, J., „The extent of independence of international arbitration from the law of the *situs*”, in: Lew, J.D.M. (editor), Contemporary problems in international arbitration, School of International Arbitration, Centre for Commercial Law Studies, Queen Mary College, London, 1986, 380 s., s. 141 – 149; Fouchard, Gaillard, Goldman on International Commercial Arbitration, *op. cit.*, s. 46 a 978 – 980; srov. Rozehnalová, N., „Určení fóra a jeho význam pro spory s mezinárodním prvkem“ – I. část, Bulletin advokacie 2005, č. 4, s. 16 – 23, s. 16 – 17.

¹⁴⁰ Mayer, P., nepublikovaná přednáška z 22. května 2002, *op. cit.*

straně druhé. Delokalizované rozhodčí řízení podle jeho názoru znamená jeho vymanění se z dozorčí pravomoci místních soudů. Delokalizace rozhodčích nálezů pak znamená, že řádné soudy v místě rozhodčího řízení nemají pravomoc zrušit rozhodčí nález s mezinárodní účinností¹⁴¹. Pokud jde o rozhodčí nálezy, P. Mayer dává přednost termínu multilokalizace před delokalizací, neboť rozhodčí nálezy nemohou existovat v právním vakuu, nýbrž v *legis fori* každého státu, v němž je žádán výkon rozhodčího nálezu¹⁴². Nebude zde však proveden hlubší rozbor řešení konfliktů rozhodnutí, neboť se soustředíme na prevenci jejich vzniku.

Vhodnost delokalizační koncepce. Delokalizaci mezinárodní arbitráže považujeme za vhodnou, pokud jde o průběh rozhodčího řízení. Vezměme příklad sporu mezi stranou anglosaského původu a stranou z kontinentu, oběma zastoupenými rovněž anglosaskými respektive kontinentálními advokáty. Bude-li rozhodce v řízení o tomto sporu aplikovat anglosaská či kontinentální procesní pravidla, bude jedna ze stran nutně zvýhodněna z důvodu rozdílné znalosti procesních pravidel. Naopak vzhledem k současnému pojetí uznání a výkonu rozhodčích nálezů a cizích rozsudků se nám delokalizace rozhodčích nálezů jeví jako nevhodná. Např. považujeme za důležité respektovat rozhodnutí o zrušení rozhodčího nálezu v místě rozhodčího řízení, aby se tak předešlo nesouladu rozhodnutí¹⁴³.

Lze tedy shrnout, že české právo odkazuje na normy upravující občanský proces, zatímco francouzské právo umožňuje i autonomní přístup, tedy řešení procesních otázek tak, jak strany či rozhodce uznají za vhodné. Kromě toho někteří autoři považují tzv. *lex mercatoria* za zvláštní „právní řád“ mezinárodních obchodníků. S jejich názory nesouhlasíme, neboť *lex mercatoria* je konstrukcí postrádající úpravu téměř veškerých otázek, a proto jí lze dát v podstatě jakýkoliv význam, nebo ji dokonce zneužít¹⁴⁴.

¹⁴¹ Paulsson, J., "The extent of independence...", *op. cit.*, s. 147.

¹⁴² Mayer, P., "The Trend Towards Delocalisation...", *op. cit.*, s. 46.

¹⁴³ Viz případ *Hilmarton*, rozsudky 1. občanskoprávního senátu fr. kasačního soudu, z 23. března 1994 (Rev. arb. 1994, s. 327, komentář Jarosson, Ch., JDI 1994, s. 701, komentář Gaillard, E.) a z 10. června 1997 (Rev. arb. 1997, s. 376, komentář Fouchard, Ph., JDI 1997, s. 1033, komentář Gaillard, E.)

¹⁴⁴ Srov. Mayer, P., nepublikovaná přednáška z 22. května 2002, *op. cit.*; Rozehnalová, N.,

Zásada řešení konfliktů na poli pravomoci. Ať budeme argumentovat v systému lokalizované či delokalizované arbitráže, trváme na závěru, že pravomoc rozhodce je dána existencí platné rozhodčí doložky vztahující se na daný spor¹⁴⁵. Proto je základem řešení konfliktů pravomocí mezi rozhodci a řádnými soudy otázka pravomoci. Jiná pravidla civilního procesu, ať aplikovaná na základě výslovného odkazu v zákoně či na základě analogie, proto v tomto stádiu konfliktu ztrácejí význam, přinejmenším z teoretického hlediska. To však nic nemění na skutečnosti, že vyřešení otázky pravomoci nevyklučuje vznik litispendence v rozhodování o věci samé. Není pochyb, že konečné rozhodnutí ve věci vydané v jednom z paralelních řízení tvoří překážku věci rozhodnuté. Ovšem jak je třeba postupovat v případě paralelních řízení před rozhodcem a řádným soudem, v nichž je rozhodováno o pravomoci? Jak se rozhodce či soudce má postavit k dříve vydanému rozhodnutí o pravomoci rozhodnout spor, o němž vede řízení?

2. kapitola. Řešení konfliktů pravomocí

Prevence mezinárodního nesouladu rozhodnutí v kontinentálním právu. Základem prevence odporujících si rozhodnutí je správné posouzení pravomoci a příslušnosti osob, které mají daný spor rozhodnout. Pokud jde o režim pravomoci, budeme zde vycházet ze závěrů učiněných ohledně režimu pravomoci rozhodce¹⁴⁶. Jak české tak francouzské právo zná pomocná pravidla civilního procesu, která mají vyřešit situace, v nichž základní pravidla určení příslušnosti selhala. Zejména se jedná o překážku litispendence, spojení souvisejících věcí a překážku věci rozhodnuté. Tyto instituty upravuje rovněž nařízení Brusel I, ovšem to ze svého rozsahu vylučuje rozhodčí řízení. Proto se zde nebudeme blíže zabývat jeho úpravou, ani související judikaturou.

Právo rozhodné pro řešení konfliktů. V lokalizovaném rozhodčím řízení o sporu s mezinárodním prvkem je třeba vyřešit otázku práva rozhodného pro

---

Rozhodčí řízení... *op. cit.*, s. 133 – 137.

¹⁴⁵Viz část I.

¹⁴⁶Viz kapitola 2. části II.

litispenci, konexitu a překážku *rei judicatae*. V rozhodčí praxi převažuje aplikace procesního práva místa rozhodčího řízení¹⁴⁷. To lze zdůvodnit zásadou aplikace procesních norem *legis fori* řádnými soudy. Ovšem vzhledem k podstatě pravomoci rozhodce a k časté absenci vztahu místa rozhodčího řízení k danému sporu by bylo zřejmě vhodnější použít právo rozhodné pro rozhodčí smlouvu¹⁴⁸. Když řádný soud posuzuje překážku *rei judicatae* podle *legis fori*, činí tak nikoliv proto, že jde o procesní otázku, nýbrž proto, že výkon jeho soudní pravomoci může podléhat jedině právu státu, který jej zřídil¹⁴⁹. Dalším důvodem pro aplikaci práva rozhodného pro rozhodčí smlouvu je skutečnost, že základem řešení konfliktů pravomocí mezi rozhodci a státními soudy je právě existence a platnost rozhodčí smlouvy. Nadále se budeme zabývat aplikací překážky litispence a spojení souvisejících věcí (A.) a překážky věci rozhodnuté (B.) na rozhodčí řízení.

A. Překážka litispence a spojení věcí

Jak české tak i francouzské právo upravují situace, kdy je zahájeno řízení ve věci, v níž už probíhá před jiným soudem řízení mezi týmiž stranami o téměř žalobním nároku a důvodu. V zájmu hospodárnosti procesu rovněž existují pravidla pro spojení rozhodování souvisejících věcí, v nichž chybí některý z aspektů totožnosti. V praxi dochází k jejich použití i na rozhodčí řízení¹⁵⁰.

¹⁴⁷V souvislosti s překážkou věci rozhodnuté viz *Hascher, D.*, „L'autorité de la chose jugée des sentences arbitrales“, in: *Travaux du Comité français de droit international privé, Droit international privé; année 2000 – 2002*, Ed. Pédone, Paříž 2004, 222 s., s. 17 – 46, s. 18 a tam citované rozhodčí nálezy.

¹⁴⁸*Hascher, D.*, „L'autorité...“, *op. cit.*, s. 33; pro analýzu rozhodného práva pro rozhodčí smlouvu viz 1. kapitulu I. části.

¹⁴⁹*Mayer, P.*, „Litispendance, connexité et chose jugée dans l'arbitrage international“, in: *Liber amicorum Claude Reymond. Autour de l'arbitrage, Mélanges offerts à Claude Reymond*, Litec, Editions Juris-Classeur, Paříž, 2003, 361 s., s. 185 – 203, s. 187.

¹⁵⁰Rsp 31/97, Retrospektiva rozhodnutí RS 1996 - 1997, 30 s., s. 19 - 20 a švýcarská judikatura *Fomento de Construcciones y Contratas S.A. v. Colon Container Terminal S.A.*, ATF 127 III 279 (*Fomento*), komentář: *Knoepfler, F.*, *Revue suisse de droit international et européen* 1998, *Liatowitsch, M., Vulliemin, J.-M. a Scherer, M.*, *Bull. ASA* 2001, str. 422, 439 a 451; *Poudret, J.-F.*, *Rev. arb.* 2001, s. 842 a *Compania Minera Condesa SA a Compania de Minas Buenaventura SA v. BRGM-Pérou SAS* z 19. 12. 1997, ATF 124 III 83, *Bull. ASA* 1998, s. 365 – 371 (*Condesa*), komentář *Vulliemin, J.-M.*, „Compétence et pouvoir d'examen du juge sur exception d'arbitrage au regard de l'article 9 LDIP. L'arrêt Buenaventura et Condesa contre BRGM (Pérou)“, *Bull. ASA* 1998, s. 372 – 396; *Perret, F.*, „Parallel Actions Pending before an Arbitral Tribunal and a State Court: The Solution under Swiss Law“, *Arbitration International*, díl 16., č. 3, 2000, s. 333 – 342.

1. Překážka litispendence

Nejprve budeme zkoumat podstatu překážky litispendence a poté se budeme zabývat možným rozšířením jejího použití na vztah mezi řádnými soudy a mezinárodní arbitráží.

Definice litispendence v českém právu. Článek 83 odst. 1 OSŘ stanoví, že „[z]ahájení řízení brání tomu, aby o téže věci probíhalo u soudu jiné řízení“. Domníváme se, že zájem na mezinárodním souladu rozhodnutí odůvodňuje použití překážky litispendence i na případ mezinárodní litispendence, kdy řízení v téže věci již bylo zahájeno u zahraničního soudu. Podle našeho názoru by se měla být mezinárodní litispendence respektována vždy, když budoucí rozhodnutí bude pravděpodobně uznáno v České republice¹⁵¹.

Definice litispendence ve francouzském právu. Článek 100 NCPC stanoví, že „[p]okud stejný spor probíhá před dvěma soudy stejného stupně a shodně příslušnými o něm rozhodnout, soud, u něhož bylo řízení zahájeno později, má povinnost řízení zastavit ve prospěch druhého soudu, pokud o to jedna ze stran požádá. Pokud není žádosti strany, může tak učinit z moci úřední“¹⁵². Kasační soud až v rozsudku *Société Minière de la Fragne* z r. 1974¹⁵³ připustil použitelnost vnitrostátních pravidel litispendence na případy mezinárodní litispendence.

Podstata překážky litispendence. Překážka litispendence, neboli překážka věci pravomocně zahájené, je založena na jediném kritériu. Je jím chronologické

---

¹⁵¹Srov. Tichý, L., „K problematice litispendence v procesněprávních vztazích s cizinou“, Studie z mezinárodního práva, č. 17, Academia, Praha 1983, s. 201 – 249, zejm. s. 229, 242 a 244, který se vyslovuje pro uplatnění překážky litispendence na řízení probíhající v zahraničí, s výhradou obcházení zákona a šikanózního jednání. Odvolává se přitom na zásady účelnosti, právní jistoty, procesní ekonomie a mezinárodní spolupráce. Nerespektování zahraniční litispendence může dát vzniknout odlišným a vzájemně neuznatelným rozhodnutím, což podle autora může přinášet vznik tzv. kulhajících právních poměrů; rezervovaně se k uznání zahraniční litispendence staví Kučera, Z., Mezinárodní právo soukromé, *op. cit.*, s. 395 – 396.

¹⁵²„Si le même litige est pendant devant deux juridictions de même degré également compétentes pour en connaître, la juridiction saisie en second lieu doit se dessaisir au profit de l'autre si l'une des parties le demande. A défaut, elle peut le faire d'office“.

¹⁵³Cass. civ. 1re, 26.11.1974, JDI 1975, s. 108 a n., Rev. crit. DIP 1975, s. 491 a n. „námitka litispendence může být přijata francouzským soudcem, podle obecného francouzského práva, z důvodu řízení zahájeného před cizím, shodně příslušným soudem“.

pořadí, v němž byla zahájena paralelní řízení. Kromě toho je definice litispendence jak v českém tak ve francouzském právu velmi úzká, neboť vyžaduje shodnou pravomoc a příslušnost rozhodujícího orgánu. Dále je velmi restriktivní požadavek trojí totožnosti. Oba právní řády požadují totožnost stran a uplatňovaného žalobního nároku a žalobního důvodu. Fr. OZ zakotvuje tento požadavek pro překážku věci rozhodnuté v čl. 1351¹⁵⁴. V českém právu je totožnost věci blíže určena judikaturou a naukou¹⁵⁵.

Rozšíření překážky litispendence na vztah mezi rozhodčím řízením a státními soudy v českém právu. V řízení podle Řádu rozhodčího soudu při HK ČR a AK ČR se rozhodčí senát vyslovil pro použití překážky litispendence na konflikt řízení před rozhodcem a před státním soudem v rozhodnutí Rsp 31/97¹⁵⁶. Rozhodčí senát rozhodl, že na základě přiměřené (analogické) aplikace ustanovení OSŘ na rozhodčí řízení se použije i § 83 OSŘ a to i vzhledem k řízení před zahraničním soudem. Ustanovení § 83 OSŘ upravuje vztah mezi tuzemskými soudy. Proto probíhá-li řízení u zahraničního soudu, je třeba zkoumat, zda by jeho rozhodnutí bylo uznatelné v ČR, neboli zda může zahraniční soudní řízení vyvinout v českém právním řádu takové účinky, jaké by v něm vyvinulo tuzemské soudní řízení. Zejména jde o to, zda v paralelním řízení může být vydáno soudní

¹⁵⁴Viz *infra*, s. 79.

¹⁵⁵Drápal, L., in: Bureš, Drápal, Krčmář, Moravec, OSŘ Komentář, I. díl..., *op. cit.*, s. 615 – 616, srov. též na str. 618 citované rozsudky SJ 113/2001 a S IV s. 752; Winterová, A. in: Winterová, A., *Civilní právo procesní...*, *op. cit.*, s. 235. Podle tohoto autora „[t]otožnost věci dána více znaky, a to: totožností účastníků (ovšem včetně případných právních nástupců) a totožností samotné věci (kauzy), tzn. jak žalobního nároku, tak žalobního důvodu“; Steiner, V., *Občanské právo procesní v teorii a praxi*, Orbis, Praha, 1975, 491 s., s. 141.

¹⁵⁶Rsp 31/97 „Žalovaná strana vznesla m.j. proti žalobnímu návrhu námitku litispendence (překážku zahájeného soudního řízení před jiným soudem) a námitku *res iudicata* (věci rozsouzené), když prokázala, že strana žalující podala proti straně žalované žalobu na věcné plnění, t.j. nárok na zaplacení, u italského soudu.

Pokud se týče námitky litispendence a *res iudicata*, není tato upravena řádem RS při HK AK, ani ZRŘ, na který odkazuje § 14 řádu RS, takže dle § 30 cit. Zákona se užijí přiměřeně (tedy nikoliv doslova - analogicky) ustanovení OSŘ v platném znění. § 1 OSŘ upravuje m.j. postup soudů v občanském soudním řízení, přičemž označení "soudy" má na mysli soudy ČR. Podle § 83 OSŘ zahájením řízení se rozumí zahájení řízení u tuzemského soudu, což znamená, že bylo-li řízení zahájeno u zahraničního soudu, nelze automaticky aplikovat ustanovení § 83 OSŘ, ale je nutno zjišťovat, je-li mezi státy uzavřena smlouva o právní pomoci ve věcech občanskoprávních či mezinárodní smlouva obdobná (např. multilaterální). Tyto smlouvy mají před vnitrostátní úpravou přednost, OSŘ jinak úpravu pravomoci českých soudů ve vztahu k cizině neobsahuje. Protože mezi ČR a Itálií byla uzavřena smlouva o právní moci, bylo nutné zkoumat, zda řízení bylo zahájeno či pravomocně rozhodnuto italskými soudy. Senát dospěl k závěru, že u italského soudu sice byla prokazatelně podána žaloba na věcné plnění, nebylo však prokázáno, že právě z titulu, který je žalován u zdejšího soudu.“ (Retrospektiva rozhodnutí RS 1996 - 1997, 30 s., s. 19 - 20).

rozhodnutí, které může být uznáno a vykonáno na území ČR. Citovaný rozhodčí nález zmiňuje pouze existenci mezinárodní smlouvy o právní pomoci mezi ČR a státem zahraničního soudu, nikoliv již zjišťování materiální reciprocity. Důvodem je snad nákladnost a časová náročnost takového zjišťování. Je zajímavé, že rozhodčí senát došel k obdobnému závěru jako o několik let později švýcarský spolkový soud.

Teoretické překážky použití. Domníváme se, že z teoretického hlediska je vztah pravomoci rozhodce a státního soudu vztahem výlučnosti. Jinými slovy, pokud je po právu založena pravomoc rozhodce rozhodovat daný spor, soud vzhledem k tomuto sporu pravomoc nemá. Pokud pravomoc rozhodce dána není, má pravomoc pouze věcně a místně příslušný státní soud¹⁵⁷. Pokud je výlučně příslušný jeden ze dvou rozhodujících orgánů, nemohou být oba stejně příslušní. Je tedy teoreticky zbytečné se nadto zabývat aplikací překážky litispendence. Konflikt je proto nutné řešit v rovině pravomoci. Absolutní výlučnost v rozhodování o pravomoci se ovšem uplatňuje pouze ve francouzském právu, které zakotvuje absolutní chronologickou přednost rozhodce. Překážka litispendence je dána pouze tam, kde se neuplatní negativní účinek rozhodčí smlouvy a o pravomoci má stejné právo rozhodnout jak rozhodce, tak řádný soud. Z toho lze podle našeho názoru dovodit, že překážku litispendence nelze použít ve francouzském právu, zatímco je její použití myslitelné v českém právu.

Omezená použitelnost překážky litispendence ve francouzském právu. Použití překážky litispendence na konflikty pravomoci mezi státními soudy a mezinárodní arbitráží ve francouzském právu podle našeho názoru připadá v úvahu pouze *per analogiam* a v omezené míře. Článek 1458 NCPC dává absolutní přednost rozhodčí v rozhodování o tom, kdo má pravomoc. Vztah rozhodce a státního soudu při posouzení pravomoci se tak jeví jako vztah výlučnosti. Zdá se však, že ani toto pojetí není zcela imunní vůči konfliktům. Pokud řádný soud vyhodnotí rozhodčí smlouvu jako „zřejmě neplatnou“¹⁵⁸ (zjednodušené posouzení *prima facie*), ovšem posléze ustanovený rozhodce vyhodnotí rozhodčí smlouvu jako platnou, je dán pozitivní konflikt pravomoci.

¹⁵⁷Viz též Tichý, L., „K otázce rozhraničení pravomoci...“, *op. cit.*, *loc. cit.*

¹⁵⁸Viz čl. 1458 odst. 2 NCPC.

Domníváme se, že v tomto praktickém příkladu pozitivního konfliktu pravomocí rozhodce a státního soudu by připadalo v úvahu analogické použití překážky litispendence. Překážka litispendence může také nastat v případě, kdy strany dají svým jednáním najevo, že na rozhodčí smlouvě netrvají.

Vzdání se práv z rozhodčí smlouvy účastí na soudním řízení. Pokud se obě strany rozhodčí smlouvy účastní řízení před soudem bez toho, aby žalovaný včas podal námitku existence rozhodčí smlouvy, vzdávají se tak konkludentně práva řešit spor v rozhodčím řízení. To platí i v případě, že žalovaný později rozhodčí řízení zahájí. Vzdání se práva na rozhodčí řízení podle našeho názoru nelze dovodit pouze ze skutečnosti, že se žalovaný vůbec neúčastní rozhodčího řízení. Zatímco dle našich informací se česká judikatura zatím nezabývala otázkou použití námitky litispendence na rozhodčí řízení, švýcarský spolkový soud vydal zajímavé rozsudky o této otázce.

Švýcarská judikatura stanoví povinnost rozhodce použít překážku litispendence. V případě *Fomento* ze 14. května 2001¹⁵⁹ se vyslovil pro použití pravidla litispendence na rozhodčí řízení. Šlo o spor mezi španělskou a panamskou společností, v němž španělská společnost zahájila řízení před panamským soudem, zatímco panamská společnost uplatnila námitku existence rozhodčí smlouvy a zahájila rozhodčí řízení v Ženevě. Švýcarský spolkový soud zrušil rozhodčí nález vydaný před skončením řízení před panamským soudem a rozhodl, že rozhodčí soud porušil ustanovení o překážce litispendence, dle něhož měl povinnost přerušit řízení až do vydání zahraničního rozsudku, který by mohl být uznatelný¹⁶⁰ a proto vykonatelný ve Švýcarsku. Soud vyšel z obecně přijímané zásady, že rozhodce je povinen respektovat překážku věci rozhodnuté cizího rozsudku o pravomoci. Z úzké souvislosti a shodného účelu překážky věci rozsouzené a překážky zahájeného řízení (litispendence) soud dovodil povinnost rozhodce respektovat překážku litispendence. Mimo to dodal, že rozhodce a řádný soud mají shodné právo rozhodnout otázku pravomoci. Na rozdíl od francouzského práva tedy švýcarské právo nedává rozhodci žádnou přednost před

---

¹⁵⁹Viz odkaz *sub* 143.

¹⁶⁰Srov. *Heyer, J.*, „Zahájení sporu z mezinárodního obchodního styku u nepřislušného fora a promlčení nebo prekluze“, *Právní zpravodaj* 1967/1, s. 1 – 9, s. 5.

řádným soudem v rozhodování otázky pravomoci. Považujeme za nutné zkoumat, zda je švýcarské řešení v souladu se zásadami rozhodčího řízení.

Nevýhoda časového zdržení rozhodčího řízení. Je třeba si položit otázku, zda citovaná švýcarská judikatura není v rozporu se zásadou pravomoc-pravomoc. Podle našeho názoru by jedna ze stran mohla tuto zásadu obejít tak, že by podala žalobu u jakéhokoli státního soudu, jehož rozsudek by byl uznatelný ve Švýcarsku. Žalovaný by mohl nežádoucí důsledek zvrátit jen tím, že by včas namítl existenci rozhodčí smlouvy. Obáváme se, že koncepce litispendence zastávaná švýcarským spolkovým soudem zdrží rozhodčí řízení pokaždé, kdy je žaloba podána u jiného než kontrolního soudu. Časové zdržení může znamenat podstatné a nenapravitelné porušení rozhodčí smlouvy všude tam, kde je řízení zahájeno u soudu země nepřátelské vůči mezinárodní arbitráži. Dále se budeme zabývat praktickými aspekty použití překážky litispendence.

Praktické použití překážky litispendence. Jak v českém tak ve francouzském právu se situace litispendence řeší tak, že soud, který zahájil řízení jako druhý v pořadí, řízení zastaví. Domníváme se, že toto pravidlo není ideálním řešením ve vztahu mezi rozhodčím a soudním řízením. Základem tohoto vztahu je totiž otázka existence pravomoci. Proto je třeba použití tohoto procesního pravidla upravit.

Přerušování řízení, rozhoduje-li rozhodce jako druhý v pořadí. Je-li rozhodujícím orgánem, který řízení zahájil jako druhý v pořadí, rozhodce, neměl by podle našeho názoru řízení zastavit, ale nanejvýš přerušit. Přerušování by ovšem nemělo být automatickou povinností, nýbrž výjimkou. Domníváme se, že rozhodce by měl pokračovat v řízení pokaždé, usoudí-li, že má pravomoc a že zahraniční soud (mimo místo rozhodčího řízení) porušuje práva z rozhodčí smlouvy. Ovšem je-li řízení vedeno před soudem v místě rozhodčího řízení, rozhodce by měl řízení přerušit a vzít přitom v úvahu místní pojetí zásady pravomoc-pravomoc¹⁶¹.

---

¹⁶¹Srov. Mayer, P., „Litispendance, ...“, *op. cit.*, s. 202.

Nepoužitelnost překážky litispendence, rozhodují-li dva rozhodci. Vůle stran má v soukromém právu zásadní význam. V rozhodčím řízení, které je možné jedině na základě projevu vůle stran, je tato zcela rozhodující. Strany při uzavření rozhodčí smlouvy projevují vůli předložit svůj spor jednomu rozhodci či rozhodčímu senátu, nikoliv několika¹⁶². Ustanovením jednoho rozhodce tak dochází k vyčerpání účinků rozhodčí smlouvy a není tu právní důvod pro ustanovení druhého rozhodce. Tato koncepce brání paralelním řízením před dvěma rozhodci. Myšlenka ovšem neřeší případ, kdy se jeden spor dotýká dvou různých smluv obsahujících dvě různé rozhodčí smlouvy¹⁶³. Často se vyskytují i dvě rozdílné osoby na straně žalované či žalující.

Pro řešení případů, kde není splněn požadavek trojí totožnosti, jsou určena pravidla o spojení souvisejících věcí.

2. Spojení souvisejících věcí

Někdy nejsou zahájena paralelní řízení v těžce věci, ale ve věcech úzce vzájemně provázaných. Tento případ řeší institut spojení souvisejících věcí, který připouští konsolidaci obou paralelních řízení před jedním soudem.

Úprava spojení souvisejících věcí (*règle de connexité*). Podle českého práva může soud v občanském soudním řízení spojit ke společnému řízení věci, je-li to v zájmu hospodárnosti řízení, pokud byly u něho věci zahájeny a skutkově spolu souvisejí nebo se týkají týchž účastníků (§ 112 odst. 1 OSŘ). Ve Francii „[p]okud je mezi věcmi předloženými dvěma odlišným soudům taková souvislost, že by bylo v zájmu dobré spravedlnosti provést řízení a rozhodnout je společně, je možné požádat jeden ze soudů, aby zastavil řízení a postoupil případ v stavu druhému soudu“ (čl. 101 NCPC)¹⁶⁴. Jde o hypotézu dvou současně probíhajících

¹⁶²Srov. Mayer, P., „Litispendance, ...“, *op. cit.*, s. 193: „předložení sporu prvnímu senátu by způsobilo nemožnost vytvořit senát druhý“; Muir-Watt, H., „La rencontre dans l'espace...“, *op. cit.*, s. 304, situuje vyčerpání účinků rozhodčí smlouvy až do okamžiku vydání konečného rozhodčího nálezů ve věci.

¹⁶³V případě sporu mezi CME a panem Lauderem na jedné straně a Českou republikou na straně druhé (viz *infra sub 172*) byly základem rozhodčího řízení rozhodčí doložky obsažené ve dvou různých úmluvách na ochranu investic, nadto účastníci obou řízení nebyli *stricto sensu* totožní.

¹⁶⁴„S'il existe entre des affaires portées devant deux juridictions distinctes un lien tel qu'il soit de

řízení s odlišným předmětem sporu, kde vydání rozhodnutí předpokládá vyřešení shodných právních otázek¹⁶⁵. České právo navíc konkrétně uvažuje skutkovou souvislost, respektive totožnost účastníků.

Rozsah souvislosti. Použití spojení souvisejících věcí záleží na vůli stran projevené v rozhodčí smlouvě a na konkrétních okolnostech případu. Při posuzování skutkové souvislosti je podle našeho názoru vhodné brát v úvahu i širší ekonomické souvislosti a vyhnout se formalismu. Je-li rozhodčí smlouva formulována široce a vztahuje se na všechny spory vzniklé v souvislosti se smlouvou hlavní, měla by být vykládána tak, aby umožnila komplexní řešení sporu v rozhodčím řízení.

Zásada: nutnost souhlasu všech stran se spojením souvisejících věcí. Domníváme se, že vzhledem k zásadní roli vůle stran v rozhodčím řízení je spojení věcí zahájených u různých rozhodců nebo u rozhodce a řádného soudu možné pouze v případě, že se spojením souhlasí všechny strany sporu. P. Mayer správně poukazuje na nezaměnitelnost rozhodců s jinými rozhodci i s řádnými soudy, která brání tomu, aby se ustanovení o spojení věcí uplatnilo bez dalšího na rozhodce¹⁶⁶. Střetává se zde totiž křehký smluvní základ pravomoci rozhodce s důležitými cíli práva – mezinárodním souladem rozhodnutí a právní jistotou.

Spojení věcí proti vůli jedné ze stran? Je otázkou, zda by bylo vhodné, aby rozhodce či soudce mohl o spojení věcí rozhodnout i přes vůli jedné ze stran, pokud by bylo nezbytné v zájmu hospodárnosti řízení, aby byly obě otázky projednány v jednom řízení. Mohlo by se jednat o otázku, která by obvykle byla předmětem prejudiciální otázky, nebo o případ, kdy jedna ze stran právního vztahu není vázána rozhodčí smlouvou. Máme však pochybnost o tom, zda lze definovat takovou nezbytnost spojení věcí a zda by zájem na hospodárnosti řízení a na souladu rozhodnutí mohl převážet nad vůlí stran¹⁶⁷.

L'intérêt d'une bonne justice de les faire instruire et juger ensemble, il peut être demandé à l'une de ces juridictions de se dessaisir et de renvoyer en l'état la connaissance de l'affaire à l'autre juridiction “.

¹⁶⁵ Mayer, P., „Litispendance...“, *op. cit.*, s.193.

¹⁶⁶ Mayer, P., „Litispendance...“, *op. cit.*, s. 194.

¹⁶⁷ I když k tomu lze dodat, že vůle stran obvykle zahrnuje zájem na nízkých nákladech na řízení i na jednoznačném vyřešení jejich právních vztahů.

Podmínky spojení věcí před rozhodcem proti vůli jedné ze stran. Domníváme se proto, že bez souhlasu všech účastníků řízení lze spojení věcí před rozhodcem připustit pouze tehdy, je-li rozhodčí smlouva natolik široká, aby bylo možné související věc podřadit pod její rozsah. Šlo by tedy v podstatě o případ, kdy jedna rozhodčí smlouva pokryje oba spory. Jiná je situace před řádným soudem.

Podmínky spojení věcí před řádným soudem proti vůli jedné ze stran. Konsolidace souvisejících řízení před řádným soudem bez souhlasu všech účastníků řízení by naopak měla být možná pouze za absence rozhodčí smlouvy, nebo pokud by se všechny strany vzdaly svých práv z rozhodčí smlouvy, a to alespoň konkludentně. Není-li možné spojení věcí, domníváme se, že rozhodce má možnost řízení přerušit.

Fakultativní přerušení řízení rozhodcem. Pokud lze od paralelního řízení očekávat vyřešení otázek důležitých pro rozhodčí řízení, má podle našeho názoru rozhodce možnost přerušit řízení a vyčkat rozhodnutí v paralelním řízení, popř. vyřešení předběžné otázky. Rozhodce by měl vycházet z toho, zda je takový postup procesně hospodárný, v jakém stádiu se paralelní řízení nachází a jaké informace od něho lze očekávat.

Později může spor dospět do stadia, v němž již jedno rozhodnutí o příslušnosti existuje.

B. Překážka věci rozhodnuté

Je dána překážka věci rozhodnuté, pokud jiný řádný soud či rozhodce již rozhodl o totožné žalobě¹⁶⁸, v našem konkrétním případě o své pravomoci. Překážku věci rozhodnuté je třeba respektovat ve vztahu mezi rozhodci a řádnými soudy již proto, že je obecnou zásadou právní uznávanou civilizovanými národy podle článku 38 odst. 3 Statutu Mezinárodního soudního dvora¹⁶⁹.

¹⁶⁸K problematice posouzení totožnosti předmětu řízení viz *Mayer, P.*, „Litispendance...“, *op. cit.*, s. 196.

¹⁶⁹Disent soudce Anzilottiho ve výkladu k rozsudku *Chorzów Factory* z r. 1927, citovaný in :

1. Překážka věci rozhodnuté pravomocných rozsudků o pravomoci

Překážka věci rozhodnuté zaručuje neměnnost a konečnost soudních rozsudků. Lze rozlišovat její funkci negativní a pozitivní; prvá má zabránit obnovení soudního procesu, druhá má za cíl zabránit rozporu mezi rozsudky tím, že se jí strany mohou dovolat v rámci pozdějšího řízení¹⁷⁰. Podle NÚ tvoří rozhodčí nálezy překážku věci rozhodnuté, neboť její článek III stanoví, že „[k]aždý Smluvní stát uzná rozhodčí nález za závazný a povolí jeho výkon...“ Domníváme se, že překážka věci rozhodnuté je předpokladem pro základní fungování závazného rozhodčího řízení. Rovněž odpovídá vůli stran rozhodčí smlouvy, aby rozhodčí nález byl pro obě strany eventuálního sporu závazný. Z účelu překážky *rei judicatae* vyplývá, že její význam bude větší pro rozhodování ve věci samé než pro rozhodování o pravomoci.

Překážka věci rozhodnuté v českém právu. Český OSŘ upravuje překážku věci rozhodnuté v § 159a odst. 5 takto: „Jakmile bylo o věci pravomocně rozhodnuto, nemůže být v rozsahu závaznosti výroku rozsudku pro účastníky a popřípadě jiné osoby věc projednávána znovu“. Jedná se o nezměnitelnost pravomocného rozhodnutí, také označovanou jako materiální právní moc či negativní stránka právní moci¹⁷¹. Podobně jako překážku litispence lze toto ustanovení vztáhnout i na rozsudky zahraničních soudů či na rozhodčí nálezy¹⁷². Opět se klade otázka uznatelnosti zahraničního rozhodnutí na území ČR.

Překážka věci rozhodnuté ve francouzském právu. Článek 480 NCPC stanoví, že rozsudek, který ve svém výroku rozhoduje o hlavním předmětu žaloby¹⁷³ nebo o jeho části, nebo o procesní námitce, o návrhu na zamítnutí žaloby nebo o

---

Cheng, B., *General Principles of Law as Applied by International Courts and Tribunals*, Sweet & Maxwell, London 1959, dotisk Grotius, Cambridge 1987, s. 336 – 372.

¹⁷⁰Srov. Niboyet-Hoegy, M.-L., *L'action en justice dans les rapports internationaux de droit privé*, Collection droit civil, série Etudes et Recherches, Economica, Paříž 1986, 410 s., s. 212.

¹⁷¹Zoulík, F. in: Winterová, A., *Civilní právo procesní...*, op. cit., s. 314.

¹⁷²Srov. Kučera, Z., *Mezinárodní právo soukromé*, op. cit., s. 396; Steiner, V., Štajgr, F., *Československé mezinárodní civilní právo procesní*, Academia, nakladatelství čs. akademie věd, Praha 1967, 388 s., s. 108.

¹⁷³Hlavním předmětem žaloby (*le principal*) se rozumějí tvrzení stran sporu. To vyplývá z článku 480 odst. 2 ve spojení s článkem 4 odst. 1 NCPC („L'objet du litige est déterminé par les prétentions respectives des parties“).

jakémkoli jiném návrhu, tvoří od okamžiku svého vyhlášení překážku věci rozhodnuté vzhledem ke sporné otázce, kterou rozhoduje¹⁷⁴. Článek 1351 fr. OZ pak propůjčuje rozsudkům tvořícím překážku věci rozhodnuté důkazní sílu a kromě toho stanoví požadavky na totožnost stran a předmětu rozsudku¹⁷⁵. Z procesních ustanovení však jednoznačně nevyplývá, zda rozhodnutí o pravomoci může tvořit překážku věci rozhodnuté.

Překážka pravomoci rozhodnuté. Může být pravomoc, jakožto procesní otázka, předmětem „věci rozhodnuté“? Zatímco české právo tuto otázku výslovně neupravuje, francouzské právo odpovídá kladně v čl. 480 NCPC¹⁷⁶. Nedomníváme se, že by se věc rozhodnutá v českém právu omezovala pouze na meritum věci. K tomuto závěru směřuje i samotná skutečnost, že procesní otázky, zvláště pak podmínky řízení, zastavení nebo přerušování řízení, bývají řešeny ve výroku usnesení (§ 167 odst. 1 OSŘ), přičemž se na usnesení podpůrně a přiměřeně použijí ustanovení o rozsudku (§ 167 odst. 2 OSŘ). § 170 OSŘ sice hovoří pouze o vázanosti soudu usnesením, ale § 171 odst. 1 OSŘ zakotvuje vykonatelnost usnesení, která implikuje jeho závaznost pro účastníky řízení. Z toho dovozujeme, že pravomocné usnesení o zastavení řízení z důvodu námítky existence rozhodčí smlouvy nebo o zamítnutí takové námítky naplňuje podmínky § 159a odst. 5 OSŘ a tvoří proto překážku věci rozhodnuté. Snad ještě může vyvstat otázka, zda závěr o existenci platné rozhodčí smlouvy obsažený v odůvodnění usnesení o zastavení řízení může tvořit překážku věci rozhodnuté. Dále je třeba zkoumat podmínky překážky věci rozsouzené a rozsah účinků, které bude vyvíjet.

Podmínky překážky věci rozhodnuté. Podle nauky je podmínkou uplatnění překážky věci rozhodnuté totožnost účastníků, žalobního nároku a důvodu¹⁷⁷. Pokud jde o pozitivní účinek překážky věci rozhodnuté, tedy o možnost stran

¹⁷⁴ „Le jugement qui tranche dans son dispositif tout ou partie du principal, ou celui qui statue sur une exception de procédure, une fin de non-recevoir ou tout autre incident a, dès son prononcé, l'autorité de la chose jugée relativement à la contestation qu'il tranche“.

¹⁷⁵ „L'autorité de la chose jugée n'a lieu qu'à l'égard de ce qui a fait l'objet du jugement. Il faut que la chose demandée soit la même; que la demande soit fondée sur la même cause; que la demande soit entre les mêmes parties, et formée par elles et contre elles en la même qualité“.

¹⁷⁶ Srov. *Vincent, J., Guinchard, S., Procédure civile, Précis, droit privé, 25. vyd., Dalloz, Paříž 1999, 1166 s., s. 219, marg. č. 173.*

¹⁷⁷ K překážce věci rozhodnuté ve fr. právu viz též *Heyer, J., „Zahájení sporu ...“, op. cit., s. 6.*

dovolat se rozsudku v pozdějším řízení, působí i přes nedostatek některého z prvků totožnosti¹⁷⁸. V zásadě, a to jak v českém tak ve francouzském právu, tvoří pravomocné rozsudky překážku věci rozhodnuté jak pro státní soudy tak i pro rozhodce. Dále je důležité zkoumat, jaký rozsah bude mít překážka věci rozhodnuté v oblasti konfliktů mezi státními soudy a mezinárodní arbitráží v rozhodování o tom, kdo má pravomoc.

Rozsah překážky věci rozhodnuté. Podstatou překážky věci rozhodnuté je nutný respekt toho, co už bylo rozhodnuto příslušným orgánem. V platném právu však rozsah překážky věci rozhodnuté v oblasti konfliktů pravomocí mezi rozhodci a řádnými soudy bude omezen pravidly uznání a výkonu rozhodčích nálezů na straně jedné a cizích rozsudků na straně druhé. Zde lze podtrhnout, že platné právo většiny států je postaveno na lokalizované koncepci mezinárodního rozhodčího řízení. Domníváme se, že rozsudek nerespektující existenci platné rozhodčí smlouvy vztahující se na spor, o němž rozhoduje, nebude uznán ve většině států pro rozpor s jejich pojetím veřejného pořádku (*ordre public*). Odepření uznání takového rozsudku předpokládáme alespoň ve všech smluvních státech NÚ. Nicméně ani takový rozsudek nebude zbaven všech svých účinků.

Dočasné účinky rozsudku vydaného přes existenci platné rozhodčí smlouvy. Rozsudek vydaný přes existenci platné rozhodčí smlouvy bude tvořit překážku věci rozhodnuté až do okamžiku svého zrušení. Soud má totiž obecnou pravomoc rozhodovat soukromoprávní spory. Rozsudek, který nerespektuje platnou rozhodčí smlouvu nebo dřívější pravomocné rozhodnutí o pravomoci, pravděpodobně tvoří překážku věci rozhodnuté a je vykonatelný až do chvíle, kdy je z iniciativy jedné ze stran zrušen. podle našeho názoru, pokud rozhodce usoudí, že je dána jeho pravomoc, měl by tak rozhodnout. Anticipoval by tak zrušení vadného rozsudku a snad by předešel i hrozícímu *denegatio iustitiae*¹⁷⁹. Přitom bude možné přezkoumat existenci pravomoci rozhodce, a to u příležitosti rozhodování o návrhu na zrušení rozhodčího nálezu nebo návrhu na jeho uznání nebo výkon. Tato strategie bude vhodná tam, kde půjde o rozsudek zahraničního soudu. Pokud byl rozsudek vydán v místě rozhodčího řízení, rozhodce se mu bude

¹⁷⁸ Mayer, P., „Litispendance...“, *op. cit.*, s. 197.

¹⁷⁹ Srov. Mayer, P., „Litispendance...“, *op. cit.*, s. 202.

muset podrobit, bude-li se chtít vyhnout zrušení svého rozhodčího nálezu místním soudem. Konečně bude úkolem účastníků řízení, aby se postarali o zrušení vadného rozsudku. Účastník řízení, který bude mít na zrušení rozsudku zájem, jej může dosáhnout pomocí opravných prostředků. Procesní podmínky řízení u řádného soudu totiž podléhají přezkumu kdykoliv během řízení, a to i v opravném řízení.

O překážce věci rozhodnuté lze hovořit pouze ve vztahu k rozhodnutí soudu o své pravomoci a k rozhodnutí soudu o pravomoci rozhodce. Mělo by se také rozlišovat podle toho, zda je autorem rozhodnutí o pravomoci soud v místě rozhodčího řízení povolaný kontrolovat pravomoc rozhodce anebo soud jiný. Rozhodnutí soudu jiného, než dozorčího, by pro rozhodce nemělo být vůbec závazné¹⁸⁰.

Nicotnost rozhodčího nálezu bez rozhodčí smlouvy. Domníváme se, že rozhodčí nález vydaný přes neexistenci platné rozhodčí smlouvy by vůbec nebyl rozhodčím nálezem, protože rozhodce by neměl pravomoc spor rozhodnout. Kromě toho neexistence rozhodčí smlouvy není mezi důvody zrušení rozhodčího nálezu obsaženými v čl. 31 ZRŘ. Snad by bylo možné použít čl. 31 písm. b) ZRŘ, týkající se případů, kdy se rozhodčí smlouva na dohodnutou věc nevztahuje¹⁸¹. Jádrem problému však spočívá v tom, že žádná rozhodčí doložka neexistuje. Zároveň je dle našeho názoru nepřípustné, aby rozhodčí nález vydaný přes neexistenci rozhodčí smlouvy platil a řídil práva a povinnosti osob až do doby svého zrušení. Měl by být nahlížen jako nicotný právní akt.

Dále se klade otázka, zda samotné rozhodnutí rozhodce o vlastní pravomoci, i pokud je tato nepochybně dána, tvoří překážku věci rozhodnuté pro soudce.

¹⁸⁰ *Söderlund, Ch.*, "Lis Pendens, Res Judicata and the Issue of Parallel Judicial Proceedings", *Journal of International Arbitration*, 2004, díl 22, č. 4, s. 301 – 322, s. 308.

¹⁸¹ *Idem* pro čl. V.1 c) NÚ pro rozhodčí nález, který se týká sporu, pro který nebyla uzavřena rozhodčí smlouva, a čl. IX.1 c) EÚ, podle něž zrušení rozhodčího nálezu z důvodu, že se týká sporu, na který se nevztahovala smlouva o rozhodci nebo který není v mezích rozhodčí doložky, zakládá důvod k odmítnutí uznání nebo vykonatelnosti v jiném smluvním státě.

2. Nezávazná povaha rozhodnutí rozhodce o pravomoci

Všeobecně je přijímáno, že rozhodčí nálezy ve věci samé tvoří překážku věci rozhodnuté¹⁸². Zde lze dodat, že v nearbitrovatelných sporech nemůže být vydán právně závazný rozhodčí nález. Důvodem je nepřípustnost uzavření rozhodčí smlouvy, jež je předpokladem pravomoci rozhodce. Bez pravomoci totiž nelze spor závazně rozhodnout. Tuto zásadu však zřejmě nelze vztáhnout na rozhodcovu posouzení vlastní pravomoci. Rozhodcův názor na vlastní pravomoc je nepochybně nezávazný pro soudce v místě rozhodčího řízení. Odpověď však není jednoznačná, pokud jde o soudce mimo místo rozhodčího řízení.

Nezávazný názor rozhodce na svou pravomoc. Z režimu pravomoci rozhodce plyne, že závaznost rozhodnutí rozhodce o své pravomoci se omezuje na něho samotného. V platném právu je rozhodcovu posouzení vlastní pravomoci jeho soukromým názorem, které nikoho neváže¹⁸³. *De facto* váže jeho samotného, neboť by si ve svém rozhodování neměl protiřečit¹⁸⁴. Prvotním účelem chronologické přednosti rozhodce v rozhodování o vlastní pravomoci je umožnit rozhodci pokračovat v řízení bez toho, aby musel předložit otázku pravomoci k rozhodnutí řádnému soudu vždy, když jedna ze stran namítá nedostatek pravomoci.

Dočasnost rozhodcova posouzení vlastní pravomoci. Mohlo by se zdát, že by v zájmu mezinárodní harmonie rozhodnutí bylo vhodné, aby rozhodnutí rozhodce o tom, že jeho pravomoc je dána, představovalo překážku věci rozhodnuté. Výjimku by nutně tvořil soud v místě rozhodčího řízení, který otázku pravomoci kontroluje. Takové pojetí by však bylo nebezpečné pokaždé, když by se nepovolaná osoba stala samozvaným rozhodcem. V rovině právních účinků má přednost rozhodnutí kontrolního soudu před posouzením pravomoci rozhodcem. Rozhodnutí kontrolního soudu o pravomoci je konečné a závazné, zatímco

¹⁸²Srov. Hanotiau, B., "The Res Judicata Effect of Arbitral Awards", Complex Arbitrations – Special Supplement 2003, ICC International Court of Arbitration Bulletin, Paříž 2003, s. 43 – 51, s. 47, marg. č. 27.

¹⁸³Mayer, P., nepublikovaná přednáška z předmětu Alternativní řešení sporů a rozhodčí řízení pronesená 20. února 2002 na univerzitě Paris I Panthéon – Sorbonne.

¹⁸⁴Hascher, D., „Autorité...“, *op. cit.*, s. 29, Mayer, P., „Litispendance...“, *op. cit.*, s. 200 – 201.

rozhodcův názor tyto vlastnosti nemá. Právo rozhodce rozhodnout jako první o své pravomoci závisí na úpravě toho kterého státu. V českém právu existuje prostá chronologická přednost rozhodce, ve francouzském právu je tato přednost absolutní. Jak má ale postupovat rozhodce v případě, že existuje rozhodčí smlouva, ale také dřívější rozhodčí nález ve věci?

Absence pravomoci, existuje-li dřívější rozhodčí nález v téže věci. Rozhodčí nález ve věci samé tvoří překážku věci rozhodnuté. Tím se zásadně liší od pouhého rozhodnutí o pravomoci. Z toho lze dovodit, že samotná existence dřívějšího rozhodčího nálezu v téže věci mezi týmiž stranami zbavuje rozhodce druhého v pořadí jeho „pravomoci“. Zbavuje jej však i práva o své vlastní pravomoci rozhodnout? Podle Ch. Söderlunda¹⁸⁵ nemá rozhodce právo přezkoumat pravomoc prvního rozhodce ani jím vydaný rozhodčí nález. Tento závěr se shoduje s vůlí stran, aby jejich spor byl rozhodnut jedním rozhodcem (či rozhodčím senátem), nikoliv dvěma¹⁸⁶. Kromě toho, pokud již jeden rozhodce byl legitimně ustanoven a vydal rozhodčí nález ve věci, druhý rozhodce nemá pravomoc o věci rozhodnout a i kdyby tak učinil, jeho „nálež“ by mohl být zrušen z důvodu, že rozhodoval bez rozhodčí smlouvy, podle § 31 písm. b) ZRŘ, čl. 1502-3 NCPC, respektive čl. 5 odst. 1 písm. a) NÚ¹⁸⁷. Zvláště je třeba posuzovat případ, kdy byl podán návrh na zrušení dřívějšího rozhodčího nálezu.

Přerušování rozhodčího řízení, rozhoduje-li se o existenci dřívějšího rozhodčího nálezu. Pokud však je podán návrh na zrušení dřívějšího rozhodčího nálezu vydaného v téže věci mezi týmiž stranami a tento návrh nebyl zřejmě podán ve zlé víře, rozhodce podle našeho názoru může přerušit řízení až do chvíle, kdy bude rozhodnuto o osudu rozhodčího nálezu¹⁸⁸. V českém právu by zde připadalo v úvahu přiměřené použití § 109 odst. 2 písm. c) OSŘ¹⁸⁹. Od této situace je třeba odlišit případy, v nichž shodné skutečnosti jsou předmětem dvou paralelních

¹⁸⁵Söderlund, Ch., „Lis Pendens, ...“, *op. cit.*, s. 309 a 321.

¹⁸⁶Srov. Mayer, P., „Litispendance...“, *op. cit.*, s. 193.

¹⁸⁷Hanotiau, B., „Quelques réflexions à propos de l'autorité de chose jugée des sentences arbitrales“, in: *Liber amicorum Lucien Simont, Bruylant, Brusel, 2002*, 1205 s., s. 301 – 309, s. 302.

¹⁸⁸Söderlund, Ch., „Lis Pendens, ...“, *op. cit.*, s. 310, Mayer, P., „Litispendance...“, *op. cit.*, s. 202.

¹⁸⁹Kučera, Z., *Mezinárodní právo soukromé, op. cit.*, s. 395.

rozhodčích řízení, ovšem základem pravomoci rozhodců jsou dvě odlišné rozhodčí smlouvy, či dokonce účastníci řízení nejsou tytéž osoby¹⁹⁰.

Vzetí v úvahu dřívějšího rozhodčího nálezů v související věci při rozhodování věci samé. V této souvislosti lze nanejvýš uvažovat o spojení souvisejících věcí, nikoliv však o litispendenci nebo o překážce věci rozhodnuté. Domníváme se, že existence rozhodčího nálezů v související věci nezbavuje druhého rozhodce pravomoci věc rozhodnout. Rozhodce má však podle našeho názoru povinnost vzít v úvahu rozhodčí nález jako skutkovou okolnost¹⁹¹. Zde se přirozeně střetáváme s otázkou důvěrnosti rozhodčího řízení. Povědomí rozhodce o dřívějším rozhodčího nálezů v související věci bude opět záviset na souhlasu účastníků obou rozhodčích řízení. Na vůli stran také závisí osud rozsudku, který neoprávněně rozhodl o tom, že pravomoc rozhodce není dána.

Obrana proti vadnému rozsudku o absenci pravomoci rozhodce. Pokud se rozhodnutí, kterým soud zamítá námitku existence rozhodčí smlouvy, jeví jako skutečně protiprávní, rozhodce nemá žádný nástroj na obranu proti takovému rozhodnutí. Jak již bylo naznačeno, jediný, kdo může takový rozsudek napadnout, je účastník rozhodčího řízení, a pravomoc rozhodce je tak zcela v rukou stran sporu. Nadto soudce, který vykonává kontrolu nad správností rozhodcovy posouzení jeho vlastní pravomoci, nemusí respektovat rozhodčí nález o pravomoci¹⁹². To znamená, že i po vydání konečného rozhodčího nálezů může kontrolní soud nález zrušit a rozhodnout o absenci pravomoci rozhodce. Osud rozhodčího nálezů je opět zcela v rukou stran.

Konečně bychom ve stručném exkursu rádi upozomili na procesní nástroje anglosaského práva týkající se konfliktu pravomocí.

---

¹⁹⁰Viz např. rozhodčí nález vydané ve věci *CME Czech Republic B.V. v. ČR* 13. září 2001 ve Stockholmu, a ve věci *Ronald S. Lauder v. ČR*, 3. 9. 2001 v Londýně; rozsudek odvolacího soudu Svea z 15. 5. 2003 zamítl návrh na zrušení stockholmského nálezů, protože usoudil, že dřívější londýnský rozhodčí nález netvořil překážku věci rozhodnuté. Důvodem byla absence totožnosti účastníků řízení (World Trade and Arbitration Materials, Kluwer Law International, díl 15, č. 5, říjen 2003).

¹⁹¹*Mayer, P.*, „Litispendance, ...“, *op. cit.*, s. 197. Podle tohoto autora má rozhodce druhý v pořadí povinnost respektovat vůli stran se podřídít dřívějšimu nálezů. Tato vůle stran pak omezuje rozsah pravomoci, kterou na něho strany přenesly.

¹⁹²Viz *ultra* s. 82.

3. kapitola. Exkurs: Konflikty pravomocí v anglosaském právu

Jak již bylo řečeno výše¹⁹³, francouzské právo umožňuje rozhodci za určitých podmínek upravit rozhodčí řízení tak, jak uzná za vhodné. Fr. právo na rozhodce totiž neuplatňuje zásadu, že rozhodující orgán má povinnost aplikovat procesní ustanovení *legis fori*. V řízení ovládaném francouzským právem se rozhodce může se inspirovat cizími procesními nástroji neznámými francouzskému právu. Český rozhodce takovou možnost nemá, ale s cizími procesními nástroji se ve své praxi může setkat, stejně jako účastníci rozhodčího řízení.

Prevence mezinárodního nesouladu rozhodnutí v *common law*. *Common law* zná pružné právní instituty sloužící k prevenci či řešení paralelních řízení, a to zejména *anti-suit injunctions* a doktrínu *forum non conveniens*. Tyto termíny lze přeložit jako „zákaz vést řízení či v něm pokračovat“ a „doktrína nevhodného fóra“. Nadále však budeme používat anglické výrazy, které mají velmi přesný význam, neboť používání českých ekvivalentů by mohlo být zavádějící.

Kritika kontinentální nauky. Kontinentální nauka se v zásadě shoduje na nepřipustnosti *anti-suit injunctions*¹⁹⁴, jakožto institutu agresivně zasahujícího do pravomoci rozhodujících orgánů. Diskuse o doktríně *forum non conveniens* zatím není dostatečně rozvinutá, ale rozhodně se nesečkala s kladným ohlasem právníků na kontinentu. Oprávněnost radikálního odmítní anglosaského přístupu považujeme za přinejmenším spornou.

A. *Anti-suit injunctions* – ochrana rozhodnutí o pravomoci

Na rozdíl od procesních pravidel kontinentálního práva neurčuje *anti-suit injunction*, kdo rozhodne o pravomoci, nýbrž zaručuje ochranu již vydanému rozhodnutí o pravomoci.

¹⁹³Viz analýzu delokalizační koncepce ve francouzském právu, v kapitole 1.B části III.

¹⁹⁴*Gaillard, E.*, „Il est interdit d'interdire : réflexions sur l'utilisation des *anti-suit injunctions* dans l'arbitrage commercial international“, *Rev. arb.* 2004, s. 47 – 62, zvl. s. 61.

Definice. *Anti-suit injunction* je „opatření, kterým soudce zakazuje jednomu z účastníků řízení, aby zahájil řízení před cizím soudem nebo v něm pokračoval“¹⁹⁵. Opatření směřuje přímo proti účastníku řízení, blíží se proto příkazu konat ve francouzském právu (*injonction de faire*) či soudnímu rozkazu v českém právu. V anglickém právu může soud zabránit účastníku řízení, nad nímž má pravomoc *in personam* (*personal jurisdiction*), aby zahájil řízení před cizím soudem nebo v něm pokračoval, je-li to nutné v zájmu spravedlnosti¹⁹⁶. Vzhledem k účinkům, které opatření způsobuje, lze také zastávat názor, že *anti-suit injunctions* nepřímou zasahují do mezinárodní příslušnosti státních soudů. Tento názor je také hlavním důvodem pro obecné odmítání *anti-suit injunctions* kontinentální naukou.

Oblast použití *anti-suit injunctions*. Původně se *anti-suit injunctions* používaly ve vztahu mezi státními soudy. Teprve nedávno se objevily v oblasti mezinárodní arbitráže. V praxi se státní soudy v některých svých rozsudcích pokoušejí chránit svou mezinárodní příslušnost tak, že pomocí *anti-suit injunction* zakazují účastníkům řízení, aby zahájili paralelní rozhodčí řízení či v něm pokračovali. Zejména americké soudy naopak chrání rozhodčí řízení tím, že vydávají *anti-suit injunction* směřující proti paralelnímu řízení před řádným soudem.

Obrana proti *anti-suit injunctions*. Zatím není jisté, zda a jak se rozhodce může účinně bránit proti takovému opatření. Je otázkou, zda jsou *anti-suit injunctions* v souladu s mezinárodním právem a jaký postoj by rozhodci měli vůči nim zaujmout. Kromě toho je třeba připomenout, že Evropský soudní dvůr odsoudil *anti-suit injunctions* jako odporující Bruselské úmluvě¹⁹⁷. Avšak vzhledem

¹⁹⁵Clavel, S., „Anti-suit injunctions et arbitrage“, Rev. arb. 2001, s. 669 – 706, s. 671.

¹⁹⁶Viz Collins, L. (editor), Dicey & Morris on The Conflict of Laws, 13. vydání, díl 1., Sweet & Maxwell, London, 2000, 648 s., s. 386. Anglické pojetí *anti-suit injunctions* vychází z rozsudků odvolacího soudu *British Airways Board v. Laker Airways Ltd.* [1985] A.C. 58 a *Soc. Nat. Ind. Aérospatiale v. Lee Kui Jak* [1987] 1 A.C. 119.

¹⁹⁷Bruselská úmluva o příslušnosti a uznávání a výkonu soudních rozhodnutí ve věcech občanských a obchodních z r. 1968. Viz Muir-Watt, H., komentář k rozsudku ESD (plénium) *Turner v. Grovit* z 27. 4. 2004, Rev. crit. DIP 2004, č. 3, s. 654 – 664. Podle ESD má být Bruselská úmluva „vykládána tak, že vylučuje vydání rozkazu, kterým soud Smluvního státu zakazuje účastníku před ním probíhajícího řízení, aby zahájil soudní řízení před soudem jiného Smluvního státu nebo v něm pokračoval, i tehdy, jedná-li účastník řízení ve zlé víře s cílem zmařit probíhající řízení“.

k tomu, že Bruselská úmluva ze svého rozsahu vylučuje rozhodčí řízení, není jisté, zda vyloučení *anti-suit injunctions* platí i ve vztahu k rozhodčímu řízení¹⁹⁸. Nadále se proto budeme věnovat otázce legality *anti-suit injunctions* v oblasti mezinárodní arbitráže a postojí, jaký by vůči nim měl rozhodce zaujmout.

1. Legalita použití *anti-suit injunctions* v mezinárodní arbitráži?

Anti-suit injunctions jsou zvláštním institutem *common law*, ovšem svou aplikací na mezinárodní arbitráž zasahují i do cizích právních řádů, a proto se klade otázka jejich souladu s mezinárodním právem.

Závislost legality *anti-suit injunctions* na jejich účelu. Podle našeho názoru závisí legalita *anti-suit injunctions* na jejich účelu. Tento soudní příkaz totiž může směřovat buď proti rozhodčímu řízení, nebo na jeho obranu. Domníváme se, že první druh *injunctions* odporuje mezinárodnímu právu, zatímco druhý přispívá k jeho účinnosti (přesněji k účinnosti mezinárodní arbitráže)¹⁹⁹. Tuto domněnku je však třeba potvrdit.

Vydávání *anti-suit injunctions* proti rozhodčímu řízení. Soudy v některých státech jsou vůči mezinárodní arbitráži nedůvěřivé a snaží se ji paralyzovat např. i pomocí *anti-suit injunctions*. Soud na žádost jedné ze stran zakáže druhé straně, aby zahájila řízení před rozhodcem nebo v něm pokračovala. Pokračování v řízení bývá zakazováno i rozhodcům, případně rozhodčí instituci. V současné době se tyto *anti-suit injunctions* objevily v Indii, Pákistánu, Indonésii a Nigérii. Zpravidla o ně žádá žalovaná strana pocházející z jednoho z těchto států, kromě toho se daný stát často velkou mírou podílí na podnikání žalované, a místní soud pak na obranu svého „národního týmu“ zakáže arbitráž bez ohledu na to, zda je místo rozhodčího řízení v tuzemsku či v zahraničí. *Anti-suit injunction* směřuje vůči žalobci, vůči

¹⁹⁸Domníváme se, že se Bruselská úmluva nevztahuje ani na vydání *anti-suit injunction* na podporu arbitráže ani proti ní. Srov. Clavel, S., „*Anti-suit injunctions...*“, *op. cit.*, s. 684 – 685.

¹⁹⁹Srov. Mayer, P., nepublikovaná přednáška z předmětu Alternativní řešení sporů a rozhodčí řízení pronesená dne 22. května 2002 na univerzitě Paris I Panthéon – Sorbonne. Podle P. Mayera se soudce ve Spojených státech domnívá, že může nařídít účastníkům řízení, aby se účastnili rozhodčího řízení nejen ve Spojených státech, ale i v zahraničí. Ovšem ještě nebezpečnější je podle jeho názoru zákaz daný soudcem v Indii, Egyptě nebo v Indonésii účastníkům rozhodčího řízení, případně rozhodcům, aby zahájili rozhodčí řízení, respektive v něm pokračovali.

rozhodci (rozhodčímu senátu), někdy vůči rozhodčí instituci, nebo vůči všem těmto osobám. Odůvodnění může spočívat v neexistenci rozhodčí smlouvy, v její neplatnosti nebo dokonce v nedostatku nezávislosti rozhodce²⁰⁰. Domníváme se, že *anti-suit injunctions* vydané proti rozhodčímu řízení jsou v rozporu s mezinárodním právem.

Protiprávnost *anti-suit injunctions* vydaných proti rozhodčímu řízení.

a) Rozpor s mezinárodním právem. *Anti-suit injunctions* vydané proti rozhodčímu řízení obecně odporují některým zásadám mezinárodního práva²⁰¹. Uvádí se porušení státní svrchovanosti v tom smyslu, že *anti-suit injunction* zasahuje do práva každého státu sám sebe organizovat, včetně úpravy rozhodování sporů na svém území. Vydá-li řádný soud *anti-suit injunction* proti rozhodčímu řízení zahájenému na základě platné rozhodčí doložky v zahraničí, jedná v rozporu s organizací justice zahraničního státu a zasahuje tak podle našeho názoru do jeho státní suverenity. Kromě toho si takový soud osobuje právo dozoru nad zahraničním rozhodčím řízením, které mu nepřísluší. Za nejzávažnější považujeme rozpor *anti-suit injunction* vydané proti rozhodčímu řízení se zásadou *pacta sunt servanda*. Soud má podle čl. II odst. 3 NÚ povinnost odkázat strany rozhodčí smlouvy na rozhodčí řízení. Pakliže soud zakáže jedné ze stran zahájit rozhodčí řízení, porušuje tím povinnost založenou mezinárodní úmluvou. S porušením zásady *pacta sunt servanda* úzce souvisí rozpor *anti-suit injunctions* vydaných proti rozhodčímu řízení s právem mezinárodní arbitráže.

b) Rozpor s právem mezinárodní arbitráže. *Anti-suit injunctions* vydané proti rozhodčímu řízení rovněž odporují právu mezinárodní arbitráže. Zejména porušují čl. II odst. 3 NÚ²⁰², zásadu pravomoc-pravomoc a možná i zásadu separability rozhodčí doložky. Stát, jehož soud za podmínek čl. II odst. 3 NÚ neodkáže strany

²⁰⁰Setkali jsme se s nepublikovaným případem institucionálního rozhodčího řízení, v němž žalovaní neuspěli s návrhem na vyloučení rozhodce z důvodu tvrzeného nedostatku jeho nezávislosti. Svůj cíl pak sledovali tím, že ve státě svého původu požádali o *anti-suit injunction*, kterou pak soud skutečně zakázal danému rozhodci účast na řízení. Takové jednání přirozeně pramení ze snahy za každou cenu oddálit řešení sporu.

²⁰¹*Contra Clavel, S.*, „*Anti-suit injunctions...*“, *op. cit.*, s. 702. Podle autorky *anti-suit injunctions* vydané proti arbitráži neporušují zásady mezinárodního práva veřejného, protože nezneuznávají státní suverenitu.

²⁰²*Linsmeau, J.*, „*Arbitres et juridiction étatique. Saisines parallèles et concurrentes*“, *Liber amicorum Lucien Simont, Bruylant, Brusel 2002*, 1205 s., s. 323 – 332, s. 331.

na rozhodčí řízení, tím spíše zakáže-li stranám rozhodčí řízení zahájit či v něm pokračovat, porušuje svou povinnost plynoucí mu ze smluvního práva a za toto porušení je mezinárodně odpovědný²⁰³. *Anti-suit injunction* proti arbitráži rovněž porušuje zásadu pravomoc-pravomoc tím, že obchází právo rozhodce posoudit svou vlastní pravomoc. Nevýrazněji je porušen negativní účinek zásady pravomoc-pravomoc zakotvený ve francouzském právu²⁰⁴. Domníváme se, že *anti-suit injunctions* vydané na ochranu rozhodčího řízení jsou naopak v souladu s právem mezinárodní arbitráže.

Legitimita *anti-suit injunctions* vydaných na obranu rozhodčího řízení. *Anti-suit injunctions* vydané na obranu rozhodčího řízení sledují podle našeho názoru legitimní cíl²⁰⁵. Jejich účelem je zajistit účinnost rozhodčí smlouvy tím, že soud zakáže jednomu z účastníků řízení, aby zahájil řízení před zahraničním řádným soudem nebo v něm pokračoval. Jsou tedy jedním z nástrojů ochrany účinnosti rozhodčí smlouvy ve smyslu čl. II odst. 3 NÚ.

Je však nutné vyrovnat se s argumentem, že i *anti-suit injunctions* vydané na obranu rozhodčího řízení nepřímou zasahují do výlučné pravomoci suverénních států svobodně vymezit mezinárodní příslušnost vlastních soudů a tak porušují státní suverenitu (a tedy mezinárodní právo)²⁰⁶. Dle našeho názoru jestliže soud přikáže účastníku řízení, aby nezahajoval řízení před zahraničním státním soudem, nýbrž před rozhodcem, nevyslovuje se tím nezbytně k existenci mezinárodní příslušnosti konkrétního zahraničního soudu, a to ani nepřímou. Domníváme se, že v takovém případě se soud vyjadřuje k otázce pravomoci rozhodce. Pokud z toho nepřímou vyplývá také závěr o absenci pravomoci státního soudu, týká se státního soudnictví jako celku, včetně soudu, který vydává *anti-suit injunction* a je v souladu s mezinárodním smluvním právem (s NÚ).

²⁰³Srov. *Schwebel, S. M.*, „Introduction“, in: *The Use of Anti-Suit Injunctions in International Arbitration*, Gaillard, E., Banifatemi, Y. (ed.), The IAI Series on International Arbitration No. 2, Stämpfli, Bern 2005, 360 s.

²⁰⁴Srov. *Clavel, S.*, „Anti-suit injunctions...“, *op. cit., loc. cit.*

²⁰⁵*Linsmeau, J.*, „Arbitres...“, *op. cit., loc. cit.*

²⁰⁶Srov. *Clavel, S.*, „Anti-suit injunctions...“, *op. cit.*, s. 677; *Nuyts, A.*, *L'exception de forum non conveniens. Etude de droit international privé comparé*. Coll. de la faculté de droit Université libre de Bruxelles. Bruylant, Brusel, L.G.D.J., Paříž, 2003, 973 s., s. 483, marg. č. 365.

Dospíváme k závěru, že *anti-suit injunctions* vydané proti rozhodčímu řízení jsou škodlivější, než *anti-suit injunctions* vydané na podporu mezinárodní arbitráže²⁰⁷. Nyní je třeba zabývat se otázkou, jak by měl rozhodce reagovat na *anti-suit injunction* týkající se řízení, které vede.

2. Postoj rozhodce vůči *anti-suit injunctions*

Postoj mezinárodního rozhodce vůči *anti-suit injunctions* rovněž závisí na jejich účelu.

Kladný postoj mezinárodního rozhodce vůči *anti-suit injunctions* vydaným na obranu rozhodčího řízení. Postoj rozhodce vůči *anti-suit injunctions* směřujícím na podporu mezinárodní arbitráže by dle našeho názoru měl být pozitivní. Taková opatření svou podstatou potvrzují, že rozhodcová pravomoc je dána. Je otázkou, zda lze tento druh *anti-suit injunction* považovat za konečné rozhodnutí soudu o existenci pravomoci rozhodce projednat a rozhodnout meritum věci. Zřejmě to bude možné pouze v případě, že *anti-suit injunction* vydal soud v místě rozhodčího řízení, který je příslušný pro výkon kontroly nad pravomocí rozhodce. Zatímco rozhodce může zůstat klidný tvář v tvář *anti-suit injunction* podporující rozhodčí řízení, musí obratně reagovat na *anti-suit injunction* vydanou proti arbitráži.

Sankce za neuposlechnutí *anti-suit injunction*. Rozhodce, který vede rozhodčí řízení, proti němuž byla vydána *anti-suit injunction*, se nachází v závažné situaci. I zde bude místo rozhodčího řízení hrát důležitou roli. *Anti-suit injunctions* vydané v místě rozhodčího řízení budou mít větší praktický účinek, nežli *injunctions* vydané jinde. Vzhledem k tomu, že v anglosaském právu závisí příslušnost *in personam* do značné míry na přítomnosti žalovaného na území obvodu soudu, budou rozhodci a účastníci řízení bezprostředně ohroženi sankcemi uloženými soudem v místě rozhodčího řízení. Neuposlechnutí *anti-suit injunction* má totiž za následek uložení přísných sankcí *contempt of court*, které mohou spočívat v zabavení majetku, peněžité pokutě nebo v trestu vězení. Rozhodce tedy

---

²⁰⁷ *Contra: Clavel, S., „Anti-suit injunctions...“, op. cit., s. 705 – 706.*

musí postupovat opatrně při vedení řízení, které je předmětem *anti-suit injunction*.

Průběh rozhodčího řízení v případě vydání *anti-suit injunction* proti němu. Je pravděpodobné, že se účastník řízení, který dal podnět k vydání *anti-suit injunction* proti arbitráži, nebude účastnit řízení před rozhodci. Potom je třeba dbát dodržení zásady kontradiktornosti řízení a zvážit, zda okolnosti vyžadují, aby bylo rozhodčí řízení přerušeno. Takovou okolností může být např. hrozba sankcí *contempt of court* vůči některé z osob účastnících se rozhodčího řízení. Je třeba hledat prostředky, kterými se rozhodce může proti *anti-suit injunctions* účinně bránit.

Prostředky obrany rozhodce proti *anti-suit injunction* paralyzující rozhodčí řízení. Podle platné úpravy mezinárodní arbitráže disponují rozhodci pouze velmi omezenými prostředky obrany. V soudní praxi se vyskytují tzv. *anti-anti-suit injunctions*. Soud, proti jehož řízení směřuje původní *anti-suit injunction*, může oplácet stejnou mincí a zakázat účastníku řízení, aby zahájil řízení před soudem, autorem původní *anti-suit injunction*, nebo v něm pokračoval.

Rozhodce, který by se odvážil proti soudci vydat *anti-anti-suit injunction*, by zřejmě porušil státní suverenitu státu soudu, jehož se *anti-suit injunction* týká, což by bylo v rozporu s mezinárodním právem. Ovšem *anti-suit injunctions* v zásadě nesměřují proti rozhodujícímu orgánu, nýbrž proti účastníkům řízení. Domníváme se, že není vyloučeno, aby rozhodce přikázal jednomu z účastníků řízení, aby vzal zpět žalobu u řádného soudu podanou v téže věci²⁰⁸. Kromě toho se rozhodce takto vůbec nemůže bránit v zemích s lokalizovanou mezinárodní arbitráží, mezi něž patří i Česká republika, jejichž právní úprava civilního procesu *anti-suit injunction* nezná. Dále lze uvažovat žalobu na náhradu škody proti státu, jehož je soud součástí, ovšem tu by mohl uplatnit pouze jiný suverénní stát. Je však málo pravděpodobné, že by jakýkoli stát podnikl tak mezinárodně politicky závažný krok na obranu mezinárodní arbitráže. Dále je třeba vzít v úvahu situaci, v níž

²⁰⁸P. Tercier tak učinil jako jediný rozhodce v případě ICC č. 8307, když vydal proti jednomu ze žalovaných *anti-suit injunction* v částečném rozhodčím nálezu ze 14. května 2001. Nález byl publikován jako příloha č. 6 in: *The Use of Anti-Suit Injunctions in International Arbitration*, Gaillard, E., Banifatemi, Y. (ed.), *The IAI Series on International Arbitration No. 2*, Stämpfli, Bern 2005, 360 s.

sankce *contempt of court* znemožní jednomu členu rozhodčího senátu, aby se účastnil rozhodčího řízení.

Pravomoc „okleštěného“ rozhodčího senátu. Konečně je třeba uvažovat situaci „okleštěného“ rozhodčího senátu (*tribunal tronqué, truncated tribunal*). Taková situace může nastat v případě, že odstoupí rozhodce mající úzký vztah ke státu soudu, který vydal *anti-suit injunction*, nebo se *de facto* nemůže účastnit jednání např. proto, že je za použití sankcí *contempt of court* skutečně uvězněn. Obecně uznávané pravidlo, že rozhodčí nález musí být usnesen nadpoloviční většinou rozhodců²⁰⁹, lze podle našeho názoru interpretovat tak, že rozhodčí nález vydaný neúplným rozhodčím senátem je platný, má účinky pravomocného soudního rozhodnutí a podle českého práva je i soudně vykonatelný²¹⁰.

Další procesní nástroj má v podstatě za úkol nikoliv ochránit vlastní pravomoc soudce, ale naopak se jí vzdát ve prospěch jiného soudu, rovněž příslušného.

B. Doktrína forum non conveniens – dispozice s pravomocí

Podobně jako *anti-suit injunctions* ani doktrína *forum non conveniens* neslouží k určení příslušného soudu. Nastupuje až poté, co je určeno několik příslušných soudů, a má za cíl přenechat rozhodnutí sporu tomu nejvhodnějšímu fóru. Původně doktrína používaná ve vztahu mezi státními soudy se v poslední době začíná uplatňovat i v oblasti mezinárodní arbitráže.

1. Podstata doktríny forum non conveniens

Definice. V anglosaském právu opravňuje doktrína *forum non conveniens* soudce, který je příslušný rozhodnout ve věci, aby se své pravomoci vzdal ve prospěch zahraničního soudu, který je rovněž příslušný. Předpokladem použití této doktríny

²⁰⁹Viz § 25 odst. 1 ZRŘ, článek 1470 NCPC („La sentence arbitrale est rendue à la majorité des voix“).

²¹⁰Srov. *Schwebel, S. M.*, „Injunction Of Arbitral Proceedings And Truncation Of The Tribunal“, *Mealey's International Arbitration Report*, díl 18., č. 4, duben 2003, s. 33 – 38; *Schwebel, S. M.*, „The Validity of an Arbitral Award Rendered by a Truncated Tribunal“, *The ICC International Court of Arbitration Bulletin*, díl 6., č. 2, listopad 1995, s. 19 – 32.

je současná příslušnost dvou nebo více soudů. Tato situace nastává poměrně často v anglosaském právu, protože v něm je příslušnost soudu založena poměrně snadno²¹¹. Podle doktríny *forum non conveniens* může soud zastavit nebo přerušit řízení (*stay of proceedings*), dojde-li k závěru, že je Anglie nevhodným fórem (*forum non conveniens*), a pokud jsou splněny tři podmínky. Žalovaný musí dokázat, že ještě jiný soud je příslušný spor rozhodnout, a zároveň, že je pro řízení jednoznačně vhodnější než anglické soudy. Konečně nesmí být nespravedlivé zbavit žalobce jeho práva na soudní proces v Anglii²¹².

Kritéria vhodnosti. Kvalifikace fóra jako *conveniens* nebo *non conveniens* spočívá na kritériích vytvořených judikaturou. Jedním z kritérií doktríny *forum non conveniens* je též existence paralelních řízení v téže věci v zahraničí. Jedná se však vždy o jedno z kritérií, které není nikdy rozhodující²¹³. Probíhá-li před soudem řízení, které je vyvoláno první žalobou, může se jednat o umělé řízení. Tak je tomu zejména v případě existence rozhodčí smlouvy, kde bylo rozhodčí řízení zahájeno jako první v pořadí. V takovém případě mají soudy tendenci řízení zastavit pro nedostatek pravomoci²¹⁴. Konečně je třeba dodat, že jednotlivá kritéria mají různou váhu v různých státech. V rámci tohoto komparativního exkursu považujeme za zajímavé porovnat doktrínu *forum non conveniens* s některými instituty kontinentálního práva.

Porovnání doktríny *forum non conveniens* s instituty kontinentálního práva.

a) Doktrína *forum non conveniens* a přikázání věci. Doktrína *forum non conveniens* se svými účinky blíží přikázání věci podle § 12 odst. 2 OSŘ, podle něhož „[v]ěc může být jinému soudu téhož stupně přikázána také z důvodu vhodnosti“. Podle názoru ústavního soudu „[p]ředpokladem přikázání věci jinému soudu z důvodu vhodnosti podle § 12 odst. 2 OSŘ je (typicky) existence okolností, jež umožňují hospodárnější a rychlejší projednání věci. Přitom je však třeba mít na zřeteli, že obecná místní příslušnost soudu, který má věc projednat, je

²¹¹North, P. M., Fawcett, J. J., Cheshire and North's Private International Law, 13. vyd., Lexis Nexis Butterworths, Londýn 1999, dotisk 2004, 1069 s., s. 286.

²¹²Dicey & Morris, *op. cit.*, s. 385. Současná anglická doktrína je obsažena v judikatuře odvolacího soudu ve věcech *Spiliada Maritime Corp. v. Cansulex Ltd.* [1987] A.C. 460 a *Connely v. R.F.Z. Corp. plc* [1998] A.C. 854.

²¹³Viz Nuyts, A., *L'exception de forum non conveniens...*, *op. cit.*, s. 384, marg. č. 283.

²¹⁴Viz Nuyts, A., *L'exception de forum non conveniens...*, *op. cit.*, s. 385, marg. č. 284.

zásadou základní, a případná delegace příslušnosti jinému soudu je toliko výjimkou z této zásady, kterou je třeba vykládat restriktivně²¹⁵. Ovšem od americké doktríny se přikázání věci liší v tom, že doktrína *forum non conveniens* se používá i ve vztahu k soudům v jiných státech USA, nebo dokonce ve vztahu k zahraničním soudům. Liší se také ve způsobu použití. O své „nevhodnosti“ a tedy nepřímě o „přikázání“ jinému soudu totiž rozhoduje soud, u něhož bylo zahájeno řízení, nikoliv nejbližší nadřízený soud.

a) Doktrína *forum non conveniens* a překážka litispendence. Doktrína *forum non conveniens* se liší také od překážky litispendence. Okamžik zahájení jednotlivých řízení může být jedním z kritérií použití doktríny²¹⁶. Překážka litispendence se liší v tom, že nebere v úvahu vhodnost předmětných fór, ale pouze okamžik zahájení řízení. Judikatura již rozšířila použití překážky litispendence na vztah mezi mezinárodní arbitráží a státními soudy. Je možné takové rozšíření uplatnit i na doktrínu *forum non conveniens*?

Nejistá použitelnost doktríny *forum non conveniens* na konflikty pravomocí mezi státními soudy a mezinárodní arbitráží. Je na místě předeslat, že Evropský soudní dvůr odsoudil doktrínu *forum non conveniens* jako odporující Bruselské úmluvě²¹⁷. Avšak vzhledem k tomu, že Bruselská úmluva neupravuje mezinárodní arbitráž, není jisté, zda vyloučení doktríny *forum non conveniens* z evropského justičního prostoru platí i ve vztahu k rozhodčímu řízení. Podle našeho názoru je existence pravomoci rozhodce dána rozhodčí smlouvou, která nenechává žádný prostor pro volnou úvahu rozhodce o tom, zda případ projedná nebo ne. Pokud jde o vztah státních soudů a mezinárodní arbitráže, setkáváme se se zásadním problémem. V mezinárodním srovnání v zásadě platí, že v závislosti

²¹⁵Sb. ÚS sv. 24 č. 172 s. 281, citovaný in: Bureš, J., Drápal, L., Krčmář, Z., Mazanec, M., Občanský soudní řád s judikaturou a souvisejícími předpisy, Zákony s judikaturou, C.H.Beck, Praha 2004, 1076 s., s. 28.

²¹⁶Tak je tomu v USA. Ve Velké Británii okamžik zahájení paralelního řízení nemá žádný význam, ledaže je prvně zahájené řízení ve významně pokročilem stadiu. Naopak v Austrálii je toto kritérium zásadní.

²¹⁷ESD (velký senát) rozhodl v rozsudku *Owusu v. N. B. Jackson aj.* č. C-281-02 z 1. 3. 2005, že Bruselská úmluva „brání tomu, aby soud smluvního státu prohlásil, a to i přesto, že není dána příslušnost soudu jiného smluvního státu nebo že spor nemá žádný vztah k jinému smluvnímu státu, že není dána jeho příslušnost, která pro něj vyplývá z článku 2 uvedené úmluvy, z důvodu, že je vhodnější, aby dotčený spor rozhodl soud státu, jenž není smluvní stranou úmluvy“.

na tom, zda existuje platná rozhodčí smlouva použitelná na daný spor, je příslušný buď státní soud, nebo rozhodce²¹⁸. Z toho logicky vyplývá, že doktrína *forum non conveniens* by se teoreticky neměla aplikovat na konflikty pravomocí mezi rozhodci a státními soudy²¹⁹. Považujeme nicméně za podnětné zabývat se otázkou, zda by bylo i přes teoretické překážky vhodné doktrínu *forum non conveniens* použít na řešení zmíněných konfliktů pravomocí.

2. Vyloučení doktríny *forum non conveniens* z oblasti mezinárodní arbitráže

Vztah výlučnosti mezinárodní pravomoci rozhodce a státního soudu činí použití doktríny *forum non conveniens* bezpředmětným, nebo přinejmenším nebezpečným. Proto by použití doktríny *forum non conveniens* mělo být v této oblasti odmítnuto.

Použití doktríny *forum non conveniens* v oblasti mezinárodní arbitráže – hrozba odmítnutí spravedlnosti. Připustíme-li použití doktríny *forum non conveniens* v oblasti mezinárodní arbitráže, bude státní soud oprávněn prohlásit, že jeho příslušnost je dána, avšak že rozhodce je vhodnějším fórem pro rozhodnutí daného sporu. Avšak prohlásí-li se státní soud *forum non conveniens* ve prospěch rozhodce, je patrné riziko, že rozhodce doktrínu použije také a že nastane negativní konflikt pravomocí. Žalobce by se tak mohl stát obětí odmítnutí spravedlnosti. Takový případ se však těžko vyskytne v praxi, neboť prohlásí-li státní soud, že jeho pravomoc je dána, obvykle z toho vyplývá, že pravomoc rozhodce naopak dána není. V tom případě není splněn základní předpoklad použití doktríny *forum non conveniens* - příslušnost dvou či více soudů. Hrozba *denegatio iustitiae* je podle našeho názoru důvodem pro vyloučení doktríny *forum non conveniens* z oblasti mezinárodní arbitráže.

Zákaz použití doktríny *forum non conveniens* státním soudem ve prospěch rozhodčího řízení. Domníváme se proto, že je nebezpečné a protiprávní, prohlásí-li se soudce *forum non conveniens* ve prospěch rozhodce, ačkoliv je sám

²¹⁸Ve Francii je tato výlučnost pravomoci buď státního soudu či rozhodce zakotvena velmi přísně. Viz pojednání o negativním účinku zásady pravomoc-pravomoc, *ultra*, s. 47 - 48.

²¹⁹*Nuyts, A., L'exception de forum non conveniens..., op. cit., s. 372, marg. č. 272, a tam citované rozsudky.*

příslušný rozhodnout ve věci. Je-li založena pravomoc rozhodce, soud v zásadě neuplatňuje doktrínu *forum non conveniens*, nýbrž na základě námitky existence rozhodčí smlouvy zastaví řízení v souladu s § 106 odst. 1 ZRR, resp. článkem 1458 NCPC, čl. II (3) NYÚ, nebo čl. VI EÚ. Na druhou stranu v případě, že neexistuje platná a použitelná rozhodčí smlouva, pravomoc rozhodce není založena a neexistuje alternativní fórum, kterému by státní soud mohl věc postoupit. Podobně je nutné vyloučit použití doktríny *forum non conveniens* v neprospěch rozhodčího řízení.

Zákaz použití doktríny *forum conveniens* státním soudem v neprospěch rozhodčího řízení. Zároveň považujeme za nepřipustné, aby se státní soud prohlásil *forum conveniens* v případě existence platné rozhodčí smlouvy aplikovatelné na daný případ. Státní soud by tak obešel pravomoc rozhodce pod záminkou, že by bylo vhodnější případ řešit před státním soudem. Účinek takového postupu by byl obdobný účinku *anti-suit injunction* vydané proti rozhodčímu řízení. Soud by porušil stejné normy mezinárodního práva a práva mezinárodní arbitráže, jako v případě tohoto typu *anti-suit injunctions*²²⁰. Soud by zároveň porušil národní ustanovení o rozhodčím řízení, tak např. v českém právu by připadala v úvahu odpovědnost státu za škodu způsobenou nesprávným úředním postupem státního soudu. Je třeba uvítat, že se americké soudy již vyslovily proti aplikaci doktríny *forum non conveniens* navzdory platné rozhodčí smlouvě²²¹. Zákaz použít doktrínu *forum non conveniens* ovšem neplatí pouze pro státní soud, nýbrž i pro rozhodce.

Vůle stran zakázat rozhodci, aby se prohlásil *forum non conveniens*. Domníváme se, že z existence rozhodčí smlouvy lze dovodit vůli stran zakázat rozhodci, aby se prohlásil *forum non conveniens* a vzdal se své pravomoci ve prospěch státního soudu. Zde je nutné rozlišovat použití doktríny *forum non conveniens* a rozhodnutí o tom, že pravomoc rozhodce není dána. V praxi však není pravděpodobné, že by rozhodce, jehož pravomoc byla založena platnou rozhodčí smlouvou, rozhodl, že je nevhodným fórem. Takové rozhodnutí by bylo nejen v rozporu s vůlí stran, ale i se zájmy rozhodce. Kromě toho by použití

²²⁰ Viz str. 87 - 88.

²²¹ Viz *Nuyts, A., L'exception de forum non conveniens...*, op. cit., s. 372 a tam citované rozsudky.

doktríny *forum non conveniens* rozhodcem mohlo být v rozporu se zásadou rovnosti stran.

Eventuální rozpor doktríny *forum non conveniens* se zásadou rovnosti stran.

Použití doktríny *forum non conveniens* rozhodcem není nutně v rozporu s vůlí obou stran, protože se často stává, že se žalovaný snaží vyhnout rozhodčímu řízení a sám podá žalobu u státního soudu. V naprosté většině případů je však použití této doktríny v rozporu s vůlí žalobce, který žalobu u rozhodce podal. Proto rozhodce, který by se prohlásil *forum non conveniens*, by pravděpodobně jednal pouze v zájmu žalovaného, a tím by porušil zásadu rovnosti stran. Domníváme se však, že se v praxi mohou vyskytnout situace, kdy je skutečně z procesního hlediska vhodnější, aby spor rozhodl státní soud.

Případy teoreticky ospravedlňující použití doktríny *forum non conveniens* rozhodcem. Domníváme se, že z hlediska důkazní ekonomie může vhodné vést řízení o určitém druhu sporu před řádným soudem. Platné právo, jak české tak francouzské, umožňuje vést rozhodčí řízení v oblasti hospodářské soutěže. Bude-li případ zároveň vyšetřovat příslušný státní orgán (např. Evropská Komise nebo Úřad pro ochranu hospodářské soutěže), je nepochybné, že na rozdíl od státního orgánu nebude mít rozhodce přístup k nezbytným důkazním prostředkům. Pokud informace vyžadované státním orgánem budou důvěrné a pro rozhodce nedostupné (účastník řízení odmítne je rozhodci vydat), byl by dotyčný státní úřad, resp. státní soud, nepochybně „vhodnějším fórem“ pro rozhodnutí takového sporu. Nicméně se domníváme, že výše zmíněné základní procesní zásady převažují nad „vhodností“ a znemožňují použití doktríny *forum non conveniens* rozhodcem.

* * *

Shrnutí III. části

Dospěli jsme k závěru, že úprava konfliktů pravomocí je obsažena ve vnitrostátním právu. České a francouzské právo se shodují v tom, že rozhodčí smlouva určuje meze pravomocí rozhodce a soudce. Proto se domníváme, že při řešení konfliktů pravomocí mezi rozhodcem a řádným soudem je nutno vždy vyjít

z rozhodčí smlouvy a jejího výkladu. Teprve tehdy, liší-li se výklad rozhodčí smlouvy podaný rozhodcem a řádným soudem, je podle našeho názoru přípustné použít procesní pravidla řešení konfliktů pravomocí. Mělo by se jednat o výjimku, nejen z hlediska teoretického, ale i z důvodu nejednotnosti procesních pravidel v mezinárodním srovnání.

V této souvislosti je důležité zmínit, že jednotlivé národní úpravy odlišně pojímají vztah rozhodce k právním řádům. Zatímco české právo stanoví přiměřené použití pravidel civilního procesu na rozhodčí řízení, francouzské právo dává rozhodci naprostou volnost v určení procesních pravidel. Nauka tyto dva přístupy označila jako lokalizaci a delokalizaci.

Zkoumání anglosaského práva nás dovedlo k poznání, že zatímco kontinentální právo řeší konflikty pravomocí pomocí nepružných pravidlech, právní systémy *common law* používají pružné instituty *anti-suit injunction* a doktrínu *forum non conveniens*. Tato nejednotnost právních úprav může podle našeho názoru vést k procesní nerovnosti mezi účastníky řízení. Došli jsme k závěru, že ve vztahu mezi rozhodcem a řádným soudem je použití *anti-suit injunctions* proti rozhodčímu řízení nebo doktríny *forum non conveniens* v zásadě protiprávní. Domníváme se, že v určitých případech by bylo možné zmírnit nerovnosti způsobené odlišností právních úprav určitým prolínáním obou přístupů.

De lege ferenda by v českém a francouzském právu bylo možné uvažovat uvolnění právní úpravy litispendence tím, že by se kromě chronologie vzala v úvahu i podpůrná kritéria²²², inspirovaná doktrínou *forum non conveniens*. Zejména by se mohlo jednat o hledisko procesní hospodárnosti. Domníváme se, že by při řešení konfliktů pravomocí bylo vhodné vzít v úvahu např. stupeň pokročilosti paralelního řízení, předpokládanou dobu zbývající do vydání rozhodnutí ve věci nebo druh informací, které lze od paralelního řízení očekávat. Nedomníváme se totiž, že je nutné nástroje *common law* bez dalšího odmítat.

²²²Srov. Tichý, L., „K problematice litispendence v procesněprávních vztazích s cizinou“, Studie z mezinárodního práva, č. 17, Academia, Praha 1983, s. 201 – 249, s. 229 a 233; návrh úmluvy o mezinárodní pravomoci a rozsudcích v občanskoprávní a obchodněprávní oblasti přijatý Zvláštní komisí mezinárodní haagské konference v r. 1999 citovaný in: Nuyts, A., L'exception de *forum non conveniens*..., *op. cit.*, s. 528 – 529, marg. č. 394.

Přísné oddělení jednotlivých právních řádů považujeme v současné době za neudržitelné, obzvláště v oblasti mezinárodního obchodu a mezinárodní arbitráže.

Závěr

I přes určité, někdy zásadní, rozdíly mezi českou a francouzskou právní úpravou pravomoci rozhodce mají obě společný základ. V obou právních řádech je základem pravomoci rozhodce rozhodčí smlouva. Na její existenci, obsahu a případných změnách závisí existence a meze pravomoci rozhodce. V rozhodčím řízení proto vůle stran rozhodčí smlouvy, potažmo účastníků rozhodčího řízení, hraje mnohem významnější roli než je tomu v civilním procesu.

Při zkoumání české a francouzské právní úpravy jsme dospěli k závěru, že obě respektují svobodnou vůli stran rozhodčí smlouvy, jen v několika ohledech lze mít určité pochybnosti. Velmi liberální francouzské právo tak jde nad rámec vůle stran, když vytváří nevyvratitelnou domněnku platnosti rozhodčí smlouvy, popř. její platnost rozšiřuje i na třetí osoby. S ohledem na legitimní očekávání stran bude záležet na okolnostech případu, zda je vhodnější přiměřené použití pravidel civilního procesu na mezinárodní arbitráž zakotvené v českém právu, nebo volnost rozhodce při určení pravidel použitelných na rozhodčí řízení obsažená ve francouzské úpravě. Diskreční pravomoc rozhodce je ale nespornou výhodou v případě pozitivního konfliktu pravomocí se zahraničním soudem, který má k dispozici pružné nástroje *common law*. Schopnost rozhodce obhájit vlastní pravomoc v konfliktu s řádným soudem nabývá na významu úměrně s pokročilostí řízení.

Paralelní řízení, v nichž již byla vyřešena otázka pravomoci, se nacházejí ve fázi rozhodování ve věci samé. V tomto stádiu je pro potřeby řešení konfliktu řízení důležité, aby byl přesně vymezen předmět sporu v obou paralelních řízeních. Předmět sporu je však v jednotlivých právních řádech vymezen odlišně²²³, což bude mít vliv na posouzení překážky litispendence a překážky věci rozhodnuté²²⁴.

²²³Bliže k této otázce viz *Macur, J., Předmět sporu v civilním soudním řízení..., op. cit., s. 182 a n.*

²²⁴V této souvislosti bude třeba uvažovat také zvláštní institut *issue estoppel*, respektive *collateral estoppel* v anglosaském právu. Viz *Macur, J., Předmět sporu v civilním soudním řízení..., op.*

Při řešení konfliktů řízení o meritu věci je dále nutné zabývat se stupněm pokročilosti řízení a případnou existencí částečných či mezitímních rozhodnutí ve věci. Do hry vstupují i velmi praktické prvky, jako např. vykonatelnost budoucích rozhodnutí ve věci, k nimž každé z řízení může vést. Nelze opomenout ani zásadu důvěrnosti rozhodčího řízení, která omezuje, popř. zcela vylučuje, povědomí soudce o průběhu paralelního rozhodčího řízení, někdy i o jeho samotné existenci. Posouzení této problematiky by mohlo být předmětem samostatné studie.

Literatura

I. Česká literatura

- Bělohávek, A.*, Zákon o rozhodčím řízení a o výkonu rozhodčích nálezů. Komentář, C.H. Beck, Beckovy texty zákonů s komentářem, 1. vydání, Praha 2004, 679 s.
- Boguszak, J., Čapek, J., Gerloch, A.*, Teorie práva, 2. vyd., ASPI Publishing, Praha 2004, 347 s.
- Bureš, J., Drápal, L., Krčmář, Z., Mazanec, M.*, Občanský soudní řád s judikaturou a souvisejícími předpisy, Zákony s judikaturou, C.H.Beck, Praha 2004, 1076 s.
- Bureš, Drápal, Krčmář, Moravec*, OSŘ Komentář, I. díl (§ 1 až § 200aa), Beckova edice Komentované zákony, 6. vyd., C.H.Beck, Praha 2003, 893 s., s. 370.
- Bubník, G.*, „Závazné formy rozhodování sporu: rozhodčí řízení ve srovnání se soudním sporem“, in EMP – Časopis o českém a evropském právu 1998, č. 1 – 2, s. 59 – 68.
- Hanák, S.*, „Otázky příslušnosti ve světle judikatury RS ČSOK“, Studie z mezinárodního práva 1955, sv. I, s. 145 – 173.
- Heyer, J.*, „Zahájení sporu z mezinárodního obchodního styku u nepřislušného fora a promlčení nebo prekluze“, Právní zpravodaj 1967/1, s. 1 – 9.
- Knapp, V.*, „K některým sporným otázkám pravomoci rozhodčího soudu československé obchodní komory“, ČMP 1960, roč. IV, s. 9 – 26.
- Kučera, Z.*, Mezinárodní právo soukromé, Doplněk, 6. vydání, Brno 2004, 458 s., s. 421 - 435.
- Kučera, Z.*, „K výkladu projevu stran při sjednávání rozhodčí doložky“, Právní zpravodaj československého zahraničního obchodu 1962/6, s. 72.
- Kučera, Z., Pauknerová, M., Růžička, K., Zunt, V.*, Úvod do práva mezinárodního obchodu, Právnícké učebnice, Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, Dobrá Voda 2003, 302 s.
- Ledrer, E.*, „Příslušnost rozhodčích soudů ve vztazích mezinárodních“, Studie z mezinárodního práva 1960, sv. V., s. 99 – 127.
- Macur, J.*, Předmět sporu v civilním soudním řízení, Spisy právnícké fakulty Masarykovy univerzity v Brně, Řada teoretická, č. 256, Masarykova univerzita v Brně, Brno 2002, 203 s.
- Macur, J.*, „Rozhodčí řízení a výkon rozhodčích nálezů“, in: Právo a podnikání 1995, č. 4, s. 2 -7.
- Mothejzиковá, J., Steiner, V. a kol.*, Zákon o rozhodčím řízení a o výkonu rozhodčích nálezů, Komentář. Beckovy texty zákonů s komentářem, C.H. Beck, Praha 1996, 214 s.

Pauknerová, M., „Rozhodčí řízení ve vztahu k zahraničí – otázky rozhodného práva“, *Právní rozhledy* 2003, č. 12, s. 587 – 594.

Rozehnalová, N., „Určení fóra a jeho význam pro spory s mezinárodním prvkem“ – I. část, *Bulletin advokacie* 2005, č. 4, s. 16 – 23, s. 16 – 17.

Rozehnalová, N., *Rozhodčí řízení v mezinárodním a vnitrostátním obchodním styku*, ASPI, Praha 2002, 219 s.

Růžička, K., *Mezinárodní obchodní arbitráž*, Prospektrum, Praha 1997, 168 s.

Růžička, K., *Rozhodčí řízení před Rozhodčím soudem při Hospodářské komoře České republiky a Agrární komoře České republiky*, 1. vydání, Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, Dobrá Voda 2003, 231 s.

Steiner, V., *Občanské právo procesní v teorii a praxi*, Orbis, Praha, 1975, 491 s.

Steiner, V., „K teoretické koncepci rozhodčí smlouvy v mezinárodní arbitráži“, *Právník* 1971, s. 904 – 923.

Steiner, V., „Koncepce rozhodčí smlouvy jako východisko k řešení některých otázek mezinárodní arbitráže“, *Právník* 1971, s. 988 – 1002.

Steiner, V., Štajgr, F., *Československé mezinárodní civilní právo procesní*, Academia, nakladatelství čs. akademie věd, Praha 1967, 388 s.

Tichý, L., „K otázce rozhraničení pravomoci soudů a rozhodců v mezinárodním obchodním styku“, *Právní zpravodaj československého zahraničního obchodu* 1984, č. 4, s. 7 – 13.

Tichý, L., „K problematice litispendence v procesněprávních vztazích s cizinou“, *Studie z mezinárodního práva*, č. 17, Academia, Praha 1983, s. 201 - 249.

Winterová, A., *Civilní právo procesní*, Edice Vysokoškolské právnické učebnice, Linde, 3. vydání, Praha 2004, 691 s.

Winterová, A. a kol., *OSŘ s vysvětlivkami a judikaturou*, Linde, 1. vyd. podle stavu k 1. 5. 2003, Praha 2003, 889 s., s. 186.

II. Francouzská literatura

Bollée, S., *Les méthodes du droit international privé à l'épreuve des sentences arbitrales*, *Recherches juridiques*, Economica, Paříž 2004, 428 s.

Boucobza, X., „La clause compromissoire par référence en matière d'arbitrage commercial international“, *Rev. arb.*, 1998, č. 3, s. 495 – 516.

Clavel, S., „Anti-suit injunctions et arbitrage“, *Rev. arb.* 2001, s. 669 – 706.

Clay, T., *L'arbitre*, *Nouvelle bibliothèque de thèses*, Dalloz, Paříž 2001, 930 s.

Fouchard, Gaillard, Goldman on International Commercial Arbitration. Vydali *Gaillard E. et Savage J.*, *Kluwer Law International*, Haag, Boston, Londýn 1999, 1280 s.

Fouchard, Ph., Gaillard, E., Goldman, B., Traité de l'arbitrage commercial international, Litec, Paříž, 1996, 1225 s.

Gaillard, E., „Il est interdit d'interdire : réflexions sur l'utilisation des *anti-suit injunctions* dans l'arbitrage commercial international“, *Rev. arb.* 2004, s. 47 – 62.

Gaillard, E., „L'effet négatif de la compétence-compétence“, in *Etudes de procédure et d'arbitrage en l'honneur de Jean-François Poudret*. Vydali *Haldy, J., Rapp, J.-M., Ferrari, P.*, Faculté de droit de l'Université de Lausanne, Lausanne 1999, 558 s., s. 387-402.

Gaillard, E., Banifatemi, Y. (ed.), *The Use of Anti-Suit Injunctions in International Arbitration*, The IAI Series on International Arbitration No. 2, Stämpfli, Bern 2005, 360 s.

Gaudemet-Tallon, H., komentář pod CA Paris 26. března 1991, *Dalico*, *Rev. arb.* 1991, s. 456.

Hascher, D., „L'autorité de la chose jugée des sentences arbitrales“, in: *Travaux du Comité français de droit international privé, Droit international privé; année 2000 – 2002*, Ed. Pédone, Paříž 2004, 222 s., s. 17 – 46.

Malaurie, Ph., Aynès, L., Gautier P.-Y., *Les contrats spéciaux, Droit civil 2004*, Defrénois, Paříž 2003, 783 s., s. 685 – 718.

Mann, F.A., „Lex Facit Arbitrum, International Arbitration“, *Liber Amicorum for Martin Domke, P. Sanders* (editor), Martinus Nijhoff, Haag, 1967, 360 s., s. 157 – 183.

Mayer, P., *La distinction entre règles et décisions et le droit international privé*, Université de droit, d'économie et des sciences sociales de Paris, Dalloz, Paříž 1973, 244 s.

Mayer, P., „L'autonomie de l'arbitre international dans l'appréciation de sa propre compétence“, *Recueil des Cours de la Haye 1989*, dil V., s. 319 a n., s. 327.

Mayer, P., „The Trend Towards Delocalisation in the Last 100 Years“, in: *The Internationalisation of International Arbitration, The LCIA Centenary Conference*, M. Hunter, A. Marriott, V. V. Veeder (editor), Graham & Trotman/Martinus Nijhoff, Londýn 1995, 193 s., s. 37-46.

Mayer, P., „Les limites de la séparabilité de la clause compromissoire“, rapport au XIVe Congrès de l'ICCA, Paris 4-6 mai 1998, *Rev. arb.* 1998, s. 359; ICCA Congress Series n° 9, Kluwer Law International, Haag 1999, s. 261.

Mayer, P., nepublikovaná přednáška z předmětu Alternativní řešení sporů a rozhodčí řízení pronesená v akademickém roce 2001/2002 na univerzitě Paris I Panthéon – Sorbonne.

Mayer, P., „Litispendance, connexité et chose jugée dans l'arbitrage international“, in: *Liber amicorum Claude Reymond. Autour de l'arbitrage, Mélanges offerts à Claude Reymond*, Litec, Editions Juris-Classeur, Paříž, 2003, 361 s., s. 185 – 203.

Mayer, P., „La „circulation“ des conventions d'arbitrage“, *JDI* 2005, s. 251 – 262.

Mayer, P., Heuzé, V., Droit international privé, Montchrestien, coll. Domat - droit privé, 7. vyd., Paříž 2001, 729 s.

Motulsky, H., „La nature juridique de l'arbitrage“, in *Ecrits. Etudes et notes sur l'arbitrage*, II. díl, Dalloz, Paříž 1994, 541 s.

Niboyet-Hoegy, M.-L., L'action en justice dans les rapports internationaux de droit privé, Collection droit civil, série Etudes et Recherches, Economica, Paříž 1986, 410 s.

Oppetit, B., „Justice étatique et justice arbitrale“, in *Etudes offertes à Pierre Bellet*, Litec, Paříž 1991, 534 s.

Oppetit, B., Théorie de l'arbitrage, PUF, edice Droit, éthique, société, Paříž 1998, 127 s.

Paulsson, J., „The extent of independence of international arbitration from the law of the *situs*“, in: *Lew, J.D.M. (editor), Contemporary problems in international arbitration*, School of International Arbitration, Centre for Commercial Law Studies, Queen Mary College, Londýn, 1986, 380 s., s. 141 – 149.

Théry, Ph., Pouvoir juridictionnel et compétence (étude de droit international privé), doktorská práce (strojopisná), Paříž II, 1981.

Vidal, D., Droit français de l'arbitrage commercial international, Edition bilingue français/anglais, Gualino, Paříž 2004, 339 s.

Vincent, J., Guinchard, S., Procédure civile, Précis, droit privé, 25. vyd., Dalloz, Paříž 1999, 1166 s.

III. Jiná zahraniční literatura

Cheng, B., General Principles of Law as Applied by International Courts and Tribunals, Sweet & Maxwell, London 1959, dotisk Grotius, Cambridge 1987, s. 336 – 372.

Collins, L. (editor), Dicey & Morris on The Conflict of Laws, 13. vydání, díl 1., Sweet & Maxwell, Londýn, 2000, 648 s.

Hanotiau, B., „The Res Judicata Effect of Arbitral Awards“, Complex Arbitrations – Special Supplement 2003, ICC International Court of Arbitration Bulletin, Paříž 2003, s. 43 – 51.

Hanotiau, B., „Quelques réflexions à propos de l'autorité de chose jugée des sentences arbitrales“, in: *Liber amicorum Lucien Simont*, Bruylant, Brusel, 2002, 1205 s., s. 301 – 309.

Liatowitsch, M., „Die Anwendung der Litispendenzregeln von Art. 9 IPRG durch schweizerische Schiedsgerichte: ein Paradoxon? Überlegungen zu einem Bundesgerichtsentscheid vom 14. Mai 2001 im Lichte von BGE 124 III 83“, *Bull. ASA* 2001, díl 19, č. 3, s. 422 – 437.

Linsmeau, J., „Arbitres et juridiction étatique. Saisines parallèles et concurrentes“, *Liber amicorum Lucien Simont*, Bruylant, Brusel 2002, 1205 s., s. 323 – 332.

North, P. M., Fawcett, J. J., *Cheshire and North's Private International Law*, 13. vyd., Lexis Nexis Butterworths, Londýn 1999, dotisk 2004, 1069 s.

Nuyts, A., *L'exception de forum non conveniens. Etude de droit international privé comparé*. Coll. de la faculté de droit Université libre de Bruxelles. Bruylant, Brusel, L.G.D.J., Paříž, 2003, 973 s.

Perret, F., „Parallel Actions Pending before an Arbitral Tribunal and a State Court: The Solution under Swiss Law“, *Arbitration International*, díl 16., č. 3, 2000, s. 333 – 342.

Poudret, J.-F., Besson, S., *Droit comparé de l'arbitrage international*, Bruylant, LGDJ, Schulthess, Ženeva 2002, 1179 s.

Poudret, J.-F., komentář pod Tribunal fédéral suisse, 14. května 2001: „Le tribunal fédéral suisse opte pour le régime de la litispendance entre le juge et l'arbitre“, *Rev. arb.* 2001, s. 842.

Rau, A. S., „Everything You Really Need to Know About “Separability” in Seventeen Simple Propositions“, *The American Review of International Arbitration* 2003, díl 14, č. 1-2, s. 1 – 120.

Samuel, A., *Jurisdictional Problems in International Commercial Arbitration: A Study of Belgian, Dutch, English, French, Swedish, Swiss, US and West German Law*, Publications de l'Institut suisse de droit comparé, Schulthess Polygraphischer Verlag, Zürich 1989, 333 s.

Scherer, M., „When Should an Arbitral Tribunal Sitting in Switzerland Confronted with Parallel Litigation Abroad Stay the Arbitration?“, *Bull. ASA* 2001, díl 19, č. 3, s. 451 – 457.

Schwebel, S. M., „Introduction“, in: *The Use of Anti-Suit Injunctions in International Arbitration*, Gaillard, E., Banifatemi, Y. (ed.), The IAI Series on International Arbitration No. 2, Stämpfli, Bern 2005, 360 s.

Schwebel, S. M., „Injunction Of Arbitral Proceedings And Truncation Of The Tribunal“, *Mealey's International Arbitration Report*, díl 18., č. 4, duben 2003, s. 33 – 38.

Schwebel, S. M., „The Validity of an Arbitral Award Rendered by a Truncated Tribunal“, *The ICC International Court of Arbitration Bulletin*, díl 6., č. 2, listopad 1995, s. 19 – 32.

Söderlund, Ch., „Lis Pendens, Res Judicata and the Issue of Parallel Judicial Proceedings“, *Journal of International Arbitration*, 2004, díl 22, č. 4, s. 301 – 322.

Vulliemin, J.-M., „Litispendance et compétence internationale indirecte du juge étranger“, *Bull. ASA* 2001, díl 19, č. 3, s. 439 – 450.

Vulliemin, J.-M., „Compétence et pouvoir d'examen du juge sur exception d'arbitrage au regard de l'article 9 LDIP. L'arrêt Buenaventura et Condesa contre BRGM (Pérou)“, *Bull. ASA* 1998, s. 372 – 396.

IV. Judikatura

Evropský soudní dvůr

Owusu v. N. B. Jackson aj. č. C-281-02 z 1. 3. 2005.

Francie

Cass. civ. 2e, 28. května 2002, *Société Burkinabe des ciments et matériaux (CIMAT) c/ Société des ciments d'Abidjan (SCA)*; Rev. crit. DIP 2002, s. 759, RTDcom, 2002, s. 667, Rev. arb. 2003, s. 397, Gaz. Pal. 19. února 2003, s. 28, JCP.E.2003, s. 705, č. 10.

Cass. civ. 1re, 26. června 2001, Bull. civ., I, n° I; JCP 2001.IV.2551, Gaz. Pal. 26.-27. července 2002, str. 11, Rev. arb. 2001, s. 529.

Cass. civ. 1re, 19. října 1999, *Banque générale du commerce c/ SNTM-Hyproc*, Rev. arb. 2000, s. 85.

Cass. civ. 1re, 5. ledna 1999, *Zanzi*, Rev. arb. 1999, s. 260.

Cass. civ. 1re, 5. ledna 1999, *Banque Worms c/ R. Bellot et SNTM-Hyproc*, Rev. crit. DIP 1999, s. 537.

Cass. civ. 1re, 10. června 1997, *Hilmarton*, Rev. arb. 1997, s. 376, JDI 1997, s. 1033.

Cass. civ. 1re, 3. června 1997, *Prodexport*.

Cass. civ. 1re, 1995, *Coprodag*, Rev. arb. 1995, s. 617.

Cass. civ. 1re, 23. března 1994, *Hilmarton*, Rev. arb. 1994, s. 327, JDI 1994, s. 701.

Cass. civ. 1re, 20. prosince 1993, *Dalico*, Rev. arb. 1994, s. 116.

Cass. civ. 1re, 28. června 1989, *Eurodif*, Rev. arb. 1989, s. 653, JDI 1990, s. 1004.

Cass. civ. 1re, 26. listopadu 1974, *Société Minière de Fragne*, JDI 1975, s. 108 a n., Rev. crit. DIP 1975, s. 491 a n.

Cass. civ. 1re, 4. července 1972, Rev. arb. 1974, s. 89, JDI 1972, s. 843.

Cass. civ. 1re, 1963, Rev. arb. 1963, s. 60, JDI 1964, s. 82.

Cass. civ. 17. května 1927.

CA Paris, 25. listopadu 1999, Rev. arb. 2001, s. 165.

CA Paris 1. července 1997.

CA Paris, 20. září 1995, Rev. arb. 1996, s. 87.

CA Paris, 29. listopadu 1991, *Ganz*, Rev. arb. 1991, s. 478.

CA Paris, 31. října 1989, *Kis France*, Rev. arb. 1992, s. 92.

CA Paris, 21. října 1983, *Dow Chemical*, Rev. arb. 1984, s. 98.

CA Colmar, 29. listopadu 1968, *Impex*, Rev. arb. 1968, s. 149.

Švýcarsko

ATF 127 III 279, *Fomento de Construcciones y Contratas S.A. v. Colon Container Terminal S.A.*, komentáře: *Knoepfler, F.*, Revue suisse de droit international et européen 1998,

ATF 124 III 83, *Compania Minera Condesa SA a Compania de Minas Buenaventura SA v. BRGM-Pérou SAS* z 19. 12. 1997, Bull. ASA 1998, s. 365 – 371.

Velká Británie

Connely v. R.T.Z. Corp. plc [1998] A.C. 854.

Spiliada Maritime Corp. v. Cansulex Ltd. [1987] A.C. 460.

Soc. Nat. Ind. Aéropatiale v. Lee Kui Jak [1987] 1 A.C. 119.

British Airways Board v. Laker Airways Ltd. [1985] A.C. 58.

Rozhodčí nálezy:

CME Czech Republic B.V. v. ČR 13. září 2001.

Ronald S. Lauder v. ČR, 3. září 2001.

Rozhodčí nález CCI č. 4131, 23. září 1982, Rev. arb. 1984, s. 137, JDI 1983, s. 899.

Retrospektiva rozhodnutí RS r. 1998 – 2000 (Rsp. 186/00, Rsp. 93/99).

Retrospektiva rozhodnutí RS 1996 - 1997, 30 s. (Rsp. 31/97).